

د افغانستان د ماشومانو د اصلاح مرکزونو ارزونه

په افغانستان کې د ملګرو ملتونو مرستندویه پلاوی یوناما
د قانون د حاکمیت څانګه – نومبر ۲۰۱۶

د مطلبون و لمر

۱. لنډيز 4

۲. شاليد او ميتودولوژي 6
- A. الف. د افغانستان د ماشومانو اصلاح مرکزونه 6
- B. ب. د افغانستان د ماشومانو د اصلاح مرکزونو لپاره حقوقي چوکاټ 7
- C. ج. د راپور ميتودولوژي ، حد او اندازه 10
۳. د حداقل معيارونو ارزونه 11
- D. الف. په اصلاح مرکزونو کې د ماشومانو شموليت 11
1. د ژمنې سپارښتنه 11
2. د تعمير / توقيف ځای قواعد 12
3. ۳. مرکه ، دلبندي او ځای په ځای کول 13
4. ۴. د شخصي توکو د موجودي لست 14
- E. ب. محرم اسناد او دوسي 14
- F. ج. استوګنځی 15
5. ۱. د ويده کيدو استوګنځی 15
6. ۲. کړکۍ 17
- G. د. حفظ الصحي امکانات 17
- H. ه. ترانسپورت 18
- I. د کاليو برابرول 19
- J. ز. خواړه او د څښاک اوبه 19
- K. ح. د اور په وړاندې خونديتوب 20
- L. ط. ښوونه او روزنه 20
- M. ي. حرفوي روزنې او کار د مزد يا اجورۍ په مقابل کې 22
- N. ک. تفريح 23
- O. ل. ديني لارښوونې 24
- P. م. طبي پاملرنه 25
- Q. د ناروغي ، تېې کيدو او مړينې په هکله اطلاعاته 27
- R. له بهرنۍ ټولنې سره اړيکې: 28

28	7.	۱. مفاهمه (اریکی):
28	8.	۲. کتنې (ملاقات):
29	S.	ک-د فزیکي او ځواک کاروني محدودیت:
30	T.	م- انضباطي کړنلاری:
31	U.	ن- پلتنې او شکایتونه:
33	V.	س- له ټولنې سره بیا یو ځای کېدل:
33	W.	ف- پرسونل (کارکوونکی):
34	IV.	عمومي ارزونه او سپارښتنې:
34	A.	الف: هغه ساحې چې بریاوې لري:
35	9.	۱. ادارې کړنلاری:
35	10.	۲. د اوسیدنې ځایونه او نورې بنسټیزې اړتیاوې:
35	11.	۳. د اصلاح مرکز کارکونکي او اداره:
36	B.	ب. هغه ساحې چې نیمګړتیاوې لري:
36	12.	۱. له نورو وزارتونو سره همغږي:
37	13.	۲. فزیکي خوندیتوب او د احساساتو سلامتیا:
39	14.	۳. د ارزاني بیې تاسیسات:
39	15.	۴. د ښځینه ماشومانو ځانګړې اړتیاوې:
40	16.	۵. ټولنې سره بیا یو ځای کول او تعقیب:

۱. لنډيز

يونا ما دا راپور د افغانستان د عدليې وزير په غوښتنه چمتو کړی خو له دې لارې د افغانستان د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د فعاليت په چارو کې چې د هيواد په ۳۴ ولايتونو کې موقعيت لري د ياد وزارت د مسوليتونو د پر مخ بيولو په برخه کې د هغه سره مرسته وشي. د افغاني قوانينو څخه د سرغړونو په پايله کې د ۱۰۰۰ څخه زيات ماشومان ، قابو ۱۰۰ نجونو په گډون ، د خپلو ازاديو څخه محروم دي. د دغو ماشومانو له جملې څخه هر يو حق لري داسې چلند ورسره وشي چې د بشري حقونو او اساسي ازاديو سره سمون ولري او د توقيف د ټولو ضرر لرونکي ډولونو تاثيرات له منځه يوسي او د ټولنې سره د بيا يو ځای کيدلو چارو ته وده ورکړي.^۱

دا راپور د افغانستان د حقوقي او تنظيمي چوکاټ د بيا کتنې ، په توقيف ځايونو کې د ماشومانو د حقونو څخه د نظارت او همدارنگه د هغو چارواکو د ژمنو سره چې د ماشومانو د خونديتوب ، سوکالې او اصلاح په برخه کې د ډاډ حاصلولو مسوليت لري کوم چې د عدليې وزارت ته سپارل شوی پيليري. د ملي قوانينو لاندې ماشومانو ته ورکړل شوي تحفظات د هغو ماشومانو د ساتنې لپاره چې د خپلو ازاديو څخه محروم شوي په ټوله کې د ملگرو ملتونو له خوا د حداقل معيارونو سره په سمون کې دي. دغه حداقل معيارونه د هغو ماشومانو د ساتنې لپاره چې د خپلو ازاديو څخه محروم شوي (د هاوانا قواعد) د ملگرو ملتونو په قواعدو ، او د عمومي اسامبلې په ۱۳/۴۵ شميره پريکړه ليک کې (۱۹۹۰ و د ډسمبر ۱۴) ځای شوي.^۲

راپور دا موضوع هم ارزوي چې ايا په توقيف ځايونو کې د ماشومانو لپاره حداقل تحفظات ، لکه څنگه چې سپارښتنه يې د ملي قوانينو او هاوانا د قواعدو له خوا شوې ، په عمل کې پلې شوې او که نه. د دغې ارزونې بنسټ د افغانستان د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د ۳۱ توقيف ځايونو د وضعيت په اړه په يوې جامع سروې ولاړ دی چې نظارت يې د عدليې وزارت د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د عمومي رياست له خوا او نظارت يې د يوناما د ساحوي دفترينو له خوا تر سره کيږي او دا سروې د ۲۰۱۵ کال د سپټمبر او د ۲۰۱۶ کال د مارچ د مياشتو تر منځ ترسره شوه. د امنيتي لاملونو او په ساحه کې د نه شتون له امله د ماشومانو د اصلاح د پاته دريو مرکزونو د ارزونې کار نا ممکن شوی. سره له دې د يوناما له خوا د افغانستان د ماشومانو د اصلاح مرکزونو ۹۰ سلنه ارزونه د هاوانا د قواعدو د چلند د حداقل معيارونو سره د افغانستان په ټوليزې توگه مطابقت لپاره يو ريښتني بنسټ برابر وي.

ارزونه د مهمو ضمانتونو په برخه کې د پرمختگ څرگندونه کوي. په توقيف ځايونو کې د ماشومانو په تړاو دسوانحو د مناسب ثبت او ساتلو د يقيني کولو په موخه چاري په نظر کې نيول شوې. د شکايتونو کړنلاري موجود دي د کومو په وسيله چې ماشومانو ته د هغوي د حقونو په هکله اطلاع ورکول کيږي او د شکايتونو د بکسونو او د سرغړاوی د راپورو ورکولو دنورو لارو څخه په استفاده خپل دغه حقوقو څخه برخمن دي. د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کميسيون ، يوناما او نورو بهرنيو ډلو له خوا د افغانستان د ماشومانو د اصلاح په ټولو مرکزونو کې منظمې او خپلواکې پلټنې تر سره شوې.

د دې سربيره ، داخلي مقررات او پروتوکولونه د زياترو انضباطي تدبيرونو د کارولو په وړاندې کوم چې ظالمانه ، غير انساني ، يا له سپکاوي څخه ډکي جزاگانې تشکيلوي ، ساتنه کوي. د افغانستان د ماشومانو د اصلاح نيمايې سروې شوې مرکزونو د انضباطي اقداماتو په حيث کورنيو ته د ماشوم سره د ليدلو ته اجازه نه ورکوي. که څه هم دا فعاليت د افغانستان د نافذه قوانينو سره مطابقت کوي ، خو د هاوانا د قواعدو د حداقل معيارونو سره په ټکر کې دی او بايد له سره و ارزول شي.

د ماشومانو د ټوليزې سوکالې يو مهم عنصر د کورنيو او نورو ليدنو له لارې د بهرنۍ نړۍ سره اړيکه ده. د هغو مواردو په استثنا چيرې چې ليدنو ته د انضباطي اقداماتو په حيث کتل شوې او د افغانستان د ماشومانو اصلاح مرکزونو د کورنيو او نورو ليدنو د وخت او وار په تړاو له ځانه د تحسین وړ نرموالي ښکاره کړی.

د توقیف ځايونو د اصلي حالاتو څخه د اطمینان حاصلولو په برخه کې هم پر مختګ تر سترګو شوی. د ماشومانو په زیاترو سروې شویو اصلاح مرکزونو کې له حده زیاته ګڼه ګڼه د اندېښنې وړ مسله نه وه. د دې سربیره ، ماشومانو ښې غذا ، مناسبو کاليو ، د څښاک پاکو اوبو ، صحي اسانتیاوو ته منظم لاسرسی درلود. د هدف پر اساس د ماشومانو په جوړو شویو اصلاح مرکزونو کې د هغو کرایه شویو تعمیراتو په پرتله چې د استوګنې د کورونو څخه د باندې فعالیت کوي ، حالت ډیر ښه و.

د ماشومانو د زیاترو اصلاح مرکزونو کارکونکي مناسبې زده کړې لري او د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د کارکونکو نږدې ۷۵ سلنه په هغه مواردو کې چې معمولاً د دوي د اړوندو مسولیتونو مطابق دی د نړیوالو نمایندګیو څخه مسلکي روزنې تر لاسه کوي. د دې نه علاوه د ماشومانو د اصلاح مرکزونو نږدې ۵۰٪ سلنه مدیران د لیسان تر درجې زده کړې لري او پاتی اکثریت مدیران د مدیریت په برخه کې ښې تجربې لري.

د توقیف حد اقل معیارونو سره د مطابقت په برخه کې تشې په خپل ځای پاتې دي. د ماشومانو په زیاترو اصلاح مرکزونو کې تعلیمي او حرفوي روزنو ته لاسرسی چې موخه یې په ټولنه کې د ماشومانو لپاره د بیا ادغام د چارو برابرول دي محدود دی. د امکان په صورت کې دا پروګرامونه باید له سره تکرار شي. د دې سربیره اړتیا لیدل کیږي چې د معارف د وزارت سره غښتلې همغږي را منځ ته شي خو یقیني کړي چې په توقیف کې د هر ماشوم حقونه تامین شي.

د ماشومانو په سروې شویو اصلاح مرکزونو کې زیات انحرافونه تر سترګو شوي چې د تفریح یا ساعتري لپاره فرصتونه برابر کړي. د ماشومانو زیاتره اصلاح مرکزونه ، په خاص ډول هغه چې په کرایي کورونو کې موقعیت لري ، د فزیکي فعالیتونو لپاره د باندې کافي ځای نه لري. د ماشومانو په ځینو اصلاح مرکزونو کې ، د تفریح او ساعتري وسیله د تلویزیون د پروګرامونو لیدل دي ، دغو پروګرامونو په خپل وار سره د خپرونو د محتویاتو په وړاندې د یو شمیر ماشومانو له تاوتریخوالی څخه ډک غبرګونونه را پارولې. د ماشومانو په ټولو اصلاح مرکزونو کې باید د تفریح او ساعت تیري د فعالیتونو د اندازې په زیاتوالي فکر وشي ، او د هغو فعالیتونو د اندازې سره کوم چې د کابل د ماشومانو په اصلاح مرکز کې په پام کې نیول شوي اړخ ولګوي.

د دې سربیره ، د مناسبې روغتیا پالنې او طبي خدمتونو ، په خاص ډول د تخصصي خدمتونه د برابرولو په برخه کې ، د بیلګې په توګه ، د رواني درملنې ، د مخدره توکو په هکله د مشورو ورکولو او غاښونو د روغتیا په تړاو تشې مشاهده شوې. د ماشومانو زیاتره اصلاح مرکزونه هیڅ ډول تخصصي خدمتونه نه لري او د منظمو طبي خدمتونو رسول د عامي روغتیا د وزارت د ځایي روغتونونو په همغږي پورې اړه لري. په توقیف ځایونو کې د ټولو ماشومانو لپاره د ښو طبي خدمتونو د رسولو څخه د ډاډ حاصلو په خاطر د عامي روغتیا د وزارت له خوا ښې همغږي ته ضرورت لیدل کیږي.

اړتیا لیدل کیږي چې په توقیف کې نجونو ته خاصه پاملرنه وشي. د هلکانو د حقونو سره په مخالفت کې ، د تعلیمي ، حرفوي او تفریحي فعالیتونو په تړاو ، د یوناما د قانون د حاکمیت سروې په هغو فرصتونو کې چې د نجونو لپاره په نظر کې نیول شوې یو

شمير توپيرونه په ډاگه کړي. د ماشومانو ځينې اصلاح مرکزونه ، په خاص ډول کرايي کورونه ، د بنځينه ماشومانو د ځايولو لپاره کافي فضا او امکانات نه لري. د دې سربيره د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د نارينه وو کارکونکو غړو په پرتله د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د بنځينه کارکونکو غړو په شمير کې د پام وړ کموالي موجود دی. د دې لپاره چې د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د مدیریت او فعاليت په برخه کې د جنډر په هکله د يوه متوازن طريقی څخه ډاډ حاصل شي ، بايد د ماشومانو په ټولو اصلاح مرکزونو کې د بنځينه کارکونکو غړو د گمارنی مسلې ته پام وشي ، په خاصه توگه د ماشومانو هغه اصلاح مرکزونه چيرې چې په توقيف ځايونو کې د نجونو د پام وړ شمير موجود وي.

په دغه راپور کې يو شمير پېژندل شوې تشې د عدلي وزارت او نورو وزارتونو تر منځ د تړونونو د پلې کولو په برخه کې د نيمگړتياوو له امله راولاړيږي ، په خاص ډول د معارف وزارت ، چې په توقيف ځايونو کې ماشومانو ته د تعليمي فرصتونو د لاسرسي د برابرولو په برخه کې اساسي مسوليت لري او د عامي روغتيا وزارت چې په توقيف ځايونو کې ماشومانو ته د طبي خدمتونو د لاسرسي د برابرولو په برخه کې اساسي مسوليت لري. لا زياتې همغږي ته اړتيا ليدل کيږي تر څو يقيني کړي چې دغه اړوند او نور وزارتونه چې د افغانستان د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د ادارې په برخه کې د عدلي وزارت د ملاتړ مسوليت لري ، خپلې دوه اړخيزې ژمنې ترسره کړي ، او د هغو ماشومانو د فزيکي او روانې بنسټي څخه چې د خپلو ازاديو څخه محروم شوي ډاډ حاصل کړي. د دې راپور په پای کې ذکر شوی او نورې سپارښتنې د دې لپاره ځای شوې تر څو د عدلي وزارت سره د عملياتي اړتياوو د لومړيتوبونو او د تشو د ډکولو په برخه کې مرسته وشي.

۲. شاليد او ميتودولويزي

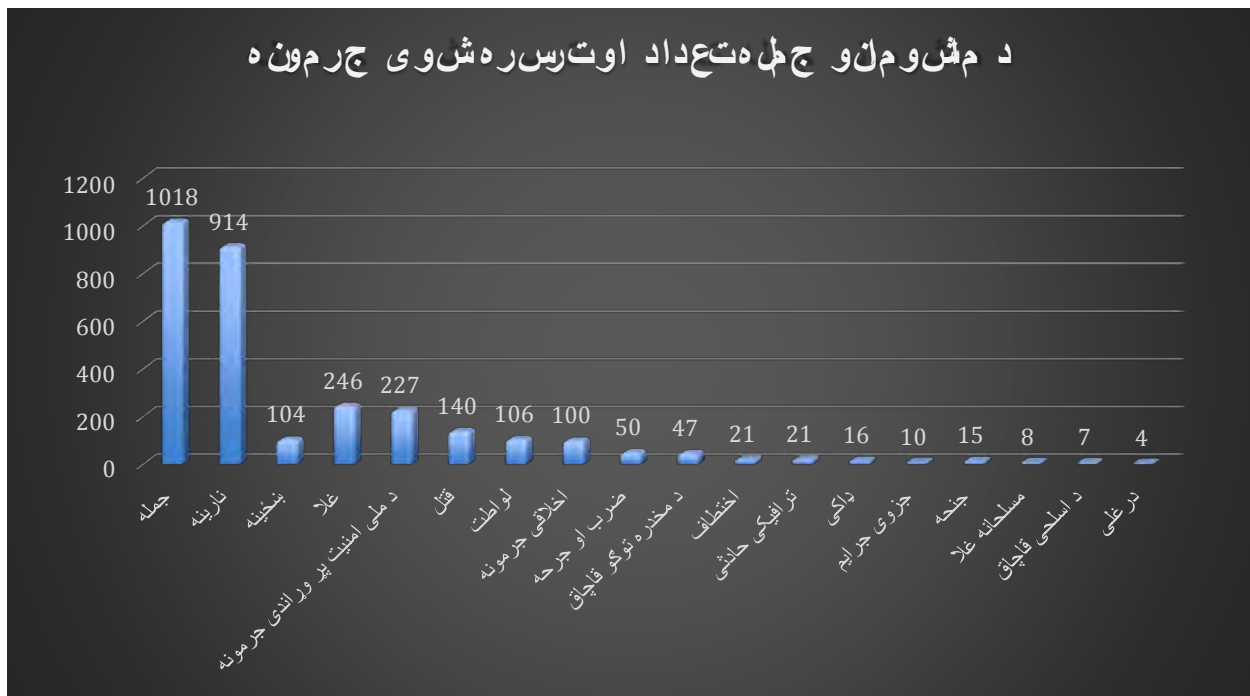
A. الف. د افغانستان د ماشومانو اصلاح مرکزونه

د عدلي وزارت د ماشومانو د اصلاح رياست په افغانستان کې د ماشومانو د اصلاح ټولو مرکزونو د ادارې په برخه کې ټوليز مسوليت لري.³ اوس مهال په افغانستان کې د ماشومانو جمله ۳۴ اصلاح مرکزونه موجود دي چې د هر ولايت په پلازمينه کې موقعيت لري. دا ویش د ماشومانو د اصلاح او دارالتاديب د مرکزونو په هکله د قانون د ۱۱(۱) مادې سره سمون لري او له مخې يې بايد په هر ولايت کې د ماشومانو د اصلاح يو مرکز موجود وي.

د يوناما د قانون د حاکميت سروې د دې خبرې تصديق کوي چې د ماشومانو د اصلاح مرکزونو جمله نفوس ۱۰۱۸ تنه ماشومان وو. د وگړو نږدې ۹۰ سلنه (۹۱۴) نارينه او يواځې ۱۰ سلنه (۱۰۴) بنځينه وو. د ماشومانو د قانون او د نړيوالو معيارونو سره په مطابقت⁴ په توقيف ځايونو کې د ټولو ماشومانو عمرونه د ۱۲-۱۸ کلونو تر منځ وو. د سروې پر مهال د نيمروز ولايت د ماشومانو په اصلاح مرکز کې ۱۱ تنه توقيف شوې کسان ساتل کيدل چې عمرونه چې د توقيف پر مهال د ۱۸ کلونو څخه اوښتې وو. خو دا يو موقتي اقدام و چې د زيات عمر درلودونکو کسانو تعمير ته يې د دغو زيات عمر لرونکو ماشومانو د ليرد انتظار ايست او د ليرد لږې بشپړه شوې.

لاندې جدول په ډاگه کوي چې د ماشومانو د اصلاح په مرکزونو کې د توقيف شويو ماشومانو له خوا په خاصه توگه درې ډوله جرمونه ترسره شوي ، د بيلگې په توگه غلا ، (۲۴ سلنه) ، د ملي امنيت په وړاندې جرمونه (۲۲ سلنه) او قتل (۱۴ سلنه). د نورو سازمانونو له خوا ترسره شوې څيړنې جوتوي چې بنځينه ماشومان په عمومي توگه د بد لمنې يا زنا جرمونه ترسره کوي.⁵

د ماشومانو د جملې ته تعداد اوت رسره شوی جرمونه

د ماشومانو د اصلاح د ۳۱ سروې شويو مرکزونو له جملې څخه يواځې ۲۲ مرکزونه په شخصي کرایه شويو کورونو کې میشت او نهه مرکزونه د عدلي وزارت لخوا د ماشومانو په مرکزونو کې چې دهمدغه هدف لپاره جوړ شوی موقعیت درلود. د ماشومانو په دغو ۳۱ اصلاح مرکزونو کې جملې ۳۰۰ کسان په دندو ګمارل شوي، خو په دغو کسانو کې امنيتي کارکونکي څوک چې د کورنيو چارو د وزارت د مرکزي رياست له خوا په دندو ګمارل شوي شامل نه دي. د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د ۸۰٪ څخه زیات کارکونکي نارینه دي.

B. د افغانستان د ماشومانو د اصلاح مرکزونو لپاره حقوقي چوکاټ

د ماشومانو قانون د افغانستان د ماشومانو د جزايی عدلي سیستم لپاره حقوقي چوکاټ برابروي. د افغانستان د اساسي قانون او نړيوالو میثاقونو سره په مطابقت کې چې موخه يې د ماشوم د ګټو څخه ساتنه ده، د ماشومانو قانون هغو اقداماتو او کړنلارو ته چې په شخړه کې په ماشوم د تطبيق وړ دی ځای ورکړی چې د څيړنو او محاکمې په جريان کې د هغوي د حقونو څخه ساتنه کوي.⁶ د ماشومانو قانون هر هغه شخص چې د ۱۲-۱۸ کلونو تر منځ عمر لري ماشوم تعريفوي او د هغوی د نیولو، عدلي تعقيب او توقیف لپاره کړنلاری په ګوته کوي.⁷

د افغانستان داخلي قانون د هغو ماشومانو اساسي حقونه چې د خپلو آزاديو څخه محروم شوي او موخه يې د خدمتونو او درملنو برابرول دي کوم چې د روغتيا او بشري وقار منعکسوي. دغه حقونه د افغانستان په اساسي قانون کې په څرګند ډول منعکس شوي. د اساسي قانون له مخې د افغانستان حکومت اړ دی څو د ماشومانو د فزيکي او روحي روغتيا څخه ډاډ حاصل کړي او وړيا روغتيا پالنې او معارف ته لاسرسی برابر کړي.⁸

د ماشومانو د اصلاح او دارالتاديب مركزونو په هكله قانون (JRC Law) او د ماشومانو د اصلاح مركزونو په اړه مقررې (JRC Regulation) د ماشومانو په اصلاح مركزونو كې په توقيف شويو ماشومانو او په ذكر شوي او نورو حقونو د تطبيق وړ دي.⁹ د ماشومانو د اصلاح مركزونو قانون د ماشومانو لپاره د اصلاح او دارالتاديب مركزونو عالي شورا را منځ ته كوي، دا شورا د ماشومانو د حقونو د ساتلو مسوليت لري او د ماشومانو د اصلاح مركزونو د فعاليتونو څخه نظارت او د ښه والي لپاره يې كار كوي.¹⁰ د ماشومانو د اصلاح مركزونو عالي شورا مشري د عدليي د وزير له خوا كيږي او په تركيب كې يې د سترې محكمې، اتو وزارتونو سر بيره د افغانستان د بشري حقونو د خپلواك كميسيون، مدني ټولني استازي او همدارنگه د ماشومانو د اصلاح مركزونو د رياست رئيس او د لوی څارنوال د دفتر څخه يو تن مرستيال شامل دي.¹¹

د ماشومانو د اصلاح مركزونو قانون ټينگار كوي چې د ماشومانو اصلاح مركزونه بايد د ماشومانو بشري حقونو ته درناوی وکړي او په ټولنه كې د هغوي په موثره توگه د بيا يو ځای كيدو څخه ډاډ حاصل كړي.¹² دا د ښو خوړو، د څښاك د پاكو اوبو، د پاك چاپيريال، بيلو بسترو، انطباضي كړنلارو او دسوانحو د اداري په شمول د ماشومانو د اصلاح مركزونو د توقيف د حالتونو لپاره معيارونه او شرايط برابروي.¹³ همدارنگه دا ايجاب كوي چې د ماشومانو اصلاح مركزونه د ماشومانو لپاره تعليمي او حرفوي روزنو، طبي پاملرنې، تعليمي فرصتونو، كار، ديني مراسمو، د فاميل سره د اړيكو او ليدنو، او هم د شكاياتو يو ميكانيزم ته لاسرسۍ برابر كړي.¹⁴

د ماشومانو د اصلاح مركزونو مقررې د ماشومانو د اصلاح په مركزونو لا تفصيلي ژمنې وضع كوي، په ځينو مواردو كې د حكومت اړوند وزارتونه بايد د ماشومانو د حقونو ساتنه وكړي، د توقيف مناسب معيارونه وساتي، تعليمي، روزنيز او اصلاحي فرصتونه برابر كړي او د ټولنې سره د بيا يوځای كيدو په برخه كې د ماشومانو سره مرسته وكړي. په خاص ډول د ماشومانو د اصلاح مركزونو مقررې د ماشومانو د اصلاح مركزونو او بيلابيلو وزارتونو څخه غواړي چې:

- د شموليت د كميتي له لارې د نويو داخل شويو ماشومانو د رواني او فزيكي روغتيا مستندول¹⁵
- د راجسترېه كتاب كې د نويو داخل شويو ماشومانو د تفصيلاتو ثبتول، د دوسيو تيارول، ماشومانو ته د ماشومانو د اصلاح مركزونو د موخو او قواعدو اطلاع ورکول¹⁶
- د ماشومانو د شكاياتونو تر لاسه كول او اړوندو چارواكو ته د هغو وړاندې كول¹⁷
- د ورځې له خوا درې وخته او په وړيا توگه ماشومانو ته د مناسبو خوړو برابرول¹⁸
- د كافي برېښنا، هوا، او صحي معيارونو او همدارنگه د بسترو، كمبلو، بالښتونو، توشكو او روى جايجانو په برابرولو سره ماشومانو ته د ځای برابرول¹⁹
- ماشومانو ته اجازه ورکړي چې د کورنيو د غړو سره ليدنې وکړي، ليکونه تر لاسه او وليږي، د ماشومانو د اصلاح مركزونو د پريښودو لپاره د موافقې تر لاسه كول څو وکولای شي د کورنۍ او خپلوانو څخه ليدنه وکړي او د ماشومانو کورنيو ته د ماشومانو د روغتيا د خرابيدو په صورت كې اطلاع ورکړي،²⁰
- د معارف، كار او ټولنيزو چارو، شهيدانو او معلولينو وزارتونو او نورو دولتي او غير انتفاعي سازمانونو سره په گډه د تعليمي، حرفوي روزنو او ليك لوست د کورسونو برابرول،²¹

- د یوه کتابتون پراښستل او په بیروني فعالیتونو کې د ماشومانو برخه اخیستل ،²²
 - د حج او مذهبي چارو د وزارت اوس (د حج او اوقافو وزارت) سره په ګډه د دیني زده کړو د ترسره کولو لپاره د دیني لارښوونکو ګمارل ،²³
 - د عدلي وزارت له خوا د تایید شویو بهرنیو او غیردولتي سازمانونو تعلیمي ، حرفوي ، تفریحي ، کلتوري او اقتصادي پروګرامونو تسهیل او اجازه ،²⁴
 - په محل یا د عامي روغتیا د وزارت په مرکزونو کې د ماشومانو لپاره د روغتیايي درملنې برابرول ، د عامي روغتیا د وزارت په مرسته د حفظ الصحي ، د ناروغیو د خپریدو د مخنیوي او طبي درملنې لپاره د یوه پروګرام جوړول او پلې کول ،²⁵
 - د کورنیو چارو په مرسته محکمو ، روغتونونو او نورو اړوندو ادارو ته د تګ په موخه د ماشومانو لپاره د ترانسپورت برابرول ،²⁶
 - د کورنیو چارو د وزارت د حوادثو د مخنیوي د پولیسو په مرسته د اور د مخنیوي په اړه د لازمو تدبیرونو نیول.²⁷
- د ۲۰۱۳ کال د اګسټ په ۲۵ ، د نهو وزارتونو تر منځ یو تړونلیک لاسلیک شو (لدی وروسته د وزارت تړون په نامه یادېږي) ، او یوه کاپي یې په الف ضمیمه کې ځای شوې ، چې موخه یې د نورو شیانو تر څنګ په ماشومانو د تمرکز او د حقونو پر بنسټ د ماشومانو د عدلي سیستم څخه ډاډ او د ماشومانو د اصلاح او بیا ادغام لومړیتوب دي.²⁸ د وزارت تړون د ماشومانو د اصلاح مرکزونو زیات مسولیتونه او معیارونه کوم چې د ماشومانو د اصلاح مرکزونو په قانون او د ماشومانو د اصلاح مرکزونو په قواعدو کې ځای شوې تقویه کوي.²⁹
- د افغانستان د قانون دغه مقررات د ماشومانو لپاره د توقیف د حالتونو په اړه د نړیوالو اړتیاوو ، په تیره بیا ، د هاوانا د قواعدو سره په سمون کې قرار لري. د هاوانا قواعد دا په رسمیت پیژني چې د ماشومانو عدلي سیستم باید د ماشومانو د حقونو او خونديتوب څخه ساتنه وکړي او د هغوي فزیکي او رواني سوکالې ته وده ورکړي.³⁰ د دې په خاطر چې د دغو حقونو ساتنه وشي ، د هاوانا قواعد په دې هکله چې په توقیف ځایونو کې د توقیف شویو کسانو سره د چلند ، د هغوي د توقیف د شرایطو په اړه تفصیلي معیارونه او اړتیاوې وړاندې کوي د لاندې مواردو په شمول (خو یواځې دې پورې محدود نه):
- د ماشومانو د محرمو انفرادي دوسیو او سوانحو ساتل ، او د ماشومانو لپاره د اړینې پاملرنې د کچو او نمونو په هکله د راپورونو تیارول ،³¹
 - د ویده کیدو استوګنځای ، حفظ الصحه ، کالیو ، خوړو او د څښاک د اوبو په شمول د روغتیا او بشري وقار د اړتیاوو د پوره کولو په موخه د اسانتیاوو او خدمتونو برابرول ،³²
 - د تعلیمي ، حرفوي روزنو ، تفریحي فعالیتونو او مذهبي غونډو او د مزد په مقابل کې د ګمارنې د لاسرسي څخه ډاډ ،³³
 - د مناسبې طبي پاملرنې برابرول ،³⁴
 - د بهرنۍ ټولنې سره د اطلاعاتو په برخه کې د ډاډ حاصلول ، د کورنیو سره د لیدنو په شمول ،³⁵
 - د استثنایي دوسیو نه پرته ، د نه زغم د وسایلو څخه منع او د ځواک کارولو څخه مخنیوی ، د انضباطي تدبیرونو څخه ډاډ او د ماشومانو د حقونو درناوی ،³⁶

- د با صلاحیته تفتیش کونکو له خوا د تفتیش اجازه ، ³⁷ او
- ډاډ حاصلول چې کارکوونکی ور او مناسب کسان دي. ³⁸

د هاوانا د قواعدو سربیره ، د ماشومانو د توقیف په اړه نړیوالو معیارونو او نورمونو ته ، د ماشوم د حقونو په اړه د کټوانسیون په شمول ، کوم چې د ماشوم د فزیکي ، رواني ، معنوي ، اخلاقي او ټولنیز پرمختګ لپاره د هر ماشوم د ښه ژوند کولو معیارونه تضمینوي ، په عمومي توګه په یو شمیر نورو نړیوالو قواعدو کې ځواب ویل شوی. ³⁹ د ماشومانو د عدالت (د بیجینګ د قواعدو) ⁴⁰ د تنظیمولو په موخه د ملګرو ملتونو د حد اقل معیارونو قواعد اټکل کوي چې د ماشومانو د شخصي ازادي په هکله محدودیتونه باید یواځې د پام وړ ملاحظې وروسته وضع شي او باید حداقل حد محدود شي او ور سره د ماشومانو د دوسیې د ملاحظه کولو په برخه کې د یوه مهم عامل په حیث د ماشوم سوکالي هم منعکسه کړي. ⁴¹ ، د شخصي/فردی حفظ الصحې د لارښودونو ، کالیو ، بسترو ، خوړو ، د څښاک د پاکو اوبو او د اوسیدو د ځای په شمول ، ⁴² په توقیف کې د ماشومانو د فزیکي چاپیریال په هکله د اضافي لارښودونو د برابرولو له لارې د زندانیانو د قواعدو د چلند (د منډیلا قواعد) لپاره معیاري حداقل معیارونه ⁴³ د هاوانا د قواعدو بشپړونکي دي. د دې سربیره د ماشوم د حقونو په هکله د کمیټې عمومي تبصرې ، په خاص ډول ۱۰ نمبر عمومي تبصره ، د ماشومانو د توقیف په اړه د نړیوالو معیارونو سره په مطابقت کې د ښکیلو هیوادونو په اړه لارښود او سپارښتنې وړاندې کوي. ⁴⁴ د ماشومانو د توقیف لپاره دغه ټول دوه اړخیزه بیا وضع کیدونکي لارښودونه د دغې ارزونې پر مهال تر غور لاندې نیول کيږي ، په خاص ډول چیرې چې دا لارښودونه د هاوانا د قواعدو د اړتیاوو د مانا او پراخوالي په هکله د اطلاع رسولو په برخه کې مرسته وکړي.

C. ج. د راپور میتودولوژي، حد او اندازه

د افغانستان په قوانینو کې د ځای شویو حقونو د ارزولو په موخه ترڅو معلوم شي چې آیا دا قوانین د هاوانا د قواعدو د حداقل معیارونو سره په مطابقت کې دي او که نه ، د یوناما د قانون د حاکمیت څانګې تفصیلي پوښتنلیکونه جوړ کړي څو د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مدیران ، اداره او کارکوونکي و ارزوي. پوښتنلیکونه ، د کومو کاپي ګانې چې په (ب) ضمیمه کې ځای شوې ، د ماشومانو په اصلاح مرکزونو کې د ماشومانو سره د چال چلند ، د تهیه شویو خدمتونو ، د ماشومانو د توقیف د حالتونو ، د استوګنې د ځای ، کالیو ، خوړو ، د څښاک د پاکو اوبو ، ښوونې او روزنې ، روغتیا پالنې ، تفریحي فعالیتونو ، د بیرونی نړۍ سره د اړیکو ، د نه زغم د وسایلو څخه منع او د ځواک کارولو مخنیوی ، د سوانحو او اسنادو د ساتلو ، د کارکوونکو د وړتیاوو او پلټنو په هکله مهم اطلاعات را غونډوي.

پوښتنلیکونه د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د عملیاتي موافقت د ارزونې په موخه د هاوانا د قواعدو د حد اقل معیارونو لپاره یو واقعي بنسټ برابروي. هغه معلومات چې په پوښتنلیکونو کې ځای شوي د ساحوي لیدنو او د اړوندو قوانینو ، پالیسې ګانو او کړنلارو او د دفتری اسنادو د بیا کتنو له لارې تصدیق شوې. د دې په خاطر چې په توقیف کې د ماشومانو محرمیت وساتل شي ، د یوناما د قانون د حاکمیت څانګې د هاوانا د قواعدو د اړتیاوو سره د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د مطابقت په هکله د ماشومانو سره مرکې نه دي ترسره کړي.

د یوناما د قانون د حاکمیت څانګې د ۲۰۱۵ کال د سپټمبر او ۲۰۱۶ کال د مارچ د میاشتو تر منځ د هیواد په کچه د ماشومانو د ۳۴ اصلاح مرکزونو له جملې څخه د ۳۱ مرکزونه سروې بشپړه کړې.⁴⁵ د معلوماتو د راغونډولو په موخه د یوناما ساحوي دفترونو د ماشومانو د ولایتي اصلاح مرکزونو څخه دوامداره لیدنې ترسره کړيدي او همدارنګه یې د توقیف ځایونو حالتونه ارزولې دي. د امنیتي اندیښنو او د قانون د حاکمیت د ساحوي دفترونو د نه لاسرسي له امله د هیواد په ختیځ کې د نورستان، او په مرکزي جیګو سیمو کې بامیان او دایکندی ولایتونو کې د ماشومانو د اصلاح مرکزونو څخه د معلوماتو د را ټولولو چارې د خنډ سره مخ کړيدي. د یوې پایلې په حیث د ماشومانو دغه درې اصلاح مرکزونو په دغه راپور کې تر پوښښ لاندې نه دي نیول شوي. سره له دې د ماشومانو د دغو ۳۱ اصلاح مرکزونو څخه را غونډ شوي معلومات د هیواد په کچه ۹۰ سلنه نهادونه په بر کې نیسي، سره لدې بیا هم حداقل معیارونو سره په ټولیزه توګه د افغانستان د اصلاح مرکزونو د ارزونې په موخه کافي زمینه او اساس برابرې او په توقیف ځایونو کې د ماشومانو ساتنه تنظیموي.

۳. د حداقل معیارونو ارزونه

لکه څنګه چې په مخکنیو برخو کې معلومه شوه، د افغانستان قوانین او د وزارت تړون د مهمو حداقل معیارونو مطابقت په موخه لازم حقوقي او اداري چوکات برابرې کوم چې د محرومو ماشومانو د ساتنې لپاره د ملګرو ملتونو له خوا منل شوي. د دې راپور موخه دا ده څو معلوم کړي چې ایا دا چوکات په عمل کې په موثره توګه پلي شوي او که نه. د هغو اطلاعاتو پر بنسټ کوم چې د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې له خوا چمتو شوي، د هاوانا د قواعدو د حداقل معیارونو د پلي کولو په برخه کې زیات شمیر پرمختګونه ترسره شوي، خو لا هم زیات کار ته اړتیا لیدله کیږي څو ټول حداقل معیارونه په بشپړه توګه پلي شي. حداقل مهم معیارونه په لاندو برخو کې ارزول شويدي.

D. الف. په اصلاح مرکزونو کې د ماشومانو شمولیت

۱. ۱. د ژمنې سپارښتنه

د هاوانا قواعد اټکل کوي چې یو ماشوم د عدلي، اداري یا نورو عامه ارګانونو له خوا یواځې هغه وخت په توقیف ځای کې شاملیدلای شي چې د ژمنې اعتباري سپارښتنه موجوده وي.⁴⁶ د تعهد د سپارښتنې تفصیلات باید سمدستي د توقیف ځای د ثبت په کتاب کې ورسول شي.⁴⁷ د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې تصدیق کوي چې د ماشومانو ټول سروې شوې اصلاح مرکزونو یواځې هغو ماشومانو ته د شمولیت اجازه ورکوي چې د عدلي مقام له اړخه د تعهد اټبار لرونکی سپارښتنه موجوده وي. د ماشومانو ټول اصلاح مرکزونو د ثبت کتاب لری چې د نویو ماشومانو داخله او د تعهد د سپارښتنې تفصیلي پکې اسناد پکې ساتل کیږي.

2. ۲. د تعمیر / توقیف ځای قواعد

د هاوانا قواعدو پر بنسټ د شمولیت پر مهال ماشومان باید د توقیف ځای د قواعدو او د هغوي د حقونو او ژمنو په اړه ، په لیکلی توګه چې په کومه ژبه ماشوم پری پوهیږي وسپاري ، او دشکایاتو د درج لارښوونه ورته وشي.⁴⁸ سره له دې د هغو ماشومانو لپاره چې په لوستلو یا د رسمي قواعدو په درک کې مشکل لري ، معلومات باید په یوه داسې طریقه چې ماشومان په بشپړه توګه پرې پوه شي بیان شي.⁴⁹

د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې د دې خبرې تصدیق کوي چې د ماشومانو ټول اصلاح مرکزونو د قوانینو ، مقررو او حقونو په اړه نویو داخل شویو ماشومانو ته معلومات ورکوي. د ماشومانو د اصلاح جملې ۱۷ مرکزونو د شفاهي معلوماتو د ورکولو له لارې دغه معلومات د نویو شامل شویو ماشومانو سره شریک کړي ، په داسې حال کې چې د ماشومانو د اصلاح جملې ۱۴ مرکزونو د دغو قواعدو ، مقررو او حقونو په اړه په لیکلې بڼه معلومات برابر کړي. د شفاهي معلوماتو لوړه شمیره کولی شي په افغانستان کې د بې سوادۍ لوړی کچې ته منسوب شي. په حقیقت کې د ماشومانو د اصلاح یو شمیر زیاتو مرکزونو راپور ورکړي چې د هغوي توقیف شوې کسان لیک لوست نه شي کولای ، او نه شي کولای په لیکلې بڼه ځانونه پوه کړي. د دې ستونزې د هوارولو په موخه ، د ماشومانو یو شمیر اصلاح مرکزونو نوبتونه معرفي کړي خو ډاډ حاصل شي چې بې سواده توقیف شوې کسان د هغوي په قواعدو ، مقررو او حقونو پوه شي. د بیلګې په توګه ، د کابل د ماشومانو د اصلاح مرکز د خپلو قواعدو په اړه یوه ویدیو چمتو کړې او ټولو نویو داخل شویو ماشومانو ته یې ښکاره کوي ، په داسې حال کې چې د وردګو او کاپیسا ولایتونو د ماشومانو اصلاح مرکزونو د دغو معلوماتو د شریکولو لپاره د تلویزیون پروګرامونه خپروي. په ځینو مواردو کې ، هغه پوسترونه چې د قواعدو په هکله معلومات خپروي د لیلیو په دروازو او عامه ځایونو کې⁵⁰ نښلول کیږي او یا د ښوونکو له خوا په درسي صنفونو کې تر بحث لاندې نیول کیږي.⁵¹ د ارزګان د ماشومانو په اصلاح مرکز کې د دغو میتودونو یو ترکیب ، فلمونه ، پوسترونه او معیاري چاپ شوې توکي شامل دي او د قواعدو ، مقررو او حقونو په هکله د ماشومانو د پوهاوي د ترویج په برخه کې کارول کیږي. دغه ګډ روش د ماشومانو د نورو اصلاح مرکزونو پام هم ځان ته راړولی خو ډاډ حاصل کړي چې ماشوم د خپلو حقونو په اړه په بشپړه توګه پوه شي.

ماشومانو ته د هغوي د حقونو د توصیې له لارې ، د هاوانا قواعد اټکل کوي چې په دې توګه ماشومان کولای شي د ماشومانو د اصلاح مرکزونو رییسانو او د هغوي صلاحیت لرونکو استازو ته شکایتونه وسپاري.⁵² د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې تصدیقوي چې د ماشومانو ټول سروې شوې اصلاح مرکزونو ماشومانو ته اجازه ورکوي چې د ماشومانو د اصلاح مرکزونو ادارې او نورو نظارتي ارګانونو ته شکایتونه وسپاري. د ماشومانو ځینو اصلاح مرکزونو د شکایتونو د سپارلو په موخه د شکایت بکسو د کارولو په اړه راپور ورکړي. د ارزګان ولایت د ماشومانو اصلاح مرکز په ځانګړې ډول راپور ورکړي چې د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون په مرسته د شکایتونو یوه بکسه نصب کړې او د هغوي د وظیفه لرونکو کارکونکو یا ښوونکو په مرسته به د ماشومانو شکایتونه ترتیب او د ملاحظې لپاره به یې په شکایت بکسونو کې واچوي. د شکایتونو بکسه تړل کیږي او کیلي یې د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د رییس له خوا ساتل کیږي. لکه څنګه چې په لاندې (ص) برخه کې پرې خبرې وشوي ، ماشومان همدارنګه کولای شي خپل شکایتونه د پلټنو پر مهال بهرنیو ارګانونو یا خپلو مدافع وکیلانو ته وسپاري.

3. ۳. مرکه، ډلبندي او ځای په ځای کول

د هاوانا قواعدو د غوښتنې پر بنسټ د ماشومانو شمولیت څخه وروسته سمدستي باید د ماشومانو سره مرکه ترسره شي.⁵³ د مرکې په تعقیب باید رواني او ټولنیز راپور چمتو شي او دا راپور باید د هر ماشوم لپاره اړینې ځانګړې نمونې او د پاملرنې کچې په ډاګه کړي.⁵⁴ د هاوانا قواعد همدارنګه غوښتنه کوي چې د راپور په ترلاسه کولو سره، د مرکز مدیر باید په مرکز دننه کې د ماشومانو لپاره تر ټولو مناسب ځای او د هغوی د پاملرنې لپاره خاص خونی چی ماشوم لپاره پیشبینی شوی مشخصی کړي.⁵⁵ د دې سربیره، د قواعدو له مخې باید هر ماشوم په توقیف ځای کې د شمولیت سره سم په سملاسي ډول د ډاکټر له خوا د هر ډول مخکنۍ ناروغي د شواهدو د ثبتولو او د هر ډول فزیکي یا رواني حالتونو د پیژندلو لپاره چې د طبي پاملرنې غوښتنه کوي معاینه شي.⁵⁶

د یوناما د قانون د حاکمیت د ځانګړې سروی تصدیق کوي چې د ماشومانو ټول سروې شوي اصلاح مرکزونه د شمولیت په ورځ او یا د یو دوو ورځو په دننه کې د شمولیت په تعقیب د نویو توقیف شویو کسانو سره مرکې ترسره کړي. مرکې په عمومي توګه د پذیرایې د کمیتې له خوا تر سره کېږي چې په ترکیب کې یې حقوقي، طبي او د معارف کارکونکي، او په ځینو مواردو کې، د ماشومانو د اصلاح مرکز مدیر شامل وي. د عدلي وزارت د ماشومانو د اصلاح مرکز د عمومي ریاست له خوا د نویو داخل شویو ماشومانو د معلوماتو د راغونډولو لپاره د مرکې په جریان کې د پذیرایې د کمیتې یوه معیاري چمتو شوې فورمه کارول شوې. دغه فورمه چې په (ج) ضمیمه کې ځای شوې، د پذیرایې کمیتې څخه غوښتنه کوي څو تصدیق کړي چې ماشوم د ښې فزیکي او رواني روغتیا څخه برخمن دی او د رسمي او اعتبار لرونکو اسنادو له لارې د صلاحیت لرونکو نمایندګیو له خوا مکلف شوی دی. همدارنګه په ذکر شوی فورمه کې د پذیرایې د کمیتې څخه غوښتنه کوي څو د شکنجې، وهلو یا د ماشوم په بدن د تپونو د ښکاره ښو نښانو په اړه پوښتنو ته ځواب ووايي، آیا د ماشوم کورنۍ د ماشوم د نیول کیدو څخه خبره ده (که چیرې خبره نه وي، د کورنۍ د معلومولو لپاره باید هڅې وشي) او آیا د ماشوم تلاشي په مناسب ډول ترسره شوې.

د ماشومانو د اصلاح یواځې دوو مرکزونو راپور ورکړی چې هغوي په دې نه دي توانیدلي چې د شمولیت پر مهال طبي ارزونه ترسره کړي. دغه نا تواني/تسه په ساحه کې د روغتیا یې کارکونکو نه شتون او د عامه روغتیا د وزارت له خوا د اړتیا وړ طبي پلټونکو کارکونکو مسئلې ته منسوب کیږي چې کله کارکونکی د ماشومانو د اصلاح مرکز څخه په اونۍ کې یو یا دوه ځلې لیدنه او ارزونه ترسره کړي.⁵⁷

د ماشومانو د اصلاح اکثر مرکزونو (د ۳۱ مرکزونو له جملې څخه ۲۶ مرکزونه) سروې کړي او یو تحقیقي ټولنیز او رواني راپور یې چمتو کړی او د ماشومانو له خوا یې د اړتیا وړ پاملرنې خاصې نمونې او کچې تشخیص کړې او بیا یې د ماشومانو د اصلاح مرکز د مدیر سره شریکې کړې. د ماشومانو د اصلاح زیاتره مرکزونه په ساحه کې متخصص طبي کارکونکي نه لري ځکه نو د خاصې درملنې د برابرولو په چارو کې پاتې راغلي. په یو شمیر زیاتو مواردو کې، د ماشومانو دغو اصلاح مرکزونو د ضرورت وړ پاملرنې د کچې د معلومولو او د ماشومانو د درملنې لپاره د عامې روغتیا د وزارت په ډاکټرانو تکیه کړې.⁵⁸ د سروې پر مهال، د کابل د ماشومانو د اصلاح مرکز د نا دولتي سازمانونو او د کار ټولنیزو چارو شهیدانو او معلولینو د وزارت له خوا نهه تنه ټولنیز ګمارل شوي کارکونکي درلودل.⁵⁹ که څه هم چې د دې راپور تر لیکلو پورې، دا د ماشومانو په هر اصلاح مرکز کې تر ټولو لوړ ارقام و، دغه ارقام د نا دولتي سازمانونو د پروګرامونو د نه دوام له امله پنځو تنو ټولنیزو کارکونکو ته را ټیټ شوې. د یوناما د قانون د حاکمیت د ځانګړې سروې

وښودله چې په ساحه کې د متخصصانو د نه شتون له امله د ماشومانو د اصلاح دغه مرکزونه په دې نه دي توانيدلي چې يو رواني او ټولنيز راپور چمتو کړي.⁶⁰

4. د شخصي توکو د موجودي لست

د هاوانا قواعدو پر بنسټ د ټولو شخصي توکو د موجودي نوملړ چې د شموليت پر مهال د ماشومانو څخه ضبط شوی ، چمتو او د ماشوم له خوا لاسليک شی. په ټولو مواردو کې د يوناما د قانون د حاکميت د ځانګې سروې تصديق کوی چې د ماشومانو اصلاح مرکزونه د نويو داخل شويو ماشومانو څخه ضبط شوي توکي د موجودي په يوه نوملړ کې درج کوي.

که څه هم چې د هاوانا قواعد په دې هکله کومه خاصه غوښتنه نه لري ، د ماشومانو د اصلاح درېو مرکزونو راپور ورکړی چې دوي د موجودي فهرستونه ماشومانو ته سپارلی. د هرات د ماشومانو د اصلاح مرکز راپور ورکړی چې د ماشومانو شخصي توکي د څارنوال د دفتر له خوا مخکې له دې چې د ماشومانو د اصلاح مرکز ته ورسېږي ، ضبط شوي او ضبط شوي توکي د ماشومانو اصلاح مرکز ته نه دي سپارل شوي. د دې برعکس ، د کابل د ماشومانو اصلاح مرکز راپور ورکړی چې د پوليسو له خوا د شموليت څخه وړاندې هر ډول ضبط شوي توکي د ماشومانو اصلاح مرکز ته سپارل شوي.

د ماشومانو د اصلاح يواځې څلورو مرکزونو راپور ورکړی چې د ماشومانو څخه غوښتل شوي څو دخپل شيانو د موجودي لست لاسليک کړي او که چيرې يې نه شي لاسليک کولای نو بيا د موجودي په لست خپله ګوته ولګوي. د موجودي په لست د ماشومانو لاسليک يا په هغو د ماشومانو د ګوتو په لګولو سره ، او ماشومانو ته د موجودي د لست د يوې کاپي سپارل هغه فعاليتونه دي چې د هيواد په کچه د ماشومانو د نورو اصلاح مرکزونو وړتياجوټوي.

E. ب. محرم اسناد او دوسي

د هاوانا قواعدو پر بنسټ توقيف ځايونه بايد د هر ماشوم په اړه بشپړ او محرم اسناد چې لاندې موارد پکې شامل وي وساتي: (۱) د هغوي پيژندنه ، (۲) د ارتکاب لاملونه ، (۳) د شموليت ، ليرد او دخوشی کيدو ورځ او ساعت ، (۴) د هر شموليت ، ليرد او خوشی کيدو په اړه والدينو او ساتونکو ته اطلاع رسول او (۵) د هر ډول فزيکي او رواني روغتيايي ستونزې ، د مخدره توکو او الکېولو څخه ناوړه ګټه اخيستنې.⁶¹

د يوناما د قانون د حاکميت د ځانګې سروې تصديق کوي چې د ماشومانو د اصلاح ټول مرکزونه د خپلو ماشومانو په اړه اسناد ساتي او د قفل شويو دفترونو ، دوسي او د لاسليک کولو د طرزالعملونو د کارولو له لارې د دغو اسنادو محرميت ساتي. د ماشومانو د ۳۱ مرکزونو له جملې څخه د ۷ مرکزونو د راپور له مخې چې که څه هم دوي د ماشومانو د شموليت ، ليرد او خوشی کيدو په اړه نيټه ثبته کړې ، خو هغوي هغه ساعت چې دا پيښې پکې ترسره شوې نه دي ثبت کړي.⁶²

دغې سروې د ماشومانو د اصلاح مرکزونو په ارقامو کې د توپيرونو څخه هم يادونه کړې کومو چې د فزيکي او رواني روغتيايي ستونزو په هکله تفصيلات ثبت کړي ، په خاص ډول د مخدره توکو د روږدی کيدو او الکېولو د ناوړه ګټې اخيستنې په هکله. د ماشومانو د نږدې نيمايي سروې شويو اصلاح مرکزونو ۴۵٪ راپور ورکړی چې هغوي د ماشومانو په اسنادو کې دغه تفصيلات نه دي ثبت

کړي. د ثبوت کولو په برخه کې پاته راتلل تر ډیره بریده په ساحه کې د متخصصو کسانو د ظرفیت د نه شتون او د دغو طبي او رواني ستونزو د نه تشخیص له امله ده.

د جنوبي سیمې د ماشومانو د اصلاح پنځو مرکزونو راپور ورکړی چې که څه هم دا تفصیلات ارزول شوي ، خو د ثبوت د کتاب پر ځای په طبي دوسیو کې ثبت شوي. تمه کېږي چې دا به د حساسو طبي معلوماتو محرمیت وساتي ، ځکه نو دا کړنه باید د ماشومانو د اصلاح په ټولو مرکزونو کې پلې شي.

F. ج. استوګنځی

د هاوانا قواعدو پر بنسټ ماشومانو ته باید د ویده کیدو په خاطر ځای چې د کوچنیو لیلیو یا د خوب د انفرادي کوټو او پاکو بسترو څخه متشکل وي برابر شي.⁶³ د هاوانا قواعد د ماشومانو د استوګنځای د اندازې په موخه حد اقل معیارونه نه برابروي ، او پر ځای یې د موافقت او مطابقت د ارزولو په موخه د ملاحظې لپاره محلي او داخلي معیارونو ته اجازه ورکوي.⁶⁴ د یو شمیر شاخصونو له جملې څخه یو هم د اوسیدلو د ځای د اندازه کولو شاخص دی چې دغه قواعد په توقیف کې د ماشومانو د ځای حالت د ارزولو په موخه په کار وړل کېږي.⁶⁵

که څه هم چې د ماشومانو د استوګنځای د حداقل ځای د معلومولو لپاره خاص نړیوال معیارونه شتون نه لري ، د متخلفو ماشومانو لپاره د اروپایي قواعدو په هکله حقوقي تفسیر مرستندویه لارښودونه برابروي. د اروپایي قواعدو په هکله حقوقي تفسیر سپارښتنه کوي چې د یوه ماشوم استوګنځای باید د ژوند کولو په یوه ځای کې وي چې اندازه یې د ۶ متره مربعو یا د استوګنې په یوه ګډ ځای کې چې اندازه یې د ۴ مترو مربعو څخه کمه نه وي.⁶⁶ د هاوانا د قواعدو په څیر ، د اروپایي قواعدو حقوقي تفسیر د لویو لیلیو کارول منع کوي ، ځکه چې په هغو کې د ماشومانو حقونو ، د بیلګې په توګه ، د محرمیت ، د بسترو د شریکولو پر وړاندې مشورو ته درناوی نه کېږي او د انفرادي خونو او یا ورو لیلیو سپارښتنه کوي.⁶⁷ په هغو حالتونو کې چې ادارې نه شي کولای خپلې لیلیې د ژوند کولو په کوچنیو واحدونو واړوي ، د اروپایي قواعدو حقوقي تفسیر سپارښتنه کوي چې ماشومانو ته دې د خپلو استوګنځایونو څخه د باندې د دمې لپاره اجازه ورکړل شي.⁶⁸

د ماشومانو د استوګنځای د حد اقل اندازې په هکله اضافي لارښود د بالغو زندانیانو لپاره د را منځ ته شویو معیارونو د پرتله کولو له لارې تر لاسه شي. د افغانستان د بې سارې محلي وضعیتونو او کلتوري ملاحظاتو په نظر کې نیولو سره ، د سره صلیب نړیوالې کمیټې سپارښتنه کړې چې په افغانستان کې د یوه بالغ زنداني لپاره فضا باید د ۳.۴ متر مربعو څخه کمه نه وي.⁶⁹ د اروپایي قواعدو د حقوقي تفسیر پر خلاف ، د سره صلیب د نړیوالې کمیټې سپارښتنې په مستقیم ډول په ماشومانو د تطبیق وړ نه دي ، خو د توقیف د حداقل معیارونو سره د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د پرتله کولو په موخه په هیواد کې د یوه خاص ګټور لارښود په حیث کار کوي.

5. ۱. د ویده کیدو استوګنځی

د یوناما د قانون د حاکمیت سروې تصدیقوي چې د ماشومانو ټول سروې شوې اصلاح مرکزونو په ګروپي لیلیو کې د دریو او پنځلسو ماشومانو تر منځ ماشومان ساتي ، چې دا د انفرادي خوب خونو سره په مغایرت کې دی.⁷⁰ د ماشومانو اکثره اصلاح مرکزونو راپور ورکړی چې ماشومان په انفرادي بسترو یا لیلیو کې ویده کېږي. د ماشومانو ځینو اصلاح مرکزونو د بسترو د کموالي څخه راپور

ورکړی ، ⁷¹ په داسې حال کې چې نورو بیا یواځې د توشکو د شتون څخه په کومو چې ماشومان ویده کېږي راپور ورکړی. ⁷² د ۲۰۱۵ کال د سپتمبر د میاشتې د برید په تعقیب ، د کندز ولایت د ماشومانو مرکز د ماشومانو لپاره د بسترو د نه شتون په اړه راپور ورکړی. د ماشومانو ټولو اصلاح مرکزونو راپور ورکړی چې ماشومانو ته رویجایې گانې ورکړل شوې او په اونۍ کې یو وار تبدلېږي. د دې سربیره ، د ماشومانو په ۲۱ اصلاح مرکزونو کې ، د ماشومانو د شخصي شیانو د ذخیره کولو په موخه ماشومانو ته یوه خونه ورکړل شوې چې خپل شیان په جعبه ، المارې یا د خپلو بسترو لاندې کېږدي.

که څه هم د ماشومانو د استوګنځای د حداقل اندازې د معلومولو لپاره هیڅ ډول ټولیز معیارونه شتون نه لري ، د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې د اټکل له مخې د ۵۰ سلنو څخه زیاتو د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د سره صلیب د نړیوالې کمیټې د حداقل وړاندیز شویو معیارونو (۳.۴ متر مربع د بالغ زنداني پر سر) او د اروپايي قواعدو د حقوقي تفسیر د وړاندیز شویو معیارونو (۴ متره مربع په ګډ استوګنځای کې د ماشوم پر سر) سره په مطابقت کې دي. په ټوله کې ، د ماشومانو ۲۰ اصلاح مرکزونو د سره صلیب حداقل معیارونه او د ماشومانو ۱۵ اصلاح مرکزونو د اروپايي قواعدو د حقوقي تفسیر معیارونه مراعات کړيدي. په حقیقت کې دا ارقام ثابتوي چې د ماشومانو یو شمیر اصلاح مرکزونو د هغه څه په پرتله چې دغه معیارونه یې غوښتنه کوي د ماشومانو لپاره زیاته فضا برابرې کړې. د بیلګې په توګه ، د پنجشیر د ماشومانو په اصلاح مرکز کې د هر ماشوم پر سر ۳۶ متره مربع ساحه په نظر کې نیوله شوي ، په داسې حال کې د پنجشیر د ماشومانو په اصلاح مرکز کې د سروې پر مهال یواځې یو تن توقیف شوی شخص و. د هلمند د ماشومانو په اصلاح مرکز کې د هر ماشوم پر سر په اوسط ډول ۱۷.۸ متره مربع او د خوست د ماشومانو په اصلاح مرکز کې د هر ماشوم پر سر ۱۵.۱۲ متره مربع ساحه وه. په دغه ذکر شوو مرکزونو د جملې څخه یواځې د پنجشیر د ماشومانو د اصلاح مرکزي کرایي کور کې موقعیت لری نور د ماشومانو ټول اصلاح مرکزونو د عدلي وزارت په تعمیرونو کې موقعیت درلود. له بله اړخه د ماشومانو ۱۲ اصلاح مرکزونو د سره صلیب د نړیوالې کمیټې د حداقل معیارونو او د ماشومانو ۱۶ اصلاح مرکزونو د اروپايي قواعدو د حقوقي تفسیر د معیارونو د رعایت کولو په برخه کې پاتې راغلي. د بیلګې په توګه ، د کنړ د ماشومانو اصلاح مرکز د هر ماشوم پر سر په اوسط ډول یواځې ۵.۱ متره مربع ساحه ، د ننګرهار د ماشومانو اصلاح مرکز د هر ماشوم پر سر ۶.۱ متره مربع ساحه ، د بلخ د ماشومانو د اصلاح مرکز ۷.۱ متره مربع ساحه او د تخار د ماشومانو اصلاح مرکز د هر ماشوم پر سر ۸.۱ متره مربع ساحه برابرې کړې. د دغو توقیف ځایونو/تعمیرونو له جملې څخه هر تعمیر د ماشومانو د استوګنځایونو لپاره د وړاندیز شوې حداقل فضا چې د اړتیاوو د کچې څخه ډیر ټیټ و. د ننګرهار د ماشومانو د اصلاح مرکز نه پرته ، د ماشومانو ټول اصلاحي مرکزونو په کرایه شویو ځایونو کې موقعیت لري.

د ماشومانو په سروې شویو اصلاح مرکزونو کې د کسانو ګڼه ګوڼه کومه خپریدونکې ستونزه نه و. د کنړ ، ننګرهار ، بلخ او تخار د ماشومانو په اصلاح مرکزونو کې ګڼه ګوڼه عادي وه. د ننګرهار د ماشومانو د اصلاح مرکز پرته چیرې چې ماشومان د هدف پر بنسټ د یوې جوړې شوې ودانۍ په یوه برخه کې اوسېږي ، او کارونه یې د مالي چارو د نه شتون له امله د سروې پر مهال نه و بشپړ شوي ، د ماشومانو دغه ټول اصلاح مرکزونو په شخصي کرایه شویو کورونو کې موقعیت لري. په عین وخت ، لکه څنګه چې د مخه لیدل شوې ، د ماشومانو نورو اصلاح مرکزونو زیات ظرفیت درلود. د ماشومانو ځینې اصلاح مرکزونو ، په خاص ډول د ماشومانو هغه اصلاح مرکزونو کوم چې د هدف پر بنسټ جوړ شوي د موجوده منل شوې ظرفیت په پرتله ډیر کم ماشومان ځای کړيدي. د بیلګې په توګه ، د خوست د ماشومانو د هدف پر بنسټ په جوړ شوې مرکز کې چې د متحده ایالتونو د ولایتي بیا رغونې د ټیم په

مالې مرسته جوړ شوی ، د سروې د ترسره کولو پر مهال په توقیف کې یواځې څلور ماشومان وو. د ماشومانو په ځینو اصلاح مرکزونو کې د گټې کونې د حالتونو سره د مرستې کولو په موخه ، باید د گټې اخیستنې لاندې په توقیف ځایونو کې د ماشومانو په موقتي لېږد تر هغو چې د ماشومانو انتقال د هغوي په ګټه وي غور وشي او له بلې خوا د ماشومانو په نورو حقونو ، د بیلګې په توګه د کورنۍ څخه د لیدنو په حق منفي اغیزې و نه کړي.

6. ۲. کرکۍ

که څه هم چې د ماشومانو په استوګنځایونو کې د کرکیو د اندازې او شمیر لپاره هیڅ ډول حداقل معیارونه موجود نه دي ، د هاوانا قواعدو پر بنسټ د حسي انګیزو او همدارنګه د روغتیا یې او انساني وقار د اړتیاوو لپاره په استوګنځایونو کې د ماشومانو اړتیا باید په نظر کې ونیوله شي.⁷³ د کرکیو د شمیر او د رڼا د اندازې په هکله نور لارښودونه د منډیلا او د سره صلیب د نړیوالې کمیټې په قواعدو کې ځای شوي دي.⁷⁴ د منډیلا قواعدو د غوښتنې پر بنسټ کرکۍ باید دومره لویې وي چې بندیان وکولای شي لیک لوست وکړي او یا په طبعي رڼا کې کار وکړي او تازه هوا ترې را ننوزي.⁷⁵ د سره صلیب نړیواله کمیټه ټینګار کوي چې طبعي رڼا د بندیانو د فزیکي او رواني روغتیا لپاره ضروري ده ، او سپارښتنه کوي چې په یوه سلول (د اوسیدو ځای) کې باید د کرکیو او سوریو تولیدیزه اندازه د بالغو بندیانو لپاره د غولې د سطحې څخه د ۱۰٪ څخه کمه نه وي. کرکۍ باید دومره غټې وي چې بندیان د باندې چاپیریال ننداره وکړي.⁷⁶

د یوناما د قانون د حاکمیت د ځانګړې سروې تائیدوي چې د ماشومانو د استوګنځایونو نږدې ټولو اصلاح مرکزونو (د ۳۱ له جملې څخه ۲۹) د ماشومانو د لیک لوست لپاره کافي اندازه طبعي رڼا برابرې کړي. د فراه او پروان د ماشومانو اصلاح مرکزونو راپور ورکړی چې د ورو کرکیو له امله ماشومان کافي رڼا نه لري او د پروان په هکله باید وویل شي چې د ماشومانو اصلاح مرکز په یوه کرایه شوې تهکوي کې موقعیت لري. د ماشومانو دغه دواړه اصلاح مرکزونو په کرایې کورونو کې موقعیت لري او مناسبه به نه وي چې د کرکیو په اندازه کې بدلون راشي. د ماشومانو نږدې ټولو اصلاح مرکزونو (د ۳۱ له جملې څخه ۳۰) تائید کړې چې ماشومان کولای شي د خپلو اسیدو د ځای کرکۍ خلاصې کړي ، که څه هم چې زیاتره کرکیو ته امنیتي سیخونه لګیدلي دي. په هغو ځایونو کې چیرې چې د ماشومانو اصلاح مرکزونو په شخصي کورونو کې دي ، باید ډاډ حاصل شي چې د ماشومانو لپاره د لیلیو انتخاب شوې خونې د ځمکنۍ پور د پاسه واقع وي ، کافي لویې کرکۍ ولري خو طبعي رڼا او پاکه هوا ور داخله شي.

G. د. حفظ الصحي امکانات

د هاوانا قواعدو د غوښتنې پر بنسټ د حفظ الصحي امکانات باید هر ماشوم په دې قادر کړي چې په شخصي ، روښانه او ښه توګه خپلې فزیکي اړتیا رعایت کړي.⁷⁷ د ماشومانو د اصلاح په اروپایي مرکزونو کې د صحي مرکزونو د ښه کولو لپاره په وړاندیزونو کې لاندې موارد شامل دي ، د هغې خونې څخه د صحي مرکزونو جلا کول چیرې چې ماشومان اوسېږي او ډوډۍ خوري ، ډاډ حاصل شي چې ملی قانون ، د غولې (د کوتې داخل) د حداقل فضا ، د هوا د مکعب اندازې ، د رڼا د معیارونو ، گرمولو او د هوا د بدلون په اړه لیکلي معیارونو ته ځای ورکړي ، او که ممکن وي په ورځ کې یو وار د ماشومانو لپاره د شاور او غسل داسې امکانات چې د هوا د درجې سره مساعد وي برابر کړي.⁷⁸

د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې تائیدوي چې د ماشومانو ټول اصلاح مرکزونه د ماشومانو لپاره صحي امکانات برابر کړي چې صفایې یې په منظم ډول هره ورځ یا په اونۍ کې یو وار ترسره کېږي. په بیلایلو اصلاح مرکزونو کې د اوداسه لپاره امکانات یو شاته نه وو. له یوه اودس ځای څخه نیولې (چې دوه مرکزونو کې موجود وو) تر شلو پورې پکې توپیر وو چې یواځې د کابل په اصلاح مرکز کې جوړ شوي وو. دغه بدلونونه بیلایل فزیکي جوړښتونه او د ماشومانو په اصلاح مرکزونو کې د فضا محدودیتونه منعکسوي، خو په ټولیز ډول د هاوانا د قواعدو د حداقل اړتیاوو سره مطابقت څرګندوي.

د ماشومانو پنځو اصلاح مرکزونو له جملې څخه (څلور یې په کرایه شویو کورونو کې موقعیت لري) راپور ورکړی چې دوي په دې نه دي توانیدلي چې نجونو ماشومانو ته په مرکزونو کې ځای ورکړي، ځکه چې په مرکزونو کې کافي ساحه موجوده نه وه تر څو د نورو شیانو تر څنګ د ښځینه ماشومانو لپاره صحي امکانات برابر کړي.⁷⁹ د یوې پایلې په حیث په یو شمیر دغو مواردو کې ښځینه ماشومان د نورو ولایتونو د ماشومانو اصلاحي مرکزونو ته چې په مربوطه زون کې یې موقعیت درلود ور څیرمه ښځینه زندانونو او پناه ځایونو ته ولېږدول شول.⁸⁰ که څه هم چې ښکارې دا کړنه یواځې په استثنایي حالاتو کې ترسره کېږي، دا فعالیت لا هم د دریو لاملونو لپاره مهمې اندېښنې مطرح کوي. لومړی، دا ځینې ښځینه ماشومانې د نا مساعدې وضع سره مخ کوي او د وړاندیز شویو معیارونو سره په مغایرت کې دی چې هغوي د خپلو کورنیو د غړو څخه جلا کوي.⁸¹ دوهم، په یو شمیر نورو مواردو کې، دا ښځینه ماشومانې د بندیځانې په چاپیریال کې په توقیف کې اچوي، چې دا په خپل ذات کې د اصلاح د ټولنې سره د بیا یوځای کیدو او ټولیزې سوکالې د اساسي اصولو سره په ټکر کې ده.⁸² دریم، دا په زندانونو یا پناه ځایونو کې د بالغو ښځو سره ښځینه ماشومانې د استوګنې په ګډو مرکزونو کې اچوي چې دا په ورته توګه د داخلي او نړیوالو قوانینو له خوا د ورکړل شویو اساسي تحفظاتو څخه سرغړونه ده- یعنې د بالغو کسانو څخه د متخلفو ماشومانو جلا کول.⁸³ د دی لپاره چې دغو اندېښنو ته ځواب وویل شي، باید یقیني شي چې د ماشومانو د اصلاح ټول مرکزونه باید حداقل په دوو صحي مرکزونو سمبال شي څو د ماشومانو ټول اصلاح مرکزونه و کولای شي دواړو نارینه او ښځینه ماشومانو ته ځای ورکړي. د مساعد استوګنځای او د ماشومانو په اصلاح مرکزونو کې د جلا صحي مرکزونو په شمول د نه شتون له امله باید نورو مرکزونو ته د یو شمیر ښځینه ماشومانو د لېږد استثنایي فعالیت پای ومومي. او د استوګنې په ځایونو کې د نا کافي ساحې د شتون تر څنګ، دوی و نه کولای شواي چې د اوداسه/غسل د جلا ځایونو د نه موجودیت له امله نجونو ماشومانو ته په مرکزونو کې ځای ورکړي.

H. ه. ترانسپورت

د هاوانا قواعد د دولت څخه غوښتنه کوي چې د توقیف ځای څخه د ماشومانو د لېږد را لېږد لپاره د ترانسپورت لګښت ورکړي.⁸⁴ د یوناما د قانون د حاکمیت څانګه تائیدوي چې د ماشومانو د اصلاح په ډېری مرکزونو کې (د ۳۱ څخه ۲۵) ځایي محکمو او روغتونونو ته د ماشومانو لپاره وړیا ترانسپورت برابر کړی. د ماشومانو پنځو اصلاح مرکزونو راپور ورکړی چې هغوي د حکومت په لګښت د ماشومانو لپاره وړیا ترانسپورت نه دی برابر کړی. په ځینو مواردو کې، د ماشومانو اصلاح مرکزونو راپور ورکړی چې د هغوي نقلیه وسیلې د اوږد واټن د تګ لپاره مناسبې نه وې، ځکه نو باید ماشومان د خپل ترانسپورت لګښت په خپله ورکړي.⁸⁵ د بیلګې په توګه د خوست د ماشومانو د اصلاح مرکز راپور ورکړی چې د هغوي نقلیه وسیلې د څلورو میاشتو راهیسې غیر فعالې دي. ځکه نو ماشومان یا د هغوي کورنۍ باید د خپل ماشوم ترانسپورت تنظیم او لګښت یې پر خپله غاړه واخلي. د ورته ستونزو د راپورته کیدو په صورت کې، د محلي پولیسو، څارنوالانو، یا عامه روغتونونو سره د ماشومانو د انتقال په برخه کې باید ملاحظات

په پام کې ونیول شي خو یقیني کړي هغه لگښتونه کوم چې د محکمو په وړاندې د حاضریدو یا روغتیايي کتنو لپاره ضروري دي او د ماشومانو د لیرد د مسلې سره تړاو لري د ماشومانو یا د هغوي د کورنیو په غاړه وا نه چوي.

I. د کالیو برابرول

د هاوانا قواعدو په بنسټ ماشومان داسې کالي چې د اب هوا سره مناسب وي باید ولري او د امکان په صورت کې هغوي ته د خپلو کالیو د اغوستلو اجازه ورکړل شي.⁸⁶ د مخدره توکو او جرمونو سره د مبارزې د ملګرو ملتونو دفتر سپارښتنه کوي ، په هغه صورت کې چې ماشومانو ته د توقیف ځای څخه د پرېښودو اجازه ورکړل شي او هغوی ته باید د توقیف شویو کسانو په سترګه و نه کتل شي او پرې تور و نه لګول شي. ځکه نو توقیف ځایونه باید د ماشومانو لپاره مناسب کالي برابر کړي او د داسې شيانو د انتقالولو څخه د بیلګې په توګه د علامو د جوړولو ، خال وهلو یا د سر د ویښتانو د خړیلو څخه چې ممکن ماشوم د یو توقیف شوی شخص په حیث وپېژني ، مخنیوی وشي.⁸⁷

د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې تائیدوي چې د ټولو اصلاحي مرکزونو ماشومانو ته اجازه ورکړې چې خپل کالي واغوندي. په یو شمیر مواردو کې د ماشومانو څخه غوښتل شوې هغه وخت چې کله دوي محکمې یا ښوونیزو ټولګیو ته لیردول کېږي خاص یونیفورم واغوندي. د بیلګې په توګه د پروان او غزني د ماشومانو په اصلاحي مرکزونو کې ، ماشومان اړ وو چې د سهار د ۸:۰۰ نه د مازدیګر تر ۴:۰۰ بجو پورې پرته لدې چې هغوي د ماشومانو د اصلاح مرکز کی دی او یا د مرکز څخه د باندې دي باید یونیفورم واغوندي. په دې اړتیا باید له سره کتنه وشي خو د هاوانا د قواعدو د حداقل معیارونو سره د مطابقت په هکله ډاډ حاصل شي. په دې حواله باید د ارزګان د ماشومانو د اصلاح مرکز له خوا هغه نوښتي پروګرام ته پام وشي په کومه ذریعه چې ماشومان خپل کالي ډیزاین کولای شي. د ماشومانو د اصلاح په دغه مرکز کې ماشومان د خیاطي په هکله لارښوونه تر لاسه کوي ، دا نه یواځې ماشومانو ته د نویو حرفوي مهارتونو د زده کولو بلکه هغوي ته د هغوي د انفرادي غورتوبونه چې د ځان لپاره مناسب کالي جوړ کړي فرصتونه هم برابروي.

د ماشومانو ټولو اصلاح مرکزونو منلې چې د ماشومانو کالي د اب هوا د شرایطو سره سم و. د ماشومانو اوو اصلاح مرکزونو راپور ورکړی چې د دارالتادیبونو د سیستم د ملاتړ پروګرام د ماشومانو لپاره داسې کالي ، لکه ، جرابي ، واسکتونه ، لاس ماغو (دستکشو) او خولۍ برابري کړي چې د هغوي د مني د پروګرام د یوې برخې په حیث د مني د موسم د شرایطو سره سم و. د ماشومانو د اصلاح نورو مرکزونو د سره صلیب د نړیوالې د کمیټې څخه ورته مرستې تر لاسه کړي خو یقیني کړي چې د مني د موسم لپاره ماشومان مناسب کالي ولري.

J. ز. خواره او د څښاک اوبه

د هاوانا قواعدو دغوښتنې پر بنسټ ماشومانو ته باید داسې خواره چې په مناسب ډول تیار شوې وي ، د خوړلو په موخه په ټاکلو وختونو کې ورکړل شي ، او باید د غذايي رژیم ، حفظ الصحي او روغتیا پالنې د معیارونو د کیفیت او کمیت سره مطابقت ولري. ماشومان همدارنګه باید د څښاک پاکو اوبو ته سمدلاسه لاسرسی ولري.⁸⁸ د سره صلیب نړیواله کمیټه وړاندې سپارښتنه کوي چې د اوبو او خوړو تدارک باید د هر انفرادي ماشوم اړتیا ، د سپارل شویو فعالیتونو کچې او د فزیکي پرمختیا بیلابیلې کچې منعکسي کړي.⁸⁹

د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې تائیدوي چې د ماشومانو ټولو سروې شویو اصلاح مرکزونو ماشومانو ته د ورځې په ترڅ کې درې ځلې ډوډۍ ، منظمې اوبه او د پاکو خوړو د تیارولو لپاره ساحې برابرې کړي دي. په خوړو کې شیدې ، وچه ډوډۍ ، وریجې ، غوښه- په اونۍ کې دوه یا درې واره سابه او بیلابیلې موسمي میوې ، شاملې دي. د دغو خوړو لپاره د ماشومانو د اصلاح مرکز بودیجه د هر ماشوم پر سر د ورځې اټکل ۹۰ افغاني ده چې د ۱.۳ امریکایي ډالرو سره برابره ده. د دې سربیره ، د ماشومانو ټولو اصلاح مرکزونو د کافي اوبو د لاسرسي څخه راپور ورکړی. د ماشومانو پنځه اصلاح مرکزونو د اوبو د څاه څخه اوبه تر لاسه کوي ، په داسې حال کې چې د هرات د ماشومانو د اصلاح مرکز ویلې چې مرکز د ښارې اوبو څخه ګټه پورته کوي.

K. ح. د اور په وړاندې خوندیتوب

د دې په خاطر چې د ماشومانو خوندیتوب یقیني شي ، د هاوانا قواعد غوښتنه کوي چې د چمتووالي څخه د ډاډ په خاطر د اور لګیدنې او د اور وژنې د تمریناتو په صورت کې د خبر دارې یو موثره سیستم را منځ ته شي.⁹⁰ د سره صلیب نړیواله کمیټه وړاندې سپارښتنه کوي چې په توقیف ځایونو کې د اور وژنې / اطفایي تجهیزات نصب شي او د تجهیزاتو د کارونې په هکله ماشومان روزنې تر لاسه کړي.⁹¹ د افغانستان د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرر همدارنګه د ماشومانو د اصلاح مرکزونو څخه غواړي چې د کورنیو چارو د وزارت د پولیسو د ریاست په مرسته د اور وژنې د مخنیوي په اړه لازم تدبیرونه اتخاذ کړي.⁹²

د ماشومانو د اصلاح ډیرو کمیو مرکزونو د اور د خوندیتوب دغه معیارونه پوره کړي. د ماشومانو د ټولو سروې شویو اصلاحي مرکزونو له جملې څخه یواځې د خوست د ماشومانو اصلاحي مرکز د اور د خطر زنګ درلود. د ننګرهار د ماشومانو د اصلاح مرکز یواځې د دود د معلوماتو آلې درلودې. که څه هم چې د ماشومانو نیمایي اصلاح مرکزونو د اور وژنې په آلو سمبال وو ، خو د ماشومانو د اصلاح هیڅ مرکز هم کوم ډول نشاني شوې اظطراري دروازه نه درلوده. د دې علاوه ، د ماشومانو د اصلاح هیڅ مرکز ، د هغو څلورو مرکزونو پرته چې د هیواد په جنوبي زون کې واقع وو ، د اور وژنې د منظمو فعالیتونو په هکله راپور نه دی ورکړی. د اور د خوندیتوب د معیارونو په برخه کې د دغه ډول د پام وړ تشو شتون باید د اور د خطر د زنګونو ، د دود د معلوماتو د آلو ، اور وژنکو آلو او څرګندو نشاني شویو خروجي دروازو د نصبولو له لارې له منځه یوړل شي. د دې سربیره ، د جنوبي زون د اور وژنې منظم فعالیتونه باید د ماشومانو په ټولو مرکزونو کې تطبیق شي. د دغو ټولو هڅو ملاتړ باید د کورنیو چارو د وزارت د حوادثو د پولیسو له خوا لکه څنګه چې اټکل یې د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د مقرري په واسطه شوی وشي.

L. ط. ښوونه او روزنه

د هاوانا قواعدو دغوښتنې پر بنسټ د ښوونځي لپاره د اجباري عمر په پړاو کې هر ماشوم د ښوونې او روزنې حق لري.⁹³ که چیرې ممکن وي نو ښوونه او روزنه دې د توقیف ځای څخه د باندې د ټولنې پر بنسټ په ښوونځیو کې برابر شي.⁹⁴ په هغو ځایونو کې چیرې چې په توقیف ځای کې ښوونه او روزنه برابرېږي ، په ډیپلومو یا روزنیزو سرټیفیکیتونو کې باید په هېڅ صورت د توقیف شوې شخص په حیث د ماشومانو وضعیت څرګند نه شي.⁹⁵ قواعد وړاندې غوښتنه کوي چې هر توقیف ځای باید کتابتون ته د ماشومانو د لاسرسي لپاره امکانات برابر کړي.⁹⁶

د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې تصدیقوي چې د ماشومانو ټولو اصلاح مرکزونو د ماشومانو لپاره د زده کړې لاسرسي برابر کړی. د هاوانا د قواعدو د سپارښتنې سره په مغایرت کې ، د ماشومانو هیڅ اصلاح مرکز ، ماشومانو ته اجازه نه ده ورکړې چې

د توقیف مرکز څخه د باندې د ټولنو ښوونځیو ته ولاړ شي. په غرض کې یې د ماشومانو اصلاح مرکزونو د معارف د وزارت یا د حج اوقافو د وزارتونو په مرسته د ښوونکو له لارې په ساحه کې روزنې برابرې کړي. د جنوبي زون د ماشومانو اصلاح مرکزونو په کومو کې چې د ۴ او ۱۲ تنو تر منځ ماشومان اوسیدل د معارف او حج او اوقافو د وزارتونو له خوا یو یو ښوونکی لري. د غزني د ماشومانو په اصلاح مرکز کې ۲۱ ماشومان اوسیدل، د معارف وزارت درې تنه ښوونکي او د حج او اوقافو وزارت یو ښوونکی په دندو ګمارلې وو. د سروې پر مهال د کندز د ماشومانو د اصلاح مرکز د معارف د ریاست له خوا د همغږې او مرستې د نه شتون په حواله خاصې اندېښنې مطرح کړې چې یاد ریاست د ماشومانو د اصلاح د مرکز لپاره هیڅ ډول کتابونو او ښوونکو نه دي برابر کړي. د دې راپور د لیکلو پر مهال د کندز د ماشومانو اصلاح مرکز تصدیق کړی چې د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې او د معارف د وزارت تر منځ د ناستو په تعقیب، د ماشومانو اصلاح مرکز کتابونه، د لیک لوست دوه ښوونکي او د معارف د وزارت له خوا د یوه دریم ښوونکي د تر لاسه کولو لپاره ژمنې تر لاسه کړي.

د ماشومانو اکثریت سروې شویو مرکزونو د ۵۰ او ۲۰۰۰ تر منځ تقریبي او تعلیمي کتابونو ته د ماشومانو لاسرسی برابر کړی. چیرې چې د تخصیص شوی کتابتون لپاره ساحه موجوده نه وي، کتابونه په هغو ناخچو کې چې د ماشومانو د لاسرسي وړ وي ایښودل شوي. د نیمروز د ماشومانو د اصلاح مرکز یواځنې استثنا وه، دې مرکز راپور ورکړی چې د سي ایس ایس پی CSSP له خوا برابر شوي کتابونه د ځای د نه شتون له امله په یوه ګدام کې ذخیره او ساتل شوي. د ماشومانو د اصلاح ټول مرکزونو، په خاص ډول هغه لکه د نیمروز د ماشومانو د اصلاح مرکز په څیر چې په کرایي کورونو کې موقعیت لري، ښایي د جلا کتابتون زیرمه کولو ته ساحه ولری، د بیلګې په توګه په عمومي خونو کې چې د ماشومانو د لاسرسي وړ وي باید لومړیتوب ورکړل شي.

د هاوانا قواعد غوښتنې پرېست په هغو مرکزونو کې چیرې چې ماشومان د ماشومانو د اصلاح مرکزونو په دننه کې روزنې تر لاسه کوي د هغوي د توقیف حالت باید د هغوي په تعلیمي اسنادو کې څرګند نه شي. خو د ماشومانو د اصلاح اکثر مرکزونو بدون کابل د ماشومانو د اصلاح مرکز څخه کوم چې د یوه دولتي ښوونځي سره ضمیمه شوی راپور ورکړی چې هغوي نه شي کولای د ماشومانو لپاره تعلیمي اسناد برابر کړي. په پای کې د ماشومانو اصلاح مرکزونه یوه تصدیق پانه ورکوي، په ټولګیو کې د ماشوم شمولیت تصدیقوي څو په دې سره ماشومان د خلاصون پر مهال د خپلو تکمیل شویو زده کړو لپاره کړیدیت (اعتبار) تر لاسه کړي. دا مکتوب د دې لپاره هم کارول کېږي څو له دې لارې ماشوم تعلیمي ادارو ته ور معرفي کړي څو وکولای شي د ماشومانو د

اصلاح مرکزونو څخه د باندې خپلو زده کړو ته دوام ورکړي. د یوه لازيات رسمي سیستم را منځ ته کولو ته باید پام وړول شي خو يقيني کړي چې د ماشومانو د اصلاح مرکزونو له خوا صادر شوي مکتوبونه د معارف وزارت او نورو اکاډميکو ادارو له خوا و منل شي. د معارف له وزارت سره تفاهم لیک او نورې تيارباني ممکن دغې موخې ته ځواب ووايي او يقيني کړي چې ماشومان د خپلو هغو ټولو تعليمي پروگرامونو لپاره چې د ماشومانو په اصلاح مرکزونو کې يې ترسره کړي اعتبار ترلاسه او و منل شي.

M. ي. حرفوي روزنې او کار د مزد يا اجورۍ په مقابل کې

د هاوانا قواعدو له مخې هر ماشوم حق لري حرفوي روزنې تر لاسه کړي اوکه چيرې ممکن وي ماشومانو ته اجازه ورکړي تر څو د برابر معاش په مقابل کې کار وکړي.⁹⁷ دغه قواعد همدارنگه ماشومان د اجباري کار د ترسره کولو څخه منع کوي ، داخلي قوانين او نړيوال معيارونه چې د ماشوم په کار د تطبيق وړ دي ، په توقيف کې په خاص ډول په ماشومانو د پلې کيدو وړ دي.⁹⁸ ځکه نو دا مهمه ده چې هر ډول کار چې د ماشومانو له خوا ترسره کيږي د نړيوالو معيارونو سره چې د ماشومانو د حقونو په ميثاق⁹⁹ او د ماشومانو د کار د تر ټولو بدو ډولونو په هکله د نړيوال کار د سازمانو په ميثاق کې ځای شوي مطابقت ولري.¹⁰⁰

د يوناما د قانون د حاکميت د څانگې سروې تصديقيوي چې د ماشومانو د اصلاح د سروې شويو ۳۱ مرکزونو له جملې څخه ۲۹ مرکزونو د ماشومانو لپاره يو ډول نه يو ډول حرفي روزنې برابرې کړيدي چې د هغو له جملې څخه خياطي او خامک دوزي تر ټولو ډيرې معروفې دي. د هرات د ماشومانو د اصلاح مرکز د انگليسي ، کمپيوټر ، د گرځنده تليفونونو د ترميم ، نجاري او د ابتدايي لیک لوست په شمول گڼ شمير حرفوي پروگرامونه برابر کړي. د کابل د ماشومانو اصلاح مرکز هم د يو شمير حرفوي پروگرامونو د بيلگې په توگه ، د هنرونو ، کمپيوټر ، نجاري ، غالي ، اوبدلو او فلز کاري او همدارنگه د انگليسي کورسونه برابر کړي. د کندز د ماشومانو اصلاح مرکز هم د نارينه وو توقيف شويو کسانو لپاره د نجاري او خياطي کورسونه د اير کړي خو د بنځينه توقيف شويو کسانو لپاره يې ورته پروگرامونه په نظر کې نه دي نيولي. د حرفي فرصتونو په حواله بايد د دغه ډول نا مساوي چلند مخه ونیوله شي او ټولو ماشومانو ته يو ډول فرصتونه برابر شي.

د ماشومانو د اصلاح ټولو سروې شويو مرکزونو د اجباري کار د هر ډول پېښو په اړه کوم راپور نه دی ورکړی. که څه هم د هاوانا د قواعدو د سپارښتنو په مغايرت کې ، د ماشومانو د اصلاح يواځې دوو مرکزونو راپور ورکړی چې د عادلانه کار د ترسره کولو لپاره ماشومانو ته فرصت ورکړل شوی. د ارزگان او کندهار د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د ماشومانو لپاره د لاسي صنايعو د زده کړي کورسونه د اير کړي چيرې چې دوي کولای شي د خرڅلاو لپاره يادگاري سوغاتونه جوړ کړي. د ارزگان د ماشومانو په اصلاح مرکز کې ، ماشومانو نږدې ۴۰ سلنه عايدات د همدې توکو د خرڅلاو له لارې تر لاسه کړي او نور ۶۰ سلنه عايدات د

دولت په اختيار کې ورکړل شوي. دې ته ورته پروژې بايد د ماشومانو د اصلاح په نورو مرکزونو کې تکرار شي تر څو په دې توگه ماشومان د سواداگرې زده کړې ته وهڅوي او د خپلو کارونو د ترسره کولو لپاره حق الزحمه تر لاسه کړي.

N. ک. تفریح

د هاوانا قواعدو د غوښتنې پر بنسټ هر ماشوم ته باید کافي وخت ورکړل شي او د هغوي د روزمره تمریناتو لپاره باید مناسبه فضا برابر شي او همدارنګه مناسبې تفریحي او فزیکي روزنې برابرې شي.¹⁰¹ یاد قواعد همدارنګه غوښتنه کوي چې ماشوم ته باید د ورځنیو تفریحي فعالیتونو د بیلګې په توګه د هنرونو او مهارتونو د پرمخ وړلو لپاره اضافي وخت برابر شي.¹⁰² په تفریحي فعالیتونو او تمرینونو کې د ګډون په موخه د ماشومانو لپاره د هاوانا قواعد هغه څه چې د وخت مناسبه اندازه تشکیلوي نه تعریفوي او همدارنګه په دې هکله هیڅ ډول عمومي معیارونه شتون نه لري. د اروپايي قواعدو سپارښتنې تاکید کوي چې ماشومانو ته باید هره ورځ د تمرین کولو لپاره کم تر کمه دوه ساعته اجازه ورکړل شي د دې څخه باید حد اقل یو ساعت او که چیرې هوا مساعد وي باید په ازاده فضا کې تیر شي.¹⁰³

د یوناما د قانون د حاکمیت د ځانګړې سروې تصدیقوي چې د ماشومانو ټولو اصلاح مرکزونو د ماشومانو لپاره د تفریحي فعالیتونو په اړه اضافه وخت برابر کړی. د ماشومانو د اصلاح نږدې نیمایي مرکزونو (په مجموعی توګه ۳۱ له جملې څخه ۱۵) راپور ورکړی چې دوي د تفریحي فعالیتونو لپاره کافي ساحه نه لري. د ماشومانو د اصلاح د دغو مرکزونو له جملې څخه ۱۳ یې د کرایي کورونو څخه د باندې فعالیت کاوه. د دې سربیره موجوده تفریحي فعالیتونه نسبتاً له یو بله توپیر لري او په ازاده فضا کې د ماشومانو د تمرین کولو لپاره په ټولیز ډول یو څو انتخابونه موجود دي. د ماشومانو د اصلاح په دوو مرکزونو کې (د کرایي کورونو څخه د باندې یې فعالیت کاوه)، بنځینه ماشومانو د مرکزونو څخه د باندې د ساعتیرې میدانونو ته لاسرسی نه درلود، خو نارینه ماشومانو بیا د مرکزونو څخه د باندې محدودې ساحې ته لاسرسی درلود چې په هغو کې واړه انګړونه او د والیبال ساحې موجودې وې.¹⁰⁴ د ماشومانو د اصلاح ۳۱ مرکزونو له جملې څخه په ۹ مرکزونو کې (زیاترو یې د کرایي کورونو څخه د باندې فعالیت کاوه) د تفریحي لپاره یواځې تلویزیونونه موجود و. د ماشومانو د اصلاح په یو شمیر مرکزونو کې د خپرونو د غیر اخلاقي محتواوو او ناسمو نشراتو په غبرګون کې تلویزیونونه د هغو ماشومانو له خوا څوک چې د امنیت سره د تړلو جرمونو په تړاو محکوم شوي و له مینځه وړل شوي و.¹⁰⁵ د ماشومانو د اصلاح نورو مرکزونو اضافي تفریحي فعالیتونه د بیلګې په توګه، کرېمبول، سطرینج، والیبال او راډیو ته د غوړ نیولو اسانتیاوې برابرې کړې. د کابل د ماشومانو اصلاح مرکز یوه کوچنۍ جمنازیم، د منظمو سیالیو په درلودلو سره د والیبال میدان، فلمونو او سطرینج ته د لاسرسي په شمول یو لږ تفریحي فعالیتونه برابر کړي.

د ماشومانو په ټولو اصلاح مرکزونو کې باید د تفریحي فعالیتونو په زیاتوالي غور وشي، په خاص ډول د هغو فعالیتونو په اړه چې ماشومانو ته په ازاده فضا کې د تمرین کولو اجازه ورکوي. حتی که چیرې فضا هم محدوده وي، تلویزیونونه یواځې نه شي کولای چې د هاوانا د قواعدو حداقل معیارونه پر ځای کړي. تفریحي فعالیتونه باید یواځې نارینه وو ماشومانو ته ځانګړې نه شي. کله چې فضا محدوده وي او ځانګړې ټولنیز نورمونه د یو بل سره د یو ځای کیدو مخه ونیسي، د ماشومانو اصلاح مرکزونو باید داسې طرحې را منځ ته کړي چې بنځینه وو ماشومانو ته د نارینه وو ماشومانو سره جوخت د ورته تفریحي فعالیتونو د مساوي لاسرسي اجازه ورکړي.

O. ل. دیني لارښوونې

د هاوانا قواعدو د غوښتنې پر بنسټ هر ماشوم ته باید اجازه ورکړل شي تر څو د خپل ديني او عقیدتي ژوند په تړاو خپلې اړتیاوې ځواب کړي ، د بیلګې په توګه په غونډو او مراسمو کې ګډون یا دیني لارښوونو ترلاسه کول.¹⁰⁶ په هغه ځای کې چې د یوه خاص مذهب پریمانه کسان موجود وي ، قواعد غوښتنه کوي چې وړ استازو ته اجازه ورکړل شي تر څو په منظمه توګه مراسم ترسره او د هغوي په غوښتنه د ماشومانو څخه لیدنې ترسره کړي.¹⁰⁷ د ملګرو ملتونو د نښه یې توکو او جرمنو سره د مبارزې د دفتر لارښود هم لارښوونه کوي چې توقیف ځایونه هم باید د ماشومانو لپاره عبادت خونه (جومات) برابرې کړي تر څو هغوي وکولای شي خپل ديني مراسم ترسره کړي.¹⁰⁸

د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې تصدیقوي چې د ماشومانو د مجموعې ۳۱ سروې شویو اصلاح مرکزونو له جملې څخه ۲۵ یې دیني استازو ته اجازه ورکړې چې د ماشومانو څخه لیدنې وکړي. دا استازې د حج او اقامو د وزارت له خوا په دندو ګمارل شوې او د ماشومانو د اصلاح مرکزونو څخه یې په اونۍ کې یوه ورځ لیدنې ترسره کولې. د ننګرهار د ماشومانو د اصلاح مرکز دیني استازو ته د لیدو په موخه اجازه ورکړې مګر راپور یې ورکړی چې دغو استازو د کلونو راهیسې د ماشومانو د اصلاح مرکزونو څخه لیدنې نه دي ترسره کړي ، او وړاندیز کوي چې د ماشومانو د اصلاح مرکزونو او د حج او اوقافو د وزارت تر منځ لا ښې رسیدنې ته اړتیا لیدل کیږي څو د منظمو لیدنو لپاره له سره فعاله کړي.

د ماشومانو د اصلاح پاتې ۶ مرکزونو دیني استازو ته د لیدنو اجازه نه ده ورکړې. د ماشومانو د دغو اصلاح مرکزونو له جملې څخه درې یې په جنوبي زون کې موقعیت لري او راپور یې ورکړی چې هغوي یواځې د والي ، د نوموړي مرستیال ، عدلي رییس ، مدافع

وکیلانو، نظارتی څارنوالانو او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون استازو ته د لیدنو اجازه ورکړې.¹⁰⁹ د دې په خاطر چې ماشومان د خپل ژوند دیني او عقیدتي اړتیاوو ته ځواب ووايي د ماشومانو د اصلاح په دغو ۶ مرکزونو کې په پالیسې کانو له سره غور وشي خو د ماشومانو د اصلاح د اکثره سروې شویو مرکزونو په څیر د دیني استازو له خوا منظمو لیدنو ته لار هواره شي.

ټولو ماشومانو د منظم تعلیمي پروګرام د یوې برخې په حیث دیني لارښوونو ته لاسرسی درلود. دغه کورسونه هره ورځ یا په اونۍ کې یو وار د حج او اوقافو د وزارت د یوه دیني لارښود له خوا دایرې شوې. په کندهار کې د عدلیې وزارت په مالي مرسته د دیني زده کړو یو پروګرام د هغو ماشومانو لپاره څوک چې د امنیت په تړاو په جرمونو محکوم شوي برابر شوی خو د ماشومانو د اصلاح د پروګرام سره مرسته وکړي او د جرمونو د تکرار څخه مخنیوی وکړي. د ماشومانو اصلاح مرکزنه باید د امکان په صورت کې دایقیني کړي چې ټول ماشومان د ارتکاب شویو جرمونو د په نظر کې نیولو پرته، هغوي باید د منظم تعلیمي پروګرام د یوې برخې په حیث د دیني لارښوونو په کورسونو کې برخه واخلي.

د هرات د ماشومانو د اصلاح مرکز څخه یوې وروستۍ لیدنې د یو شمیر دیني ښوونکو د وړتیا په هکله اندیښنې را پورته کړې. ټول ماشومان په شمول د هغو چې د امنیت په وړاندې په جرمونو تورن شوي نورو ماشومانو ته د دیني لارښوونو په برابرولو کې ښکیل پاته شوې، په خاص ډول هغو چې لیک لوست یې نه شواي کولای. که څه هم چې دغه ښوونې د تجربه لرونکو کار کونکو غړو په شتون کې برابرې شوې، د دغه ډول غیر رسمي مذهبي ښوونو وړاندوینه د هاوانا په قواعدو کې نه ده شوې. دا قواعد غوښتنه کوي چې ښوونې باید د ور دیني چارواکو یا عالمانو له خوا چې په مذهبي چارو کې مهارت ولري برابرې شي. سزه لدی چې یو شمیر ماشومان ښوونکي په خپله د امنیت سره په تړلو جرمونو تورن کښل شوې وو، د ماشومانو د اصلاح په برخه کې د افراطي کیدو خطر هم موجود و. له دې امله باید دې مسلې ته پام واړول شي چې ماشومانو ته د مذهبي لارښوونې یواځې د تجربه لرونکو کسانو یا علماوو له خوا ورکړل شي.

P. م. طبي پاملرنه

طبي پاملرنې ته د ماشومانو د لاسرسي په موخه د هاوانا په قواعدو کې تفصیلي شرایط ځای شويدي. د ماشومانو ټول اصلاح مرکزنه مکلف دي څو په خپلو توقیف ځایونو کې د ماشومانو روغتیا او سوکالې ته پاملرنه وکړي.¹¹⁰ د هاوانا قواعد په خاص ډول غوښتنه کوي، د غاښونو، سترګو د ناروغیو او مخدره توکو د مخنیوي او اصلاح خدمتونو او همدارنګه د لازمو دارويي درملنو په شمول هر ماشوم په کافي اندازه طبي او رواني روغتیا یې پاملرنه تر لاسه کړي.¹¹¹ د هاوانا قواعد همدارنګه غوښتنه کوي چې توقیف ځایونه باید مناسبو طبي اسانتیاوو ته سمدلاسه لاسرسي برابر کړي او داسې سامان الات چې د ماشومانو د شمیر او اړتیاوو سره سم وي هم برابر کړي او همدارنګه داسې روزل شوي کارکونکي ولري چې د وقایوي روغتیا یې پاملرنې او طبي بیړنیو حالتونو په برخه کې روزل شوې وي.¹¹² ماشومانو ته باید د امکان په صورت کې د روغتیا یې ادارو او خدمتونو له خوا چې په ورته ټولنه کې د توقیف ځای په حیث موقعیت لري طبي پاملرنه برابرې شي.¹¹³

د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې د ماشومانو په اصلاح مرکزونو کې د قابلیت په اړه تشې په ډاګه کړي څو یقیني کړي چې ماشومان مناسبه طبي روغتیا یې پاملرنه تر لاسه کوي.¹¹⁴ ښکارې دغه تشې د سرچینو او مالي چارو او کله نا کله د عامي روغتیا د وزارت له خوا د ملاتړ د نه شتون له امله را منځ ته شوې. د ماشومانو د اصلاح نږدې ۷۰ سلنه مرکزنه په ساحه کې موجودې

روغتيايي اسانتياووې نه لري. د ماشومانو د اصلاح د دغو ۳۰ سلنو مرکزونو له جملې څخه چې په ساحه کې موجودې روغتيايي اسانتياووې لري، د کابل او پروان د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د يوه يا دوو بسترو لپاره چيرې چې د عادي ناروغيو درملنه شونې ده، اسانتياووې درلودلې. د ننګرهار او لغمان د ماشومانو اصلاح مرکزونو راپور ورکړی چې د هغوي په روغتيايي مرکزونه کې د کافي درملو او بسترو د نشتوالي سره مخ دي. که څه هم چې د ماشومانو د اصلاح ځينو مرکزونو کې د طبي خدمتونو د برابرولو لپاره يوه معينه خونه لرله، خو په حقيقت کې، په دغو مرکزونو کې هيڅ بسترونه، درمل يا د ناروغانو د درملنې په موخه طبي کارکونکي موجود نه وو.¹¹⁵

د ماشومانو د اصلاح په نږدې نيمايي مرکزونو کې يو يا دوه کارکونکي چې په طبي توګه روزل شوي وو موجود و، د بيلګې په توګه يو ډاکټر، رنځور پال (نرس) يا طبي امداد گر. دغه طبي کارکونکي د ماشومانو د اصلاح مرکز، عدلي او عامي روغتيا د وزارتونو او انجو ګانو له خوا ګمارل شوي وو. د ننګرهار، هلمند او هرات د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د کارکونکو د استخدام له اړخه پوره تشکيل درلود. د ننګرهار د ماشومانو د اصلاح په مرکز کې دوه تنه ډاکټران، يو رنځور پال، فارمسيست، د لابراتوار ټيکنيشين او روغتيايي کارکونکي، د هلمند د ماشومانو د اصلاح په مرکز کې يو ډاکټر، يو تن طبي امدادگر، دوه تنه رنځورپالان او يو تن فارمسيست او د هرات د ماشومانو په اصلاح مرکز کې د ډاکټر يو تن مرستيال او د افغانستان د ماشومانو د يوه نوې روش تر نامه لاندې د يوې موسسې له خوا دوه تنه روان پيژندونکي موجود و. د ماشومانو د اصلاح مرکزونو لپاره د لايقو روغتيايي کارکونکو د ګمارنې په برخه کې يوه ستونزه هم د عامي روغتيا د وزارت له خوا د ګډو معاشونو ورکول دي. د پکتيا د ماشومانو اصلاح مرکز راپور ورکړی چې که څه هم چې ياد مرکز د رنځور پال لپاره د مياشتې ۷۰۰۰ افغاني معاش چې د ۱۱۵ امريکايي ډالرو معادل دی اعلان کړ چې دا په خپل ذات کې د نوماندانو د را جلبولو لپاره ډير کم معاش و.

د عدلي او عامي روغتيا د وزارتونو تر منځ يو پروتوکول، د کوم کاپي چې په (د- ضميمه کې ځای شوې) غوښتنه کوي چې "د ۲۰۱۰ کال د جنوري له ۱ نېټې څخه به د عامي روغتيا وزارت د توقيف شويو ماشومانو لپاره څوک چې د ماشومانو په ولايتي توقيف ځايونو کې ساتل کيږي د ابتدايي روغتيايي خدمتونو د برابرولو مسوليت ولري."¹¹⁶ د ماشومانو يو شمير اصلاح مرکزونو راپور ورکړی چې د دې پروتوکول له خوا د تحميل شويو ژمنو په تعقيب طبي مرستې برابرې شوې.

په حقيقت کې د دې پروتوکول تطبيق د هيواد په ټولو برخو کې يو شانته نه دی. د يوناما د قانون د حاکميت د ځانګې سروې په ډاګه کړي چې د ماشومانو د اصلاح د مرکزونودننه د صحې کلينکونو د موجوديت پرته د عامي روغتيا وزارت يوازي د طبي کارکونکو په موقتي توګه په توقيف کې د ماشومانو د ضرورت پوره کيدو باندې تګه کوي. د ماشومانو د اصلاح ۹ مرکزونو راپور ورکړی چې د عامي روغتيا وزارت يواځې د ماشومانو اصلاح مرکزونو ته په غير منظم ډول يا د يوه خاص مورد لپاره يا په اونۍ کې يو يا دوه واره طبي کارکونکي ليرلي. د غزني د ماشومانو د اصلاح مرکز په حواله په اونۍ کې درې يا څلور واره ترسره شوی. په داسې حال کې چې د ماشومانو يو شمير اصلاح مرکزونو، د بيلګې په توګه د پکتيا د ماشومانو اصلاح مرکز د عامي روغتيا د وزارت او ښاري روغتون سره د ښو کاري اړيکو په هکله راپور ورکړی. د ماشومانو د اصلاح نورو مرکزونو د محلي روغتيايي ادارو سره د همغږۍ د کچې په هکله اندېښنې مطرح کړې. د خوست د ماشومانو د اصلاح مرکز په حواله، د عامي روغتيا د وزارت څخه د مکررو غوښتنو سربيره، هيڅ ډول طبي کارکونکو د ياد مرکز څخه ليدنې نه دي ترسره کړي.¹¹⁷ د ماشومانو په يو شمير اصلاح مرکزونو کې ماشومان همدارنګه اړ شوي څو د هاوانا قواعدو پر خلاف چې د وړيا درملنې غوښتنه کوي، د خپلې تداوي لپاره پيسې يې ورکړي يا د محلي بازار څخه

درمل پیرلي ، د دې پر ځای چې دغه ټول د هاوانا د قواعد له مخې په وړیا توګه د دوي لپاره برابر شي. دا ټول موارد د دې پروتوکول د لارښوونې او پراخه تطبیق په موخه ، په خاص ډول د ماشومانو د اصلاح مرکزونو او د ځایي عامه روغتيايي برابرېدونکو تر منځ د ښې همغږۍ د را منځ ته کولو په حواله په عملي توګه زیاتي اړتیاووې تشریح کوي.

د دې په نظر کې نیولو سره چې د ماشومانو د اصلاح زیاتره مرکزونه هغه ظرفیت نه لري چې په ساحه کې تخصصي طبي پاملرنه برابرې کړي د بیلګې په توګه رواني خدمتونه ، د غاښونو یا بیړنۍ خدمتونه ، په اصل کې دا ډیره شدیدې اړتیا ده. د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې په ډاګه کړې چې د اعتیاد درملنې او اصلاح خدمتونو په شمول ، ماشومان راواني پاملرنې ته اړتیا لري ، هغوي په ټوله کې یواځې دا خدمتونه د عامې روغتیا د ځایي روغتونونو څخه تر لاسه کوي. د دغې عمومي قواعدو پر وړاندې اسنښناګانې په لاندې ډول دي: د هرات د ماشومانو د اصلاح مرکز د هغو ماشومانو لپاره چې د رواني خدمتونو غوښتنه کوي د اصلاح مرکز دننه کې تخصصي پاملرنه برابرې. د کابل د ماشومانو د اصلاح مرکز یو موظف روان پیژندونکی لري چې د عدلي وزارت له خوا په دنده ګمارل شوی او د کندهار او هلمند ولایتونو د ماشومانو د اصلاح مرکزونو ماشومانو ته د دغو خدمتونو د رسولو په موخه د موقتي روان پیژندونکي په نظر کې نیولی.¹¹⁸ په ورته ډول د ماشومانو جملې ۸۵ سلنه د اصلاح مرکزونو راپور ورکړی چې یادو مرکزونو د ماشومانو د غاښونو د تداوي په موخه ماشومان یواځې ځایي عامه روغتونونو ته راجع کړي. یواځې د کندهار او هلمند د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د غاښونو د یوه محلي ډاکټر له خوا د منظمو میاشتنيو لیدنو څخه راپور ورکړی. د ماشومانو ټولو اصلاح مرکزونو راپور ورکړی چې کله ماشومان جدي یا بیړنۍ طبي پاملرنې ته اړتیا ولري ، هغوي به محلي عامه روغتونو ته انتقال شي ، لکه څنګه چې په (ه) برخه کې یادونه شوې ، ماشومان اړ شوي چې روغتون ته د تګ په موخه کله نا کله د ترانسپورت لګښت پر غاړه واخلي.

په عمومي توګه د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې په ډاګه کړې چې د ماشومانو د اصلاح مرکزونو کې ښو طبي امکاناتو او تخصصي خدمتونو او همدارنګه د طبي تدارکاتو لاسرسي ته اړتیا لیدل کیږي. په توقیف ځایونو کې ماشومانو ته د اغیزمنې طبي پاملرنې رسول ښايي د عدلي او عامې روغتیا د وزارتونو تر منځ د پیاوړې همغږۍ او د پروتوکول د لارښوونې کولو له چارو سره مرسته وکړي او د عامې روغتیا وزارت مکلفوي څو د توقیف شویو ماشومانو لپاره طبي خدمتونه برابر کړي.

Q. د ناروغي، تپې کیدو او مړینې په هکله اطلاعیه

د هاوانا قواعدو دغوښتنې پر بنسټ د ماشوم کورنۍ یا د هغه ساتونکي(ولی) ته د هغوي د ماشوم د روغتيايي حالت په اړه د غوښتنې سره سم اطلاع ورکول کیږي. د ماشومانو اصلاح مرکزونو د هغوي د ماشومانو د روغتيايي حالت په اړه د هر ډول پام وړ بدلون په هکله هغوي ته اطلاع ورکوي.¹¹⁹ د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې د سروې په رڼا کې د ماشومانو ټولو اصلاح مرکزونو تصدیق کړی چې دوي د ماشومانو کورنیو او ساتونکو ته د هغوي د ماشومانو په روغتيايي حالت کې د هر ډول بدلون په اړه اطلاع ورکوي. د ماشومانو د اصلاح ۱۲ مرکزونو راپور ورکړی چې دوي یواځې دهغو ماشومانو کورنیو ته چې کله د دوي ماشوم په روغتون بستر شوی وو اطلاع ورکړې. د ماشومانو د اصلاح په دغو مرکزونو کې تعقیب شوې فعالیتونه باید تحلیل شي او که چیرې د د ماشوم د روغتیا پر حالت باندې اثر لرونکی وی تغیر ومومي نه یواځې داچې په روغتون کې بستر شي .

R. له بهرنی ټولنی سره اړیکې:

ک- دهاوانا قواعد د دې غوښتنه کوي چې ټول وسایل باید برابر شی خو یقیني شي چې ماشومان له بهرنۍ نړۍ سره په کافي اندازه اړیکې لری.¹²⁰

7. ۱. مفاهمه (اړیکې):

په ځانګړی ډول ، ماشومان باید په اونۍ کې حد اقل دوه ځلې د دې امکان ولري چې له خپلو ملګرو ، کورنیو یا د دوی د خوښې له یوه شخص سره په کتبي ډول یا د تېلفون په ذریعه مفاهمه یا اړیکې ونسی.¹²¹ د هاوانا قواعد و پر بنسټ له ماشومانو سره باید "په حتمي ډول مرسته وشي" خو له دې حق څخه برخمن شي.¹²² د یو این او ډی سي ماډل قانون (UNODC-Model Law) دغه شرط په دې مانا تعبیروي چې ماشومان باید تېلفونو ، د لیکلو موادو او وړیا پوستي خدمتونو ته لاس رسی ولری او د دې اجازه ولري چې یو شمېر تېلفوني اړیکې په وړیا ډول تر لاسه کوی.¹²³ په دې برسېره د هاوانا قواعد د دې غوښتنه هم کوي چې ماشومان باید ورځپاڼو ، مجلو ، راډیو او تلویزیونو ته لاس رسی ولري.¹²⁴

د یوناما د قانون د حاکمیت د ځانګې سروې تایید کړې چې ټول اصلاح مرکزونه ماشومانو ته اجازه ورکوي چې له خپلو کورنیو سره د تېلفوني تماسونو ، لیک او کتنو په ذریعه اړیکې ټینګې کړي. د تېلفوني مکالمو شمېر چې دوی یې اجازه لری په اونۍ کې له یوې تر دوو ځلو او نا محدود شمېر پورې توپیر کوي. په کومو ځایونو کې چې تېلفوني مکالمې یې شمېره دی ، هلته به ماشومانو د یوې دقیقې لپاره ۵ افغانۍ (US 0,075) ورکولې. له دې امله چې د نالوستو شمېر زیات و ، د مفاهمې لپاره له لیک څخه کمه استفاده کیدله. سره د دې هم ، چیري چې ماشومانو کورنیو او ملګرو ته لیکونه استول ، دریو اصلاح مرکزونو راپور ورکړی چې لیکونه له استولو څخه د مخه د موظف افسر له خوا لوستل کېدل.¹²⁵

نژدې ټولو اصلاح مرکزونو راپور ورکړی چې ماشومانو ورځپاڼو ، راډیو او تلویزیون ته لاس رسی درلود. له دې دریو وسایلو څخه تلویزیون تر ټولو زیات د دې لپاره کارول شوی چې ماشومان له بهرنۍ نړۍ سره رابطه پیدا کړي. په نیمروز او هلمند کې د اصلاح مرکزونو ماشومانو ته په هر اطاق کې تلویزیون ایښی و. یوازې دوو مرکزونو راپور ورکړی چې دوي د برق د نشتوالی او د ماشومانو له خوا د بې باکه کړنو له امله نه شو کولای تلویزیونونه کنټرول کړي.¹²⁶

8. ۲. کتنې (ملاقات):

همدارنګه دهاوانا دقواعد و پر بنسټ ماشومان باید اجازه ولري چې د خپلو کورنیو او ملګرو د لیدلو لپاره توقیف ځایونه پرېږدي او په منظم ډول په اصلاح مرکزونو کې له خپلو کورنیو او مدافع وکیلانو سره وګوري.¹²⁷ دغه کتنې په میاشت کې له یو ځل څخه باید کمې نه وی.¹²⁸ په اصل کې باید په اونۍ کې یو ځل تر سره شي. د ماشوم د حقونو په اړه کمیټه سپارښتنه کوي چې د کتنو د اسانتیا لپاره ماشومان باید په هغو ځایونو کې وساتل شي چې د دوی د کورنیو د اوسیدنی ځایونو ته ډیر نژدې وي.¹²⁹

د یوناما د قانون د حاکمیت د ځانګې سروې تایید کړې ده چې ټول اصلاح مرکزونه د دې پخلی کوی چې ماشومان له کورنیو سره په منظم ډول اړیکې ولري. په عموم ډول ماشومانو د دې اجازه درلوده چې د خپلو کورنیو له غړو سره په اونۍ کې یو ځل وويني ، همدارنګه په کندهار کې په اونۍ کې دوه ځلې اجازه درلوده چې له کورنیو سره وويني.

د اصلاح اکثر و مرکزونو کې (له ۳۱ څخه ۲۴) د کورنیو د غړو په شمېر کې چې د لیدنې لپاره راتلل محدودیت نه و لگولی. د لغمان ، کنړ او ننگرهار اصلاح مرکزونو تر ټولو زیات د لیدنې لپاره انعطاف منونکي پالیسي درلودې او د کورنیو او ملګرو نامحدود شمېر کسانو ته یې اجازه ورکوله چې په توقیف ځایونو کې له ماشومانو سره وويني. له بلې خوا د پروان ، پنجشیر او لوګر د اصلاح مرکزونو په هره کتنه کې د کورنیو یوه یا څلورو کسانو ته اجازه ورکوله چې له توقیف شویو ماشومانو سره وگوري ، په داسې حال کې چې په پکتیا کې دغه شمېر له دریو کسانو څخه نه دی اوښتي. تر هغو چې کتنې او لیدنې په منظمه توګه تر سره کیږي ، هر یو اصلاح مرکز باید خپلې پالیسي ګانې او قواعد وساتي تر څو له ځایی شرایطو سره سم حفاظتي تدابیر وساتي او د بهرنیو کسانو شمېر محدود کړي چې هر ماشوم یې کولای شي په یوه وخت کې ورسره وگوري .

S. ک-د فزیکي او ځواک کارونې محدودیت:

د هاوانا قواعد د ځواک د وسایلو محدودیت او د داندېبای اقداماتو په څېر د قوې کارونه منع کوي ، مګر که استثنایي حالت موجود وي. حتی د استثنایي حالاتو په وخت کې هم د محدودیت وسایل یا د قوې د کارونې په اړه امر باید د توقیف د امر له خوا صادر شي لکه څنګه چې د قوانینو او قواعدو سره سم یې صلاحیت لري او یوازې په هغه وخت کې کارول کیږي چې نور ټول روشونه یو ځلې په کار اچول شوي وي خو پایله یې نه وي ورکړي.¹³⁰ د ماشوم د حقونو کمیټه وایی چې "محدودیت یا قوه باید یوازې په هغه وخت کې وکارول شي چې ماشوم خپل ځان ته یا نورو ته د زیان رسولو له خطر سره مخ وي."¹³¹ کمیټه په دې برسېره سپارښتنه کوي چې د محدودیت یا د ځواک کارونه باید د طبی یا رواني ملکي کسانو تر مستقیم او نژدې کنترول لاندې تر سره شي.¹³²

د افغانستان د ماشومانو د اصلاح مرکز ریاست د محدودیت د وسایلو یا د قوې د کارونې لپاره معیاري عملي طرز لاملونه طرح کړي دي. دغه معیاري عملي طرز لاملونه حکم کوي چې د اصلاح مرکز لپاره د ځواک کارونه په هغه صورت کې جواز لري چې (الف) د خپل ځان یا د نورو څخه د دفاع لپاره وی ، (ب) د اخلال او ګډوډۍ څخه د مخنیوی لپاره وی ، (ج) ملکیت او پانګې ته د زیان له رسېدو څخه د مخنیوی لپاره وی (د) له تېښتې څخه د مخنیوی لپاره وی او (ه) د امنیت او نظم د ساتنې لپاره وي. په داسې شرایطو کې د اصلاح مرکز د ریاست کارکونکي کولای شي ماشومان په موقت ډول محدود کړي یا یې لاسونه بند کړي ، په دې شرط چې دوي د اصلاح مرکز د رییس څخه او د عدلیې وزارت څخه د ۲۴ ساعتونو کې اجازه وغواړي.¹³³ دغه احکام په عموم ډول د نړیوال معیارونو سره سمون لري .

د یوناما د قانون د حاکمیت سروې داسې یو حالت نه دی په ډاګه کړي چېرې چې د دغو معیارونو په ماتولو سره د محدودیت له وسایلو څخه کار اخیستل شوی وي. سروې تایید کړې چې د ۶۷٪ اصلاح مرکزونو چې سروې یې شوې ده په خپلو کارونو کې په تېرو دوو کلونو کې د فزیکي محدودیت یا قوې د کارولو یو مورد هم نه درلود. پاتې ۳۳٪ مرکزونو راپور ورکړی چې په استثنایي حالاتو کې یې په محدود ډول له قوې څخه کار اخیستی ، د مثال په توګه ، د دې لپاره چې د یوه ماشوم د تېښتې مخه ونیسي ، د ځان وژنې¹³⁴ په ذریعه خپل ځان ته د زیان رسولو او په عام ډول د دې لپاره چې د ماشومانو په منځ کې د جګړو او لفظي شخړو څخه مخنیوی وشي. څرنګه چې ماشومانو او نورو ته د ژوبلېدو خطر موجود دی.¹³⁵ د محدودیت د وسایلو یا د قوې کارول په دې شرایطو کې ښایي استثنایي حالاتو سره سم وي او د معیاري عملیاتي طرز لاملونه سره برابر وي¹³⁶ په دې شرط چې د توقیف ځای د امر له خوا یې امر شوی وي او د طبی یا رواني خصوصي څارنې لاندې د یوازینۍ ممکنې وسیلې په څېر په کار واچول شي .

د دې لپاره چې د ماشومانو خونديتوب يقيني شي ، په معياري طرز لعملونو کې بايد بدلون راشي او په خاص ډول هغه ماشومان چې د قوې او يا د محدوديت د وسايلو د کارونې لاندې راغلي وي بايد په سملاسي ډول طبي کار پوه ته ولېږل شي خو څرگنده کړي چې ايا کوم رواني يا جسماني زيان يې ليدلی او که نه. په دې برسېره د اصلاح مرکز ټول کارکونکي بايد د معياري طرز لعملونو او دغه راز په استثنايي حالاتو کې د محدوديت د وسايلو او د ځواک کارونې په اړه روزنه واخلي .

دغه راز د هاوانا قواعد ، پرسونل له دې څخه منع کوي چې په توقيف ځای کې سلاوي وگرزوي يا يې وکاروي.¹³⁷ يونيسف مشوره ورکوي چې ملي قوانين بايد په ښکاره ډول پرسونل له دې څخه منع کړي چې په هغو توقيف ځايونو کې چې ماشومان پکې توقيف دي سلاوي وگرزوي او له هغو کارواخلي¹³⁸.

له دغو معيارونو سره سم د ماشومانو د بيا رغونې رياست يو معياري طرز لعمل صادر کړی چې له مخې يې په اصلاح مرکزونو کې د سلاح شتون منع دی.¹³⁹ د يوناما د قانون د حاکميت څانگې سروې تاييد کړې چې ټول اصلاح مرکزونه په عام ډول له دې لارښودونو سره سم چلند کوي او خپلو کارکونکو ته اجازه نه ورکوي چې په توقيف ځای کې سلاوي وگرزوي. سره د دې ځينو اصلاح مرکزونو راپور ورکړی هغه امنيتي پوليس چې له ماشومانو سره رابطه نلري ، کولای شي د امنيت د ساتنې لپاره له توقيف ځای څخه بهر د گرمې پر مهال سلاوي ولري. د مثال په ډول په جنوبي زون کې امنيتي پوليس اجازه درلوده چې سلاح ولري په دې شرط چې د ماشومانو د اوسېدلو اطاقونو ته له ۵۰ متره څخه نژدې را نه شي. په دې برسېره د مرکزي زون اصلاح مرکزونو راپور ورکړی چې کارکونکي کولای شي په هغه وخت کې سلاوي ولري کله چې دوی ماشومان محکمې يا څارنواليو ته لېږدوي.¹⁴⁰ دغه طريقه له هغه معياري طرز لعمل سره سم نه دی چې د ماشومانو د لېږدولو په اړه موجود دی او په ښکاره وايي چې که څه هم کارکونکي کولای شي د لېږد د خوندي ساتنې لپاره د لېږد په وخت کې سلاوي ولري ، خو وسله وال کارکونکي بايد له ماشومانو څخه فاصله ونيسي او د مثال په ډول په يوه ترانسپورتي وسيله کې هغوي بدرگه کړي.¹⁴¹

د ماشومانو د ساتنې په اړه د روشنو ډير والی د دې سپارښتنه کوي چې په توقيف ځای کې دننه يا د ماشومانو سره په نژدې والې کې د وسلو د گرزولو او درلودلو په رابطه بايد ښکاره لارښودنې موجودې وي. څرگند طرز لعملونه او قواعد بايد صادر شي خو پوليس او د توقيف ځايونو د ساتنې نور مسوول کسان بايد په توقيف ځايونو کې دننه د وسلو په گرځولو په محدوديتونو باندي و پوهيږي. دغه راز د معياري کړنلارو سره سم په هغو کسانو چې اصلاح مرکزونو ته راځي هم بايد همدا شان محدوديتونه ولگول شي. دغه راز د توقيف ځايونو په دخولي دروازو بايد د وسلو د راوړلو د ممانعت په اړه د لوحو په نصبولو هم غور وشي .

T. م-انضباطي کړنلاری :

د هاوانا قواعدو پر بنسټ انضباطي کړنې بايد د ساتنې او د ټولنې په ژوند کې د نظم د خوندي ساتلو په غرض په کار واچول شي.¹⁴² د دې هدف لپاره ، انضباطي اقدامات بايد د ماشومانو د حيثيت خوندي ساتنه ، د عدالت تامين ، ځاني درناوی او د هر انسان بنسټيز حقونه په نظر کې وساتي¹⁴³. قواعد په کلکه ټول هغه انضباطي اقدامات منع کوي چې ظالمانه ، غير انساني او توهينوونکي چلند باعث گرځي لکه په تياره خونه کې ساتل ، په انزوا کې ساتل ، جسماني وهل ، په خوړو کې کمښت ، له کورنيو سره د رابطې په نيولو کې محدوديت يا له هغه څخه انکار کول ، او زيات کارونه.¹⁴⁴ يو اين او ډی سی هم سپارښتنه کوي چې له کورنيو سره اړيکه او کتنې بايد ونه درول شي او بايد د يوه انضباطي اقدام په څېر وهڅول شي¹⁴⁵.

د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې تایید کړې چې هیڅ یو اصلاح مرکز چې سروې یې شوې ده ماشومانو ته د انضباطي اقدام په څېر د خورو په مقدار کې کموالی نه دی راوړی او نه یې په جسماني ډول هغوي وهلي دي. سره د دې ، د سروې شویو اصلاح مرکزونو څخه نژدې ۴۵٪ له کورنیو سره په کتنو او تماس نیولو باندې د انضباطي اقدام په څېر محدودیتونه لګولي. دغه روش د ماشومانو د اصلاح مرکز د قانون د ۳۱ (۱) مادې سره برابر دی. دغه راز دغه روش د ماشومانو لپاره د قواعدو د ۳۱ (۲) مادې سره سمون لري چې د ۱۵ ورځو لپاره وضع شي ، پداسې حال کې چې د اصلاح مرکز د عمومي رییس او د عدلیې د وزیر له خوا تایید شي. که څه هم ذکرشوی تاییدی اخستل د ماشوم د ساتنې لپاره ځینې اقدامات برابروي ، سره لدې دغه روش د هاوانا د قواعدو د حداقل معیارونو او د یو این او ډی سي له خوا له توصیه شویو روشونو سره سمون نه لري. د افغانستان د اصلاح مرکزونو په قانون او د اصلاح مرکزونو لپاره په قواعدو کې باید په بدلونونو فکر وشي خو هغوي د هاوانا د قواعدو له شرایطو سره برابر شي. حداقل د عدلیې وزارت باید دغه اقداماتو پراخه کارونه تر بیا کتنې لاندې راولي او داسې سپارښتنې طرح کړي خو یقیني کړې چې د هغو پرلپسې کارونه د ملي قوانینو له مقصدونو سره برابر وي لکه د ماشومانو له قانون سره ، چې له حکومت څخه غوښتنه کوي چې د ماشومانو ګټې په جدې ډول په پام کې وساتي.¹⁴⁶

په دې برسېره ، یو لړ شمېر اصلاح مرکزونو بیا هم دې ته ادامه ورکوي چې په موقت ډول په انزوا کې له بندي کولو څخه د انضباطي اقدام په څېر کار واخلې. په نیمروز کې اصلاح مرکز راپور ورکړی که چیرې ماشوم درې ځله سرغړونه وکړي نو په انزوا کې به وساتل شي ، خو تیارې کوټې ته به یې نه اچوي. د هرات اصلاح مرکز هم راپور ورکړی چې ماشومان به په معمول ډول د دوو یا دریو ساعتونو لپاره د انضباطي جزا په توګه په یوازیتوب کې وساتل شي. د ارزګان د اصلاح مرکز راپور ورکړی چې له قواعدو څخه د څلورم ځل سرغړونې وروسته به یو ماشوم په انزوا کوټه کې واچول شي خو دا به تیاره کوټه نه وي. د ماشومانو د قانون د ۲۸ مادې له مخې مجاز ده چې یو ماشوم د بلوا او تخریب په صورت کې په انزوا کې ساتل کېدای شي او د ماشومانو لپاره د قواعدو ۴۱ (۲) مادې سره هم سمون لري چې کېدای شي ماشومان له ۲۴ ساعتونو څخه تر ۱۵ ورځو لپاره په جلا کوټه کې د انضباطي جزا په ډول وساتل شي ، خو وروسته له هغه چې له ډاکټر سره سلا مشوره شوې وی او د اصلاح مرکزونو د عمومي رییس او د عدلیې د وزیر موافقه موجوده وي .

د ملي قوانینو دغه احکام د هاوانا د قواعدو د حداقل قواعدو سره سمون نلري چې د جزا په توګه په جلا کوټه کې بندي کولو ته د اجازه نه ورکوي. (و کوری ۱۲ مخ) کې د بندي کولو عمل ته چې د انضباطي جزا یو شکل بلل شوی خاتمه ورکړای شي او د افغانستان د ماشومانو په قانون او د ماشومانو لپاره په قواعدو کې بدلونونه ومني تر څو د هاوانا له قواعدو سره برابر شي .

U. ن- پلټنې او شکایتونه :

د هاوانا قواعدو سپارښتنه کړې ده چې خپلواک او وړ پلټونکي یا نور دغه ډول کسان لکه وړ طبي افسران باید اجازه ولري چې په منظمه توګه پلټنې تر سره کړي.¹⁴⁷ د پلټنو له بشپړېدو وروسته ، پلټونکي باید د خپلو موندنو په اړه راپورونه برابر او وړاندې کړي.¹⁴⁸ د ماشوم د حقونو کمیټه سپارښتنه کوي چې پلټونکي باید اجازه ولري چې له خبرتیا پرته په خپل نوښت پلټنې تر سره کړي او له ماشومانو سره په یوه خوندي او پټ ځای کې مکالمې وکړي.¹⁴⁹ یو این او ډی سي هم سپارښتنه کوي چې اصلاح مرکزونو باید د شکنجې ، او نورو ظالمانه یا توهینوونکې چلند یا جزا په اړه د ملګرو ملتونو ځانګړی راپور ، آی سی آر سی او د شکنجې په ضد کمیټې ته چې د شکنجې ضد تړون د تطبیق د څارنې دنده په غاړه لري ، اجازه ورکړي چې له توقیف ځایونو څخه کتنه وکړي.¹⁵⁰

د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې تاییدوي چې پلټنې په ټولو سروې شویو اصلاح مرکزونو کې تر سره شوې دي. خو بیا هم په بېلابېلو اصلاح مرکزونو کې د پلټونکو کمیټو د پلټنو شمېر یو شاته نه دی. د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون، د لوی څارنوالی دفتر، د محلي قضايې ادارې استازي، د عدليې وزارت، د اصلاح مرکزونو د څارنې کمیټه، د یوناما د بشري حقونو او د قانون د حاکمیت څانګې او ځایي چارواکي لکه والیان او مرستیال والیان په عموم ډول له دغو ځایونو څخه ډېر ځلی کتنې کوي. دوی د دوو اونیو او شپږو میاشتو په منځ موده کې یو ځل له هغوی کتنه کوي او ډېری پلټونکي په میاشت کې یو ځل کتنې ترسره کوي.

د پلټنې اوسنۍ سیستم باید بدلون ومومي، چې په عام ډول یې نظمه دی او په ځای یې باید یو منظم او معیاري د کتنې سیستم ځای پر ځای شي. معیاري فورمې باید طرح شي خو د کتنې روشونه د افغاني قوانینو له غوښتنو او د هاوانا د قواعدو له حداقل معیارونو سره په سمون کې ارزيايي شي. یوه خپلواکه بې طرفه او با صلاحیت اداره باید د دې مسوولیت ولري چې دغه کتنې په منظمه توګه تر پلټنې لاندې ونیسي او هر اړخیز راپورونه تیار کړي چې د ستونزو ساحو لپاره د سمون سپارښتنې ولري. په هره بله پلټنه کې باید د سپارښتنو د تطبیق په غرض معیاري کړنې ترسره شي.

د پلټنې د اوسني سیستم بله نیمګړتیا دا ده چې د پلټنو وروسته د موندنو راپورونه نه صادرېږي او زیات شمېر هغه یې له عامو خلکو سره نه شریک کېږي. د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې د سروې له مخې، یوازې ۸۰٪ اصلاح مرکزونو تایید کړې چې د پلټنې راپورونه صادر شوي دي. یوازې څلورو اصلاح مرکزونو د اصلاح مرکز د راجستر په کتاب کې د پلټنې راپورونه خوندي کړي.¹⁵¹ یوازې د زابل اصلاح مرکز د خپلې پلټنې تصویرونه د خپلې رسنۍ په ټولنیزه پاڼه کې نشر ته سپارلې. که څه هم د پلټنې د راپور څخه پرته داسې روشونه اغیزمن نه دي. دغه راز هغه هم اغیزناک نه دی چې د پروان د اصلاح مرکز ښکاره کړي او وایي چې د پلټنې راپور یوازې د څارنوالی او محکمې د وینا پر اساس خپرېږي. د دې لپاره چې عامه پوهاوی تقویه شي او د اصلاح مرکزونو سره مرسته وشي په دې خبره باید غور وشي چې پلټونکي ادارې د خپلو پلټنو راپورونه له مربوطه اصلاح مرکز سره شریک کړي او د امکان په صورت کې په عام ډول خپور کړي چې ټول خلک د راپور له پایلو څخه خبر شي، په دې شرط که د محرمت د ساتلو غوښتنه نه وي راپورته شوې.

دغه راز د هاوانا قواعدو پر بنسټ ماشومان باید د دې وړتیا پیدا کړي چې خپل شکایتونه د اصلاح مرکز رییس او د هغه با صلاحیت استازي ته وسپاري.¹⁵² لکه څنګه چې د ماشوم د حقونو کمیټه یې توضیح کوي د ماشومانو لپاره د خپلو شکایتونو د وړاندې کولو په غرض دوي باید له خپلو حقونو او د شکایت کولو له طرز لامل څخه خبر شي.¹⁵³ لکه څنګه چې د الف (۲) برخه کې ویل شوی ټول اصلاح مرکزونو داسې څانګې لري چې ماشومانو ته د هغوي د حقونو په اړه معلومات ورکوي.

دټولو اصلاح مرکزونو چې سروې یې شوې ماشومانو ته اجازه ورکړې چې د اصلاح مرکز ادارې او د څارنې نورو کمیټو ته خپل شکایتونه ورسوي. په ځانګړي ډول د ارزګان د اصلاح مرکز راپور ورکړی چې هلته د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون یو بند صندوق ایښی چې یوازې یاد کمیسیون یې د خلاصولو صلاحیت لري. یو شمیر اصلاح مرکزونو هم راپور ورکړی چې ماشومان کولای شي د څارنې بهرنیو کمیټو یا د دوي مدافع وکیلانو ته د کتنې په وخت کې خپل شکایتونه ورکړي. که څه هم د شکایت د رسولو یو سیستم موجود دی،¹⁵⁴ د یوناما د قانون د حاکمیت څانګه ونه توانېده معلومه کړي چې د اصلاح مرکزونو د ادارو یا د

څارنې د کمیتو له خوا څومره شکایتونه تسلیم شوي او څومره یې تر کار لاندې نیول شوي دي. نورې ارزونې ته هم اړتیا شته خو د اصلاح مرکزونو په اوسنیو میکانیزمونو کې اغېزمنتیا پیدا شي چې له مخې یې شکایتونه ثبت کیږي .

V. س- له ټولنې سره بیا یو ځای کېدل:

د هاوانا قواعدو پر بنسټ ماشومان باید له باصلاحیته چارواکو څخه مرسته تر لاسه کړي خو دوي له خوشي کېدو وروسته بېرته ټولنې ، کورني ژوند ، تعلیم یا کارونو ته را وگرځي.¹⁵⁵ د امکان تر بریده ماشومانو ته باید د اوسېدو ځای ، کار ، جامې او ضروري وسيلې برابرې شي چې له خوشي کېدو وروسته و کولای شي ژوند پرې وکړي خو بېرته په ټولنه کې ور گډ شي.¹⁵⁶

د افغانستان د اصلاح مرکز د اوسنی سیستم یوه وتلې نیمگړتیا دا ده چې له خوشي کېدو وروسته له ماشومانو سره په ټولنه کې د گډېدو لپاره لږه مرسته کوي. یوازي د اصلاح یو مرکز راپور ورکړی چې دوي له خوشي کېدو وروسته له ماشومانو سره د کورنیو د مرستې پرته د اوسېدلو د ځای په پیدا کولو کې مرستې کړي دي.¹⁵⁷ هیڅ یوه اصلاح مرکز له ماشومانو سره د جامو مرسته نه ده کړې ، یوازې یی هغوي ته کارونه موندلي دي.¹⁵⁸ د کابل د اصلاح مرکز د مسلکي روزنې یو موقتي پروگرام لري چې ماشومانو ته له خوشي کېدو وروسته مهارتونه ور زده کوي. د هرات د اصلاح مرکز له نادولتي موسساتو لکه د جنگي ماشوم (war child) ، سی ایس ایس پی (CSSP) ، او جی ایس ایس پی (JSSP) سره همغږي شوي چې له ماشومانو سره له خوشي کېدو وروسته د کار پیدا کولو په غرض لومړنۍ مرستې وکړي. دا ډول پروگرامونه د دې لپاره ډېر اړین دي چې ماشومان په اغېزمن ډول بېرته په ټولنه کې مدغم شي. له همدې امله باید په دې غور وشي چې د اصلاح مرکزونو اړیکې له نا دولتي سازمانونو او نورو برخه والو سره پراخي شي خو هغه مرستې چې په هرات کې یې د اصلاح مرکز له ماشومانو سره کوي په نورو ځایونو کې هم برابرې شي. په دې برسېره ، د کار ټولنیزو چارو شهیدانو او معلولينو د وزارت خدمات باید پراختیا و مومي خو له هغه ماشومانو سره چې د کورنیو له خوا مرستې نه تر لاسه کوي د اوسېدلو د مناسبو ځایونو په پیدا کولو کې کومک وشي ، کله چې دغه ډول ماشومان له بند څخه د تخفیف یا عفوي په نتیجه کې خوشی شي.¹⁵⁹

د یوناما د قانون د حاکمیت د ځانگې سروې بله نیمگړتیا په گوته کړي چې اصلاح مرکزونو له خوشي کېدو وروسته بیا د ماشومانو د حال پوښتنه او تعقیب نه کوي. یوازي ۳۳٪ اصلاح مرکزونو راپور ورکړی چې ماشوم یې له خوشي کېدو وروسته په یو ډول تعقیب کړی او دغه کار په معمول ډول د ټولنیزه کارمند یا د حقوقي افسر په ذریعه تر سره کیږي ، خو نادولتي سازمانونه هم ځینی وختونه په استثنایي ډول دغه کارونه ترسره کوي. په دې ټکي باید غور وشي چې له خوشي کېدو وروسته اصلاح مرکزونو باید د ماشومانو تعقیبول د خپل کړندود یوه برخه وگرزوي خو یقیني شي چې ټول ماشومان له خوشي کېدو څخه وروسته په منظم او اغېزمن ډول څارل کیږي .

W. ف- پرسونل (کارکوونکي):

د هاوانا قواعدو پر بنسټ پرسونل باید وړتیا ولري او په دایمي توگه د عادي پروسې په پایله کې گمارل شوي وي ، او په کافی شمېر کارپوهان ولري لکه د تعلیمي برخې کارپوهان ، مسلکي ښوونکي ، مشاورین ، ټولنیز کارکوونکي ، ارواپوهان او د ذهني ناروغیو کارپوهان.¹⁶⁰ قواعد دغه راز غوښتنه لري چې پرسونل باید روزنه واخلي چې د خپلو مسوولیتونو له عهدې څخه په ښه توگه اووزي او د توقیف ځایونو مسؤلین باید په کافی اندازه وړتیا ولري.¹⁶¹

د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې تایید کړې ده چې ټولو اصلاح مرکزونو خپل اداري پرسونل د پوره وخت لپاره ګمارلی دی او همدارنګه ځینو (۲۴ اصلاح مرکزونو) یو مسلکي روزونکی هم په کار ګمارلی. که څه هم ټول اصلاح مرکزونو راپور ورکوي چې دوي امنیتي پرسونل په کار ګماري، دغه پرسونل د کورنیو چارو د وزارت د محبسونو د مرکزي ریاست له خوا چمتو کېږي. د انډینې یوه خبره دا وه چې د دوي شمېر ډېر لږ و او په کافي شمېر کارپوهان پکې نه وو، لکه اجتماعي کارکونکي، د رواني ناروغیو کارپوهان، ارواپوهان چې د اصلاح مرکزونو سره کار وکړي. د مثال په توګه یوازي د درېو اصلاح مرکزونو د جملې څخه یو د رواني ناروغیو ډاکټر یا اروا پوه په خپل پرسونل کې درلود او یوازي ۱۴ یې یو یا څو تنه مشاورین درلودل. ددغو پایلو پر بنسټ په دې ټکي باید غور وشي چې هر اصلاح مرکز باید له حکومتی ادارو یا نا دولتي موسسو څخه د ضرورت وړ پانګې او مرستې تر لاسه کړي څو حداقل په یوه اصلاح مرکز کې یو ارواپوه یا مشاور استخدام کړي. سروې دغه راز څرګنده کړې چې د بنځینه کارکونکو شمېر د نارینه کارکونکو په پرتله ډېر کم دی: نژدې د ټولو اصلاح مرکزونو ۸۴٪ کارکونکي نارینه وو او یوازي ۱۶٪ یې بنځینه وو. له دې امله باید په دې ټکي غور وشي چې په اصلاح مرکزونو کې د بنځینه کارکونکو ګمارلو ته لومړیتوب ورکړل شي او داسې تدابیر ونیول شي چې وړ بنځینه کارکونکي د دې پوستونو لپاره د غوښتنلیکونو ورکولو ته و هڅوي. د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې تایید کړې چې نژدې ۷۵٪ اصلاح مرکزونو کارکونکو تر یوې اندازې مسلکي روزنې لیدلي لکه د قضیو په تنظیم کې تجربې، د کمپیوټر یا مدیریت مهارتونه، له ماشومانو سره د کارکولو او مفاهمي مخصوصي طریقي، ټولنیز کار، د جنايي قانون د اصولو په اړه قانوني روزنه، د ماشوم حقونه او بیا رغونې. د اصلاح څو مرکزونو راپور ورکړی چې دغه روزنیز فرصتونه د بین المللي ادارو له خوا برابر شوي دي لکه، د بین المللي قانون د پرمختګ سازمان، سی ایس ایس پی، جی ایس ایس پی، او یونیسف. څرګنده چې بین المللي تمویلونکو خپلې مالي مرستې د روزنې او ظرفیت جوړونې د پروګرامونو لپاره کمی کړي دي، اړینه ده چې زده شوي مهارتونه باید له نورو اصلاح مرکزونو سره شریک شي. اصلاح مرکزونو هم باید د ملي او بین المللي فعالینو په مرسته د روزنې خپل پروګرامونه طرح کړي. د اصلاح مرکزونو مدیرانو د وړتیا په اړه د یوناما د قانون د حاکمیت څانګې تایید کړې چې د هاوانا د قواعدو حد اقل شرایط یې پوره کړي دي. د اصلاح مرکزونو ټولو مدیرانو پرته له دریو څخه علمي تحصیلات کړي وو چې له دوولسم ټولګي څخه تر ۱۴ پوري او په شرعي علومو، تعلیم او تربیه، ادبیات او پیداوژنې کې یې د لیسانس تر درجې پوري تعلیم درلود. په حقیقت کې د سروې شویو نژدې نیمایي اصلاح مرکزونو مشرانو د لیسانس تر درجې پوري تعلیم کړی و. سره د دې هم یو لږ شمېر اصلاح مرکزونو راپور ورکړی چې د دوی مشرانو پخوا له دې ادارې تجربې نه درلودې. د دې لپاره چې یقیني شي چې د اصلاح مرکزونو مشران باید اداري مهارتونه او د مدیریت تجربې ولري څو وکولای شي یو اصلاح مرکز اداره کړي، باید په دې غور وشي او د دوي تر ګمارنې د مخه شرط کېښودل شي چې مخکینی ادارې تجربې باید ولري.

IV. عمومي ارزونه او سپارښتنې:

A. الف: هغه ساحې چې بریاوې لري:

په عمومي ډول د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې ارزونې سره لدی چې حد اقل معیارونه مراعت شوي د هغه ماشومانو چی د آزادي څخه محروم دی په چلند کی یی ښکاره پرمختګ په ډاګه شوی. په خاص ډول د اداري پروسیجرونو، د اوسیدنې د ځایونو او اساسي اړتیاوو په برخه کې لاسته راوړنې شته او د اصلاح مرکز کارکونکي په اداره کې وړتیاوې لری.

9. ۱. اداري کړنلارې:

د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې تایید کړې چې ټول سروې شوي اصلاح مرکزونو یوازې هغه ماشومان چې د قضایې چارواکو له خوا با اعتباره امر موجود وي مني. د منلو د پروسې د یوه جز په څېر ټولو اصلاح مرکزونو له نویو توقیفیانو سره یوه یا دوې ورځې له منلو وروسته مرکې کړې دي. ټولو اصلاح مرکزونو د راجسټر کتابونه درلودل چې هلته د نویو منل شویو توقیفیانو ټول جزئیات پکې درج و او د تعهد جزئیات لېکل شوي دي او دغه راز د هر یوه توقیفی لپاره یوه مخصوصه او پټه دوسیه فایل موجوده وه او د ټولو هغو اجناسو نومونه په کې درج و چې د نیولو په وخت کې له توقیفی څخه صادره شوي وو. په دې برسېره ټولو اصلاح مرکزونو د دغو موسسو قواعد او لارښوونې نویو توقیفیانو ته ښوولي او د شکایتونو لپاره څرګند میکانیزمونه لري، لکه د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون له خوا اداره شوي صندوقونه چې شکایتونه پکې اچول کېږي. د یو شمېر ملي او بین المللي سازمانونو له خوا په معمول ډول معاینې او کتنې تر سره کېدلې. که څه هم لکه څنګه چې په دې راپور کې راغلې باید تر دې زیات معیاري سیستم د کتنو په موخه په کار واچول شي او په دې ټکي غور وشي چې عام وګړي باید د کتنې راپورونو ته لاسرسی ولري.

10. ۲. د اوسېدنې ځایونه او نورې بنسټیزې اړتیاوې:

دغه راز د اوسېدنې د ځایونو او د نورو بنسټیزو اړتیاوو په اړه بریایو تر لاسه شوي. د اصلاح مرکزونو ماشومان په لیلیو کې ځای پر ځای کړي چې د یوه مناسب شمېر د ماشومانو لپاره انفرادي بستري لری یا د خوب په تختونو ویده کېږي. ماشومانو په عموم ډول اجازه درلوده چې خپل کالي واغوندي. که څه هم د راپورونو له مخې د غزني او پروان اصلاح مرکزونو له ماشومانو غوښتي چې د ورځې له خوا یونیفورم واغوندي. ماشومانو ته په منظم ډول د څښلو پاکي اوبه او په مداوم ډول د ورځې درې وخته خواړه رسېدل چې وچه ډوډۍ، شیدې، وریچې، غوښه، ترکاری او موسمي میوې پکې شاملې وې. په دې برسېره، اصلاح مرکزونو هغوی ته اجازه ورکوله چې د تېلفون، مکتوبونو او کتنو په ذریعه له خپلو کورنیو سره اړیکې ټینګې کړي. د اصلاح مرکزونو دغه راز کورنۍ د ماشومانو په روغتیا کې له بدلونونو څخه خبر کړي.

11. ۳. د اصلاح مرکز کارکونکي او اداره:

د کارکونکو په لحاظ د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې سروې تایید کړې چې د ټولو اصلاح مرکزونو اداري او تعلیمي پرسونل د ټول وخت لپاره ګمارلی وو او ډېر یی مسلکي ښوونکي ګمارلي دي. د اصلاح مرکز اکثریت غړیو څه مسلکي روزنه درلوده چې د دوي له دندو سره یې اړخ لگاوه. د ټولو اصلاح مرکزونو آمرانو د هاوانا د قواعدو حد اقل شرایط پوره کړي وو چې له نیمايې څخه زیاتو یې د لیسانس تر درجې پوښی زده کړې درلودې. د دې لپاره څو یقیني شي چې د اصلاح مرکزونو مسؤلین خصوصي اداري مهارتونه ولري ترڅو اداري پر مخ یوسي، باید پخوانیو مدیریتي تجربو ته پاملرنه وشي او هغه د اصلاح مرکز د مشر د ټاکلو په وخت کې یو شرط وګڼل شي.

B. ب. هغه ساحې چې نیمګړتیاوې لري:

باید وویل شي چې په ټولو برخو کې بریايي نه دی لیدلې شوي. د اصلاح مرکزونو له خوا په وړاندې شویو خدمتونو کې د پراختیا او یو شانوالی له پلوه نیمګړتیاوې لیدلې شوي. دا نیمګړتیاوې په داسې مواردو کې پېژندل شوي لکه نورو وزارتونو سره د همغږي په برخه کې هڅې ، د اصلاح مرکزونو لپاره په ارزانه بیه کرایي کورونه ، د فزیکي امنیت او احساساتي هوساینې لپاره د تدابیرو نیول ، د ښځینه ماشومانو د اړتیاوو لپاره ځانګړې پاملرنه ، او د تعقیب د پروګرام شته والی او په کار اچول. د دې نیمګړتیاوو د رفع کولو لپاره په لاندې توګه سپارښتنې شوي دي .

12. ۱. له نورو وزارتونو سره همغږي:

د اصلاح مرکزونو قواعد یو شمیر وزارتونه په دی ژمن بولي چې له دوي سره مرستې وکړي ، خو وکولای شي د دوي په حراست کې ماشومانو ته غوره خدمتونه وړاندې کړي. له ډېرو وزارتونو سره تړونونه او پروتوکولونه د هر وزارت مکلفیت په ډاګه کوي چې د اصلاح مرکز د عالي شورا له خوا همغږي کېږي. دغه تړونونه د نورو شیانو تر څنګ ددی غوښتنه کوي: د عامې روغتیا وزارت د ماشومانو لپاره طبي خدمتونو ته لاس رسی برابروي ، د کار ، ټولنیزو چارو ، شهیدانو او معلولینو وزارت دوي ته مسلکي روزنې برابروي ، د معارف وزارت له دوي سره مرسته کوي چې تعلیم ته لاس رسی پیدا کړي ؛ د حج او اوقافو وزارت هڅي کوي چې ماشومانو ته مناسبې مذهبي لارښوونې وکړي. که څه هم دغه ژمنې تر یوه بریده پوره شوې ، خو دغه ژمنې او پوره کول یی په ټولو سروې شویو اصلاح مرکزونو کې یو شانته نه وې. د اصلاح مرکز عالی شورا باید د همغږي هڅې ګړندی کړي خو د ټولو وزارتونو له خوا د مسسؤولیتونو په ادا کولو کې یو شانته والی یقیني شي. زیاته همغږي د دې لپاره اړینه ده خو یقیني شي چې ټول ماشومان په توقیف ځایونو کې په دوامداره ډول ضروري طبي خدماتو ته لاس رسی لري د اختصاصي خدمتونو په ګډون او دغه راز وکولای شي چې د وړتیا لرونکو ښوونکو له خوا مذهبي او تعلیمي لارښوونې تر لاسه کړي. د اصلاح مرکزونو ډېری (۷۰٪) په خپلو ځایونو کې طبي اسانتیاوې نه درلودې او دغه ډول اسانتیاوې په نورو اصلاح مرکزونو کې محدودې وې. ددې په پایله کې اصلاح مرکزونه په زیاته پیمانه په دې برخه کې د عامې روغتیا د وزارت په مرستو متکی وو چې په توقیف ځایو کې د ماشومانو طبي اړتیاوو ته ځواب ووايي. په دې برسېره ، د عامې روغتیا د وزارت پرسونل په مختلفو وختونو کې له توقیف ځایونو څخه کتنې کړي دي چې په اونی کې له یو ځل څخه تر څلورو ځلو پوري رسیده. د راپورونو له مخې د خوست له اصلاح مرکز څخه د عامې روغتیا وزارت پرسونل هیڅ لیدنه نه ده کړې ، که څه هم د هغوي له خوا یې غوښتنه هم شوې وه. ددې پایله داوه چې ځینې اصلاح مرکزونه په دې و نه توانېدل چې اصلاح مرکز ته د نویو ماشومانو د نیولو وروسته د هغوي طبي معاینې وکړي ، ځکه چې د عامې روغتیا د وزارت پرسونل هلته نه و چې معاینې تر سره کړي. په دې برسېره ، ډېری اصلاح مرکزونه په دې نه دي توانېدلې چې ماشومانو ته ځانګړې خدمات برابر کړي ، لکه رواني ، مشوري ، د غاښونو درملنه یا نور بېرني خدمات. دغه ډول خدمات په عموم ډول نورو روغتونونو ته د راجع کولو په ذریعه برابری شوي چې ځیني وختونه به له ترانسپورتي ستونزو سره هم مخامخ کېدل. د تعلیم په اړه ، د یوناما د قانون د حاکمیت د ځانګې سروې تاییدوي ، ټولو اصلاح مرکزونو ماشومانو ته تعلیمي فرصتونه برابر کړي دي.

خو دلته هم د تعلیمي خدماتو شته والی په ټولو سیمو کې یو شانته نه و او د ښوونکو شمېر په ټولو اصلاح مرکزونو کې یو برابر نه وو ، له کنډز څخه راپورونه رسیدلي چې ځای تعلیمي ادارې د سروې په موده کې اصلاح مرکز ته نه کتابونه او نه ښوونکي ورکړي دي. په دې برسېره د دې لپاره چې په اصلاح مرکز کې د ورکړل شویو ښوونو اعتبار یقیني شي باید د یوه رسمي سیستم په تاسیسولو

غور وشي خو ډاډ پيدا شي چې د اصلاح مرکز له خوا صادر شوي سندونه د معارف د وزارت او علمي موسساتو له خوا په رسميت وپېژندل شي. ډېری اصلاح مرکزونو دغه راز يو ډول مسلکي روزنې هم ورکوي. خو په هر اصلاح مرکز کې د دې ډول فرصتونو د پراختيا په اړه توپيرونه موجود وو. د کار ، ټولنيزو چارو ، معلولينو او شهيدانو د وزارت په مرسته د مسلکي روزنې پروگرام په ځينې ځايونو لکه هرات کې طرح شوی چې يو هر اړخيز پروگرام يې درلود او بايد په نورو اصلاح مرکزونو کې هم تکرار شي. دغه راز يوه اصلاح مرکز ماشومانو ته داسې کاري فرصتونه برابر کړي چې مساوي اندازه معاشونه تر لاسه کوي او د لاسي صنايعو په ټولگيو کې شامل شوي چيري چې دوی د تحفي وړ اجناس د پلورلو په خاطر جوړول او له حاصل څخه يې يوه برخه دوي ته رسېدله. بايد غور وشي او يو کړنلاره تياره شي چې له مخې يې دغه ډول فعاليتونه له نورو اصلاح مرکزونو سره هم شريک کړای شي خو ټول سيستم له دغو نوښتونو څخه برخمن شي. په اصلاح مرکزونو کې ټولو ماشومانو په منظم ډول د تعليمي پروگرام د يوې برخې په څېر مذهبي لارښوونو ته لاس رسي درلود. دغه ټولگي په معمول ډول د يوه مذهبي ښوونکي په ذريعه د حج او اوقاف وزارت له خوا هره ورځ يا په اونۍ کې يو ځل جوړېدل. خو په هرات کې د اصلاح مرکز له کتنې څخه د ځينو مذهبي ښوونکو د وړتيا په اړه اندېښنې را پيدا شوې. ټول ماشومان د هغو ماشومانو په گډون چې په امنيت ضد جرمونو تورن وو ، نورو ماشومانو ته د مذهبي ښوونو په ترسره کولو کې شامل وو. که څه هم دا ډول ښوونې د مجربو غړو په شته والی کې ترسره کېدلې ، دغه ډول غير رسمي مذهبي لارښوونې د دې خطر لري چې ماشومان د افراط خواته سوق کړی او کېدای شي چې د دوي گډون دوباره ټولنه کې زيانمن ثابت شي. نوله دې امله بايد غور وشي او ددې غوښتنه وشي چې يوازې وړتيا لرونکی استازي يا پوهان دي ماشومانو ته مذهبي تعليم وښيي.

۱. سپارښتنه

د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د عالي شورا له خوا د زياتې همغږي هڅې د عدليې وزارت او نورو اړوندو وزارتونو ترمنځ د موجودو تړونونو د تطبيق لپاره ډېری اړيني دي خو يقيني شي چې په توقيف کې ټول ماشومان طبي خدمتونو ته د ځانگړو خدماتو په گډون او دغه راز د ور ښوونکو له خوا تعليمي او مذهبي لارښوونو ته دوامداره لاس رسي ولري.

13. ۲. فزيکي خونديتوب او د احساساتو سلامتيا:

ځيني مسئلې چې په توقيف ځايونو کې د ماشومانو له جسماني يا فزيکي خونديتوب سره تړاو لري د پاملرنې وړ دي ، په ځانگړي ډول هغه پاليسۍ او طرز لاملونه چې د اور وژنې ، د ځواک کارونې او محدوديتونو ، اصلاح مرکزونو ته نژدې د اسلحو شتون او د کورنيو په کتنو باندې د انضباطي وسايلو په څېر له محدوديتونو سره تړاو لري. د اور وژنې اساسي کارونه د اور د خطر څخه خبرول ، د لوگي پيدا کولو اله ، د اور وژنې د وسيلې کارونه ، د وتلو د ځايونو په نښه کول ، او د اور وژنې منظم تمرينونه دي. په سروې شويو اصلاح مرکزونو کې د خونديتوب له دې تدابيرو څخه ډېر کم يا هيڅ يو يې هم شتون نه درلود. يو څو اصلاح مرکزونو ځينې دغه اساسي احتياطي تدابير عملي کړي وو چې د ستاينې وړ گڼل کيږي. مگر د دې لپاره چې د ټولو ماشومانو سلامتيا خوندي وساتل شي او له قانون سره سم چلند وشي ، بايد په دې ټکي غور وشي چې په ټولو اصلاح مرکزونو کې د اور له پښو څخه د خونديتوب احتياطي تدابير په يوه ډول تطبيق شي. د جسماني خونديتوب يوه بله مساله د ځواک له کارونې او فزيکي محدوديتونو

سره تړاو لري. له ۳۰٪ څخه په ډېرو اصلاح مرکزونو کې د راپورونو له مخې له ځواک څخه په محدوده پیمانه کار اخیستل شوی چې دغو حالتونو ته استثنایي موارد ویل شوې ، لکه د ماشومانو له تېبني یا ځان ته له زیان رسولو څخه د مخنیوی لپاره . سره د دې هم د ځواک کارونې په اړه زیاتره پرېکړې انفرادي غړو ته پرېښودل کېږي. د دې لپاره چې په دې برخه کې هم دوام او یو شانته والی یقیني شي باید د روزنې پروگرامونه طرح شي چې د ځواک د کارونې یا د محدودیت د وسایلو په اړه معیاري کړنلارې توضیح کړي. اوسني معیاري کړنلارې هم باید بدلون ومومي او داسې شرایط پکې ځای شي چې هغه ماشومان څوک چې د ځواک له کارونې یا د محدودیت له وسایلو سره مخامخ شوي دي باید له هغه وروسته طبي معاینې ته ولېږل شي خو په ډاگه کړي چې ایا کومه جسماني یا رواني صدمه خو یې نه ده لیدلې. په دې برسېره ، د اصلاح مرکزونو ټول کارکونکي باید د ځواک د مناسبې کارونې یا د محدودیت د وسایلو په اړه چې په استثنایي حالتونو کې ور څخه کار اخلي ، روزنه واخلي. همدارنگه د هغو محافظتي پولیسو له خوا چې اصلاح مرکزونه ساتي د سلاوو د درلودلو په اړه بېلابېل روښونه موجود دي. په دې برخه کې باید یو رسمي او واحد سیستم په کار واچول شي چې په اصلاح مرکزونو کې دننه یا هغوی ته نژدې د سلاوو گرځول او کارونه تنظیم کړي. څرگند قواعد باید وضع شي خو پولیس او نور ساتونکي چې د اصلاح مرکزونو د ساتنې دنده لري په دې پوه شي چې په اصلاح مرکزونو کې دننه په سلاوو کوم ډول محدودیتونه لگېدلي دي. دغه راز په ټولو هغو کسانو چې له اصلاح مرکزونو څخه کتنې کوي هم باید دغه شان محدودیتونه ولگول شي. دغه راز د ټولو اصلاح مرکزونو په دروازو باید خبرتیاوې ولگول شي چې د سلاوو راوړل منع کوي. د ماشومانو د هوساینې په موخه ، د ځینو انضباطي تدبیرونو د کارونې په منع کولو باید غور وشي. د سروې شویو نږدې نیمایي اصلاح مرکزونو د انضباطي کړنو په څېر د کورنیو له لیدلو او تماسونو څخه ډه ډه کړې ده. که څه هم دغه روش د اصلاح مرکزونو د قانون د ۳۱ (۱) مادې او د اصلاح مرکز د قواعدو د ۳۱ (۲) مادې سره برابر دی ، خو دهغه پرلپسې کارونه د هاوانا د قواعدو د حداقل او د یو این او ډی سي د سپارښتنو سره په ټکر کې راځي. نورې اندېښنې له هغو راپورونو څخه را پیدا کېږي چې یو لړ شمېر اصلاح مرکزونه ماشومان په یوازي ډول له نورو څخه بېل په بند کې ساتي ، که څه هم د محدود وخت لپاره یې ، دیوې انضباطي جزا په ډول کاروي. د هاوانا د قواعدو سره د سمون لپاره په ټولو اصلاح مرکزونو کې باید دغه روش له منځه یووړل شي. څرنگه چې د اصلاح مرکزونو ډېری له هېڅ یوه دې روښونو څخه کار نه اخلي ، په ټولو اصلاح مرکزونو کې د دې روښونو غځول د اصلاح مرکزونو په نظم بده اغیزه نلري.

۲. سپارښتنه

د دې لپاره چې د ماشومانو په اصلاح مرکزونو کې د دوي فزیکي خونديتوب او احساساتي هوساینه په ښه ډول تامین شي ، لاندني تدابیر باید په پام کې وساتل شي: الف) په ټولو اصلاح مرکزونو کې باید د اور له خطر څخه د خوندي کیدو لپاره یو ډول او په دوامداره توګه احتیاطي تدابیر تطبیق شي ، ب) د ځواک د کارونې ، د فزیکي محدودیت د تطبیق او اصلاح مرکزونو ته نږدې د سلاوو د موجودیت په اړه دایمي عملیاتي کړنلارې باید په دوامداره ډول عملي شي ، ج) د انضباطي تدابیرو په څیر د کورنیو په لیدنو باندې بندیزونه باید منع شي او په یوازیتوب کې له بندي کولو څخه هم ډډه وشي.

14. ۳. د ارزاني بيعي تاسيسات:

د ۳۱ سروې شويو اصلاح مرکزونو څخه يوازي نهه يې په داسې تاسيساتو کې موقعيت لري چې د کورنيو چارو د وزارت له خوا طرح شوی او په دې وزارت پوره اړه لري. نور ۲۲ اصلاح مرکزونو په کرایي ځايونو کې ځای په ځای شوي ، او زياتره يې شخصي کورونه دي چې د اصلاح مرکز د کارونې لپاره پکې بدلونونه راغلي دي. له ډېرو خواوو څخه دغه کرايه شوي تاسيسات د وزارت د خپلو تاسيساتو په پرتله ډېر ناکاره وو. که څه هم په ډېری اصلاح مرکزونو کې د اوسېدونکو تراکم يوه عامه ستونزه نه وه ، د يوناما د قانون د حاکميت د ځانگې سروې وښودله چې په دريو اصلاح مرکزونو کې چې د اوسېدونکو د تراکم ستونزه ليدل شوي هغه شخصي کرايه شوي تعميرونه وو. په دې برسېره ، دوه نور تعميرونه چې د روښنايې لپاره يې ډېری وری کړکې درلودې هم شخصي کورونه وو. په کرایي کورونو کې د ځای په ځای شويو اصلاح مرکزونو د وزارت لخوا جوړ د اصلاح مرکزونو په پرتله د سپورتي او نورو فعاليتونو لپاره هم لږې اسانتياوې درلودې. د ۱۵ اصلاح مرکزونو څخه ۱۳ يې چې د سپورتي فعاليتونو لپاره د ځای له نشتوالي شکايت کړی شخصي کورونه وو. په دې کې دوه داسي تاسيسات هم وو چې د ښځينه ماشومانو لپاره يې له تعمير څخه بهر هيڅ ځای نه درلود. له نهو څخه شپږ اصلاح مرکزونو چې د تفريحي فعاليتونو لپاره يې يوازي تلويزيونونه درلوده هغه هم شخصي تاسيسات وو. په دې برسېره ، هغه اصلاح مرکزونو چې په کرایي کورونو کې ځای پر ځای شوي دي ، د ښه طرح شويو مرکزونو په پرتله چې د ځوانو ښځينه توقيفيانو لپاره د اوسېدو اسانتياوې ولري ډېر کم ځايونه درلودل.¹⁶²

دغه ټول موارد سپارښتنه کوي چې په کرایي کورونو اتکا بايد را کمه شي ځکه چې د اصلاح مرکزونو د اړتياوو د پوره کولو لپاره نه شی عيارېدلای. د دې پر ځای بايد "په مناسبو" ځايونو زور واچول شي خو په توقيف کې د ماشومانو لپاره د سپورتي ، تعليمي او مسلکي فعاليتونو لپاره اسانتياوې يقيني شي. البته د داسې اسانتياوو برابرول لگښتونه غواړي خو دغه ضروري کارونه دي خو يقيني شي چې افغانستان په اوږد مهال کې له قانون سره په ټکر کې ماشومانو لپاره په توقيف ځايونو کې د دوي لپاره د بيا رغونې ضروري اسانتياوې برابرېږي.

۳. سپارښتنه:

په دې خبره بايد غور وشي چې په هغو کرایي کورونو باندې تکیه کمه شي کوم چې د اصلاح مرکز د اړتياوو لپاره نه شي عيارېدلای. د دې پر ځای بايد په هغو ځايونو تمرکز وشي چې مناسب وي او د اصلاح مرکزونو اړتياوې پوره کړي ، لکه د تفريح ، اوسيدلو او نورو فعاليتونو لپاره کافي ځايونه خو په توقيف کې د ماشومانو تعليمي او مسلکي اړتياوو ته ځواب وويل شي.

15. ۴. د ښځينه ماشومانو ځانگړې اړتياوې:

دې ته بايد ځانگړې پاملرنه وشي چې په توقيف کې ځوانې ښځې بايد هغو خدماتو او اسانتياوو ته برابر لاس رسې ولري چې نارينه ماشومان يې لری ، حتی که دوي د موقت وخت لپاره هم په هغو ځايونو کې ساتل کېږي. د افغانستان قانون او د هاوانا قواعد د ټولو ماشومانو سره د يو ډول چلند غوښتنه لری او د دوي په منځ کې د جندر يا جنس په بنسټ د تبعيض منع کوي.¹⁶³

سره لدې د يوناما د قانون د حاکمیت سروې داسې پېښې په ډاگه کړې چې د چلند له مخې ناوړه بلل کېږي او باید بدلون پکې راشي. لکه څنگه چې وویل شول د ۵ اصلاح مرکزونو څخه (څلور يې په کرایي کورونو کې ځای پر ځای شوي وو) راپور ورکړی چې دوي د ښځو توقیفیانو لپاره په کافي اندازه اسانتیاوې او ځای نلري. کله چې کافي ځای نه وي يا اجتماعي نورمونه د ښځو او نارینه گډ کار غندي ، اصلاح مرکزونه باید د يوه مهال ویش له مخې ښځو ته د دې فرصت ورکړی چې د نارینه وو په شان له ټولو مسلکي فعالیتونو او اسانتیاوو څخه برخمن شي. په دې هم باید غور وشي چې د ښځو او نارینه وو لپاره ځانته بېلي د اودس تازه کولو اسانتیاوې موجودي وي. د يوناما د قانون د حاکمیت د ځانگې سروې په ډاگه کړې چې په اصلاح مرکزونو کې د ښځینه کارکونکو شمېر تر نارینه ډېر کم دی. په دې باید غور وشي او په اصلاح مرکزونو کې د ښځینه او نارینه کارکونکو په شمېر کې د جنس پر بنسټ برابري مراعات شي او هغه ښځینه کارکونکي چې وړتیا لري د لومړیتوب حق باید ورکړل شي او هغوی تشویق شي چې تشو پوستونو ته کانديده شي. د جنس پر بنسټ تعادل او برابري د عدليې له وزارت سره هم په دې کې مرسته کوي چې د اصلاح مرکزونو د پروگرام په تطبیق او هغوی ته د خدماتو په رسولو کې د جندر په لحاظ حساسیت په نظر کې وساتي .

سپارښتنه ۴:

هڅې باید وشي څو يقيني شي چې په توقیف ځایونو کې نجونې د هلکانو په شان اسانتیاوو او خدمتونو ته یو شانته لاس رسی ولري. په دې برسیره ، د دې لپاره چې اصلاح مرکزونه د جندر په اړه یو حساس روش اختیار کړي ، د عدليې وزارت باید د کارکونکو په استخدام کې د جندر په اړه په داسې ډول ښه انډول وساتي چې په استخدامولو کې ښځینه کارکونکو ته د لومړیتوب حق ورکړي.

16. ۵. ټولنی سره بیا یو ځای کول او تعقیب :

د افغانستان د اصلاح مرکز په اوسني سیستم کې یوه بله نیمگړتیا دا وه چې له خوشې کېدو وروسته له ماشومانو سره ډېری لږ مرستې کېدلې چې هغوی بېرته په ټولنه کې جذب شي یا له خوشې کېدو وروسته د دوی حالت تعقیب کړي. یوازې یو څو اصلاح مرکزونو له ماشومانو سره د هغوی د کورنیو له مرستو پرته دوي ته د اوسېدنې مناسب ځایونه پیدا کړي ، یا د دوي لپاره د مسلکي روزنې یا کاري فرصتونه پیدا کړي. یوه ښه استثنا د هرات د اصلاح مرکز ده ، چې د نا دولتي سازمانونو په مټه یې ماشومانو ته داسي وسایل برابر کړي چې کارونه پیدا کړي. د اصلاح مرکزونو دوه په دریمې برخې راپور ورکړی چې دوي له اصلاح مرکز څخه له خوشې کېدو وروسته له ماشومانو سره په ټولنه کې د دوي له بیا یو ځای کېدو او د کار په موندلو کې هېڅ ډول مرسته نه ده کړي. دغه نیمگړتیا هر ډول لاس ته راوړنه د محوه کېدو له خطر سره مخامخوي چې د اصلاح مرکزونو کې ماشومانو د بیارغاونې په دوران کې تر لاسه کړي وي او د دې خطر زیاتوي چې دغه ماشومان بیا هغه جرمونه تکرار کړي چې دوي پخوا کړي وو او یا ټولنیز ضد روش اختیار کړي. د بیا یو ځای کیدنی لپاره مرستی او له خوشې کېدو وروسته د تعقیب پروگرام باید د ټولو اصلاح مرکزونو د داخلي

کړنلارو یوه دایمې برخه وگرځول شي. د دې هڅو د تقويې لپاره په کار ده چې د کار ، ټولنیزو چارو ، شهیدانو او معلولينو د وزارت ، د عامې روغتیا وزارت سره همکارۍ تقويه شي خو په افغانستان کې د ټولنیزه کارگرانو او د گمارنې لپاره د مشاورينو شبکه پیاوړې شي چې له ماشومانو سره له خوشي کېدو وروسته په ټولنه کې د دوي له بیا یو ځای کیدو سره مرسته وکړي او د دوي حالت تر څارنې لاندې راولي. د دې پروگرامونو په طرح کولو کې باید د انفرادي ماشومانو لکه څوک چې د مخدره مواد له اعتیاد څخه رنځ وړي یا د جنسي تیري قربانی شوي وي ، په ځانگړې توگه یی اړتیاوو ته پاملرنه وشي. دغه راز د ځوانو بنځو ځانگړو اړتیاوو ته هم باید خاصه پاملرنه وشي چې ډېری یې د زنا یا د اخلاقي جرمونو له امله توقیف شوي دي. د دغو جرمونو له امله را پیدا شوې بدنامي په خاص ډول د دغو ماشومانو لپاره ستونزې جوړوي چې په بریالیتوب سره په خپلو کورنیو او ټولنو کې بېرته د ځان لپاره ځای پیدا کړي. دغه راز له هغو ماشومانو سره باید مرستې وشي چې د امنیتي جرمونو له امله په بیا یو ځای کیدو کې ستونزې لري ، د یوناما د سروې په وخت کې د ماشومانو ۲۰٪ چې د افغانستان په اصلاح مرکزونو کې ساتل کېدل د دغو جرمونو په کتگوري کې راتلل. ډېر ځلی دا ډول ماشومان د تاوتریخوالی یا د افراطي تبلیغاتو تر نفوذ لاندې راغلی چې هدف یی دا و څو دوي د جگړو یا په ملکي کسانو باندې د برید لپاره لکه ځانمرگی بریدونه آماده کړي. ځینی داسي نمونه یې پروگرامونه لکه د کندهار د اصلاح مرکز له خوا چې طرح شوي د دې خاص قشر د ماشومانو چې له قانون سره په ټکر کې دي ، ځانگړې اړتیاوې رفع کړي. باید دغه راز خصوصي پروگرامونه په ټولو اصلاح مرکزونو کې تطبیق شي چې له خوشي کېدو وروسته له ماشومانو سره په ټولنه کې د بیا یو ځای کېدو او د دوي له حال څخه د خبریدو لپاره وي .

۵. سپارښتنه: باید غور وشي چې له خوشي کیدو وروسته د ماشومانو له بیا یو ځای کیدو او د دوي د تعقیب په اړه مرستې د اصلاح مرکز د داخلي عملیاتي کړنلارې دایمې برخه وگرځي. ځانگړي پروگرامونه باید طرح شي څو د هغو ماشومانو ځانگړو اړتیاوو ته ځواب وویل شي چې پخپله د افراطیت او تاوتریخوالی قرباني شوي دي.

په دې ټکی باید غور وشي چې له خوشي کېدو وروسته له ماشومانو سره په ټولنه کې د بیا یو ځای کېدو او د دوي د تعقیبولو پروگرام باید د اصلاح مرکز د داخلي کړنلارې یوه دایمې برخه وگرځي. ځانگړي پروگرام باید طرح شي چې د ماشومانو خاصې اړتیاوې رفع کړي ، هغه ماشومان چې د تاوتریخوالي قربانی شوي دي.

V. پایلې

د نړیوالو همکارانو په مرسته افغانستان د ځوانانو د بیا یو ځای کولو د مرکزونو د فعالیتونو په موخه پیاوړی بنسټ جوړ کړی چې د ملي قانون او له هغو ځوانانو سره چې له خپلې ازادي څخه محروم وي د چلند په اړه له حداقل معیارونو سره برابر دي. اوس د دې فرصت پیدا شوی چې دا بنسټ نور کارونه پر مخ بوځي او ځینې نیمګړتیاوې لکه خدماتو ، اسانتیاوو او پروګرامونو له منځه وباسي چې دې راپور د هاوانا د حداقل معیارونو سره په تړاو کې په ډاګه کړي.

دغه هڅې د ټولو مسؤل وزارتونو په منځ کې د زیاتې همغږۍ غوښتنه کوي په خاص ډول په توقیف کې د ځوانانو د تعلیمي ، مسلکي او روغتیايي اړتیاوو په برخه کې. دغه راز په دوامداره توګه باید نړیوالې مرستې وشي ، لکه د دارالتادیبونو لپاره د داسې تاسیساتو جوړول چې "د دوي اړتیاوې پوره کړي" او دغه راز د اوسنیو اسانتیاوو پراخول او په ځینو دارالتادیبونو کې له ټولنې سره د بیا یو ځای کیدو پروګرام ټولو هغو ته لیردول چې په ټول هیواد کې کار کوي. د یوناما د قانون د حاکمیت څانګه به خپلو هڅو ته ادامه ورکړي څو نړیوال همکاران له عدلیې وزارت او نورو مسوولو وزارتونو سره مرستو ته وهڅوي چې زموږ د ګډ ارمان له تحقق سره لاس په کار وي او یقیني شي چې د افغانستان دارالتادیب له ازادي څخه د محرومو ځوانانو سره په چلند د ملي قوانینو او نړیوالو حداقل معیارونو سره برابر او توافق لري.

- ¹ د ملګرو ملتونو عمومي اسمبله ، د هغو ماشومانو د ساتنې لپاره د ملګرو ملتونو قواعد کوم چې د خپلو ازاديو څخه محروم شوي (د هاوانا قواعد)، چې د ۱۹۹۰ کال د ډسمبر په ۱۴ د عمومي اسمبلې له خوا تصويب شوي ، (A/RES/45/113) ، دريمه قاعده ، په لاندې پته د لاسرسي وړ ده: <http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r113.htm>.
- ² د هاوانا قواعد ، اله قاعده
- ³ په ۲۰۱۱ کال کې د محاسبو مرکزي رياست کوم چې په هيواد کې د بالغو کسانو توقيف ځايونه او محاسب کنترولوي ، د عدليې وزارت څخه د کورنيو چارو وزارت ته وليږدول شو. د ماشومانو د اصلاح رياست د عدليې د وزارت سره پاته شو. د محاسبو د مرکزي رياست په اړه د ولسمشر د ۲۰۱۱ کال د ډسمبر د ۱۷ نېټې ۸۵ گڼه فرمان وکړی .
- ⁴ د ۲۰۰۵ کال د مارچ د ۲۳ نېټې د ماشومانو قاعده ، OG # 0846 (د ماشوم قاعده) (۴) ماده ، د هاوانا قواعد ، ۱۱ (الف) قاعده ، د ماشومانو د حقونو په اړه ميثاق ، د ۱۹۸۹ کال د نومبر په ۲۰ د عمومي اسمبلې د ۴۴/۲۵ شمېرې پريکړه ليک په واسطه تصيب شو (د ماشوم د حقونو په هکله ميثاق) اوله ماده ، په لاندې پته د لاسرسي وړ ده: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>؛ د ماشومانو د حقونو په اړه کمېټه ، عمومي تبصره ۱۰ (۲۰۰۷) ، د ماشومانو په عدالت کې د ماشومانو حقونه ، د ۲۰۰۷ کال د اپريل ۲۵ ، (CRC/C/GC/10) (۱۰ عمومي تبصره) ، ۳۱ ، ۳۶ ، ۳۷ پراگرافونه ، په لاندې پته د لاسرسي وړ ده: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.10.pdf>
- ⁵ Centro Italiano Aiuti all'Infanzia ، د افغانستان د ماشومانو په اړه نوی روش او د پراختيايي ملاتړ لپاره د ايتاليا د ادارې راپور چې عنوان يې د ماشومانو لپاره عدالت دی- په افغانستان کې د قانون سره په څرخه کې د هلکانو او نجونو حقونه ، د ماشومانو د عدلي سيستم په اړه تحقيقي ارزونه ، د ۲۰۱۶ کال اپريل مياشت ، ۲۰ پاڼه.
- ⁶ د ماشوم قاعده ، اوله ماده
- ⁷ د ماشوم قاعده ، ۴ (۴) ماده
- ⁸ د افغانستان د اسلامي جمهوريت اساسي قانون ، د ۲۰۰۴ کال د جنوري ۲۶ ، (اساسي قانون) ، ۳۴ ، ۵۲ ، ۵۴ مادې.
- ⁹ د ماشومانو د اصلاح او دارالتاديب مرکزونو په اړه قانون د ماشومانو د اصلاح او دارالتاديب مرکزونو په اړه د قانون د تصويب په هکله د افغانستان د اسلامي جمهوريت د ۱۴۱ فرمان په واسطه تصويب شو ، نېټه ، (11/01/2009 (22/10/1387)؛ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو په اړه قانون ، د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د چارو په اړه ۵۳ شمېره مقرر ، د ۲۰۰۹ کال د فبروري په ۲۳ نېټه د وزيرانو شورا له خوا تصويب شوې (د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرر)
- ¹⁰ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو قانون ، ۱۳ ماده ، د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرر ، ۲۵ (۱) (۵) ماده ،
- ¹¹ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو قانون ، ۱۳ ماده. اته وزارتونه په لاندې ډول دي: کورنيو چارو ، معارف ، عامي روغتيا ، بنځو چارو ، کار ، ټولنيزو چارو ، شهيدانو او معلولينو ، حج او مذهبي چارو او اطلاعاتو او کلتور وزارتونه.
- ¹² د ماشومانو د اصلاح مرکزونو قانون ، ۴ ماده ، ۶ (۱) ، ۷
- ¹³ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو قانون ، ۱۷ ، ۱۸ ، ۲۲ ، ۳۱ ، ۳۲
- ¹⁴ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو قانون ، ۱۹ ، ۲۱ ، ۲۴ ، ۳۳ مادې
- ¹⁵ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرر ، ۶ ماده
- ¹⁶ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرر ، ۷ ، ۸ (۱) مادې
- ¹⁷ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرر ، ۲۵ (۱) (۱۱) ماده
- ¹⁸ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرر ، ۱۲ ماده
- ¹⁹ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرر ، ۱۳ ماده
- ²⁰ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرر ، ۱۵ او ۲۳ (۱) (۲) ، ۲۴ ، ۲۵ (۱) (۱۲)
- ²¹ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرر ، ۱۶ ، ۱۷ ، ۱۹ مادې
- ²² د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرر ، ۱۶ ، ۱۷ ، ۱۹ مادې
- ²³ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرر ، ۱۶۱۸ ماده
- ²⁴ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرر ، ۱۶۲۰ ، ۲۶ (۱) (۹-۱۰)
- ²⁵ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرر ، ۲۱ ، ۲۲ مادې
- ²⁶ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرر ، ۲۵ (۱) (۵-۶) (۲۸) مادې
- ²⁷ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرر ، ۲۵ (۱) (۷)
- ²⁸ د تړون مکتوب د کورنيو چارو د وزارت ، د لوی څارنوال د دفتر ، د کار ، ټولنيزو چارو ، شهيدانو او معلولينو د چارو د وزارت ، عدليې وزارت ، معارف وزارت ، سترې محکمې ، عامي روغتيا وزارت ، د بنځو چارو د وزارت او د ملي امنيت د رياست تر منځ د د ۲۰۱۳ کال د اگست په ۲۵ لاسليک شوی (د وزارت تړون) ، دوهمه پاڼه.
- ²⁹ د وزارت تړون ، ۶-۷ پاڼه. د وزارت تړون موافقه کړې چې د ماشومانو د اصلاح مرکزونو لپاره ټولنيز کارکونکي په دندو وگماري ، او يقيني کړي چې د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د صحي او خوندي چاپيريال ساتلو په برخه کې خپل کردار ادا کړي ، اطمينان حاصل کړي چې ماشومانو د ښوونې او روزنې ورته معيارنه ، هغه شان لکه د ټولنې په ښونځيو کې چې موجود دي ، تر لاسه کوي.
- ³⁰ د هاوانا قواعد ، اوله قاعده
- ³¹ د هاوانا قواعد ، ۱۹ ، ۲۱ او ۲۷ قواعد
- ³² د هاوانا قواعد ، ۳۱ ، ۳۳ ، ۳۴ ، ۴۲ ، ۴۵-۴۸ قواعد
- ³³ د هاوانا قواعد ، ۳۸ ، ۳۸ ، ۴۲ ، ۴۵-۴۸ قواعد
- ³⁴ د هاوانا قواعد ، ۴۹-۵۵ قواعد
- ³⁵ د هاوانا قواعد ، ۵۹-۶۲ قواعد
- ³⁶ د هاوانا قواعد ، ۶۴ ، ۶۶-۷۱ قواعد
- ³⁷ د هاوانا قواعد ، ۷۲-۷۴ قاعده
- ³⁸ د هاوانا قواعد ، ۸۱ قاعده
- ³⁹ د ماشوم د حقونو په هکله د کنوانسيون ، ۱۴ ، ۱۷ ، ۲۴ ، ۲۷ ، ۲۸ ، ۳۲ ، ۳۷ ، ۴۰ (۱) مادې.

⁴⁰ د ملګرو ملتونو عمومي اسامبله ، د ماشومانو د عدالت د تامين لپاره د ملګرو ملتونو کم تر ګڼه معيارونه د ۱۹۸۵ کال د نومبر په ۲۹ د عمومي اسامبلې د ۴۰/۳۳ په واسطه تصويب شو ، (د بيجينګ قواعد). په لاندې پته د لاسرسي وړ ده: <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r033.html>

⁴¹ د بيجينګ قاعد ، ۱۷ قاعده

⁴² د زندانيانو سره د چال چلند لپاره د کم تر ګڼه معيارونو قواعد ، په کال ۱۹۵۵ کې په جينيو کې د جرمنو د مخنيوي او د متخلفينو د چلند په هکله د ملګرو ملتونو د لومړني کانګريس له خوا منل شوی او په کال ۱۹۵۷ د جولای په ۳۱ د اقتصادي او ټولنيزي شورا د (XXIV 663 C) پريکړه ليک او د کال ۱۹۷۷ د مې د مياشتې په ۳۱ (LXII) 2076 او د ۲۰۱۵ کال د ډسمبر په ۱۷ د عمومي اسامبلې د ۷۰/۱۷۵ شمېرې پريکړه ليک له لارې (منډيلا قواعد) تصويب شو، په لاندې پته د لاسرسي وړ دي: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/175

⁴³ منډيلا قواعد ، ۲۲، ۱۲۰ قاعده.

⁴⁴ ۱۰ عمومي تبصره

⁴⁵ په کنډز ولايت کې مخ پر زياتيدونکي امنيتي وضعيت د ماشومانو په اصلاح مرکزونو کې د روغتيايي خدمتونو د رسولو په حواله د يوناما د معلوماتو د راغونډولو توان محدود کړ

⁴⁶ د هاوانا قواعد ، ۲۰ قاعده

⁴⁷ د هاوانا قواعد ، ۲۰ قاعده

⁴⁸ د هاوانا قواعد ، ۲۴ قاعده

⁴⁹ د هاوانا قواعد ، ۲۵ او ۲۵ قاعده ، همدارنګه د بولاشيو دوسيه وګورئ ،

Inter-American Court of Human Rights, Judgement of September 18, 2003, (Ser. C) No. 100 (2003), para. 126 ("The Court has determined that the State, being responsible for detention centers, is the guarantor of these rights of the detainees, which involves, among other things, the obligation to explain what happens to persons who are under its custody"), available at: <https://www1.umn.edu/humanrts/iachr/C/100-ing.html>

⁵⁰ د وردګو ، کندهار او ارزګان د ماشومانو اصلاح مرکزونو وګورئ

⁵¹ د هلمند ، نيمروز د ماشومانو اصلاح مرکزونو

⁵² د هاوانا قواعد ، ۷۵-۷۸ قاعد ، ۱۰ عمومي تبصره ، ۸۹ پراګراف

⁵³ د هاوانا قواعد ، ۲۷ قاعده

⁵⁴ د هاوانا قواعد ، ۲۷ قاعده

⁵⁵ د هاوانا قواعد ، ۲۷ قاعده

⁵⁶ د هاوانا قواعد ، ۵۰ قاعده

⁵⁷ وګورئ ، د بيلګې په توګه ، د پکتيا د ماشومانو اصلاح مرکز راپور ورکړی چې صحي مرکې يواځې په دوو اونیو کې يو وار هغه وخت صورت مومي چې کله د عامي روغتيا د وزارت څخه ډاکټر د ماشومانو د اصلاح مرکز څخه ليدنه ترسره کړي.

⁵⁸ د کنډز ، بدخشان او پکتيا ولايتونو د ماشومانو اصلاح مرکزونو

⁵⁹ CiC څخه پنځه ، د اشيانه څخه دوه او د کار ، ټولنيزو چارو ، شهيدانو او معلولينو د وزارت څخه دوه ټولنيز کارګونکي.

⁶⁰ د وردګو او پکتيا د ماشومانو اصلاح مرکزونو وګورئ.

⁶¹ د هاوانا قواعد ، ۲۱ قاعده.

⁶² د وردګ ، کنډز ، تخار ، بدخشان او بغلان ولايتونو د ماشومانو اصلاح مرکزونو

⁶³ د هاوانا قواعد ، ۳۳ قاعده

⁶⁴ د هاوانا قواعد ، ۳۳ قاعده

⁶⁵ د سره صليب نړيواله کمېټه ، اوبه ، د صحي اصولو مراعات ، حفظ الصحة او په بنديخانو کې سکونت ، تکميل کونکي لارښودونه ، د ۲۰۱۲ کال اپريل ، (د سره صليب د نړيوالې کمېټې لارښود) ، ۳۴ پاڼه ، په لاندې پته د لاسرسي وړ ده:

<https://www.icrc.org/eng/assets/files/publications/icrc-002-4083.pdf>

⁶⁶ د متخلفو ماشومانو لپاره د اروپايي اصولو په اړه تبصره د بنديزونو يا اندازې موضوع ، اروپايي شورا ، CM(2008)128 addendum 1، (د اروپايي قواعدو تبصره ،) ، د شکنجې د مخنيوي په هکله د اروپايي کمېټې موندنې وګورئ ، ۲۲ ، ۲۳ پراګرافونه ، په لاندې پته د لاسرسي وړ دي:

http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Commentary_Rec_2008_11E.pdf

⁶⁷ د اروپايي قاعدو تبصره ، ۲۲-۲۴ قاعدې

⁶⁸ د اروپايي قاعدو تبصره ، ۲۲ پاڼه

⁶⁹ د سره صليب د نړيوالې کمېټې لارښود ، ۲۵ ، ۳۲ او ۳۳ پراګرافونه

⁷⁰ د وردګو د ماشومانو اصلاح مرکز راپور ورکړی چې دلته په خونه کې درې څلور بستري دي ، په داسې حال کې چې د غور د ماشومانو اصلاح مرکز راپور ورکړی چې په خونه کې ۱۵ بستري موجودې وي.

⁷¹ د پروان ، پنجشېر او لوګر د ماشومانو اصلاح مرکزونو

⁷² د لغمان ، کنړ او ننگرهار د ماشومانو اصلاح مرکزونو

⁷³ د هاوانا قواعد ، ۳۱ ، ۳۲ قاعدې

⁷⁴ د هاوانا په قاعدو کې ، د زندانيانو د درملنې په موخه عمومي اسامبله په خاص ډول کم تر ګڼه معيارې قواعد په نظر کې لري او وايي چې په قواعدو کې بايد هېڅ شى داسې تعبير نه شي چې د ملګرو ملتونو او بشري حقونو د اړوندو ايزاردو او معيارونو د کارونې مخه ونيسي چې د نړيوالې ټولنې له خوا په رسميت پيژندل شوي او د ماشومانو د خوندیتوب او پاملرنې ، د ماشومانو او ټولو ځوانانو د حقونو څخه د اطمینان حاصلولو په برخه کې مرسته کوي. د هاوانا قواعد وګورئ ، ۹ قاعده

⁷⁵ د منډيلا قواعد ، ۱۴ (الف) قاعده

⁷⁶ د سره صليب د نړيوالې کمېټې لارښود ، ۳۷ پاڼه

- 77 د هاوانا قواعد ، ۳۴ قاعده ، د منډیلا قواعد ، ۱۵ قاعده
- 78 د اروپايي قواعدو تبصره ، ۲۳ پاڼه: د ځوانو متخلفينو لپاره د اروپايي قواعدو په هکله غړو هیوادونو ته د وزیرانو د کمیټې 11(2008)CM/Rec وړاندیزونه چې د بندیزونو یا اندازې موضوع ده (د وزیرانو د مرستیالانو په ۱۰۴۰ ناسته کې د ۲۰۰۸ کال د نومبر په ۵ د وزیرانو د کمیټې له خوا اتخاذ) (د وزیرانو د کمیټې د ۲۰۰۸ کال وړاندیزونه) ، ۳.۶۵ پاراګراف ، په لاندې پته د لاسرسي وړ ده:
- [http://www.unicef.org/tdad/councilofeuropejjrec08\(1\).pdf](http://www.unicef.org/tdad/councilofeuropejjrec08(1).pdf)
- 79 د پنځشیر کټر ، لوګر ، ارژګان او فراه د ماشومانو مرکزونه. د دې راپور د لیکلو پر مهال ، د قانون د حاکمیت څانګې ته اطلاع ورکړل شوې چې د فراه د ماشومانو د هدف پر بنسټ د نوې اصلاح مرکز چارې بشپړې شوې. د ماشومانو د اصلاح دغه نوی مرکز به د ښځینه توقیف شویو کسانو د ځایولو ظرفیت هم ولري.
- 80 د فراه او ارژګان د ماشومانو اصلاح مرکزونه
- 81 .۱۰ عمومي تبصره ، ۸۷ پاراګراف
- 82 د هاوانا قواعد ، ۱-۹۱ قاعدې ، د ماشومانو د اصلاح مرکزونو قانون ، ۲-۳ مادې
- 83 د هاوانا قواعد ، ۲۹ قاعده ، ۱۰ عمومي تبصره ، ۸۵ پاراګراف
- 84 د هاوانا قواعد ، ۲۶ قاعده
- 85 د لوګر او پکتیا د ماشومانو اصلاح مرکزونه
- 86 د هاوانا قواعد ، ۳۶ قاعده ، همدارنګه وګورئ ، د منډیلا قواعد ، ۱۹ قاعده
- 87 د مخدره توکو او جرمونو په هکله د ملګرو ملتونو دفتر ، په هغو مسایلو کې د عدالت غوښتنه په کومو کې چې ماشومان د قانون سره په څرخه کې ښکېل وي ، د ماشومانو د عدالت او اړوندو تبصرو په هکله نمونه بې قانون ، ۲۰۱۳ ، (د مخدره توکو او جرمونو په هکله د ملګرو ملتونو د دفتر نمونه بې قانون) ۱۲۲ پاڼه ، په لاندې پته د لاسرسي وړ ده:
- https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Justice_Matters_Involving-Web_version.pdf
- 88 د هاوانا قواعد ، ۳۷ قاعده ، همدارنګه وګورئ ، د منډیلا قواعد ، ۲۲(۲) قاعده
- 89 د سره صلیب د نړیوالې کمیټې لارښود ، ۶۵ پاڼه
- 90 د هاوانا قواعد ، ۳۲ قاعده
- 91 د سره صلیب د نړیوالې کمیټې لارښود ، ۲۰ پاڼه
- 92 د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرره ، ۲۵(۱)(۷) ماده
- 93 د هاوانا قواعد ، ۳۸ قاعده
- 94 د هاوانا قواعد ، ۳۸ قاعده
- 95 د هاوانا قواعد ، ۴۰ قاعده
- 96 د هاوانا قواعد ، ۴۱ قاعده
- 97 د هاوانا قواعد ، ۴۲ ، ۴۵ ، ۴۶ قاعده ، همدارنګه وګورئ ، د بیجینګ قواعد ، ۱ ، ۲۶ قاعده
- 98 د هاوانا قواعد ، ۴۴ قاعده
- 99 د ماشوم د حقونو په اړه میثاق ، ۳۲ ماده. دغه ماده ، د نورو شیانو تر څنګ ، غوښتنه کوي چې غړي هیوادونه د ماشوم حقونه چې د اقتصادي استثمار/سوء استفادې څخه خوندي وي په رسمیت وپېژني او د ۳۲ مادې د تطبیق څخه د ډاډ حاصلولو په موخه اداري ، ټولنیز او تعلیمي تدبیرونه ونیسي. په ځانګړې توګه د لاندې مواردو د برابرولو له لارې: د استخدام لپاره کم تر کچه عمر ، او د ۳۲ مادې د موثره انفاذ څخه د ډاډ حاصلولو په موخه اړوندې سزاګانې/جریمې یا نور بندیزونه
- 100 وګورئ ، د ملګرو ملتونو د مخدره توکو او جرمونو د دفتر نمونه بې قانون ، ۱۲۴ پاڼه ، ۳۶ لمنلیک ، د کار د نړیوال سازمان ذکر ، د ماشوم د کار د ټولو بدو نمونو په هکله میثاق ، C182 ، ۱۹۹۹ کال د جون ۱۷ ، په لاندې پته د لاسرسي وړ ده:
- <http://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc87/com-chic.htm>
- 101 د هاوانا قواعد ، ۴۷ قاعده
- 102 د هاوانا قواعد ، ۴۷ قاعده
- 103 د وزیرانو د کمیټې د ۲۰۰۸ کال وړاندیزونه ، ۸۱ پاراګراف
- 104 د تخار او بدخشان د ماشومانو اصلاح مرکزونه
- 105 د لوګر او ارژګان د ماشومانو اصلاح مرکزونه
- 106 د هاوانا قواعد ، ۴ ، ۴۸ قاعدې ، همدارنګه وګورئ ، د منډیلا قواعد ، ۶۶ قاعده
- 107 د هاوانا قواعد ، ۴۸ قاعده ، همدارنګه وګورئ ، د منډیلا قواعد ، ۶۵ قاعده
- 108 د ملګرو ملتونو د مخدره توکو او جرمونو د دفتر نمونه بې قانون ، ۱۲۶ پاڼه
- 109 د کندهار ، نورو او زابل د ماشومانو اصلاح مرکزونه
- 110 د هاوانا قواعد ، ۴۹ قاعده ، د ملګرو ملتونو د مخدره توکو او جرمونو د دفتر نمونه بې قانون ، ۱۲۰ پاڼه ، د Jasinskis v. Latvia د دوسې ذکر ، د بشري حقونو اروپايي محکمه ، فیصله Application No. 45744/08 (عریضه) د ۲۰۱۰ کال د ډسمبر ۲۱ ، ۶۰ پاراګراف ، په لاندې پته د لاسرسي وړ ده:
- <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-102393&filename=001-102393.pdf>
- 111 د هاوانا قواعد ، ۴۹ ، ۵۴ قاعدې ، همدارنګه وګورئ ، د بیجینګ قواعد ، ۲۶،۲ قاعده
- 112 د هاوانا قواعد ، ۵۱ قاعده
- 113 د هاوانا قواعد ، ۴۹ قاعده
- 114 په کندز ولایت کې د امنیتي وضعیت له امله ، د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د ظرفیت په اړه ارقام چې موخه یې د صحي پاملرنې برابرول دي ، یواځې د ماشومانو د اصلاح د ۲۷ مرکزونو څخه را غونډیلای شی.
- 115 د کندز ، تخار او خوست د ماشومانو اصلاح مرکزونه (څکه چې طالبانو صحي مرکز له منځه وړی)

- ¹¹⁶ د عامي روغتيا او عدلي وزارتونو تر منځ د همکاري پروتوکول ، ۷ پاراگراف
- ¹¹⁷ د پروان ، کابل ، بدخشان ، بغلان ، خوست او پکتیکا د ماشومانو اصلاح مرکزونه
- ¹¹⁸ د کندهار او هلمند د ماشومانو اصلاح مرکزونه
- ¹¹⁹ د هاوانا قواعد ، ۵۶ قاعده
- ¹²⁰ د هاوانا قواعد ، ۵۹ قاعده
- ¹²¹ د هاوانا قواعد ، ۵۹ ، ۶۱ قاعدې ، همدارنګه وګورئ ، د منډيلا قوانين ، ۵۸ قاعده
- ¹²² هاوانا قاعده ، ۶۱ قاعده
- ¹²³ د ملګرو ملتونو د مخدره توکو او جرمونو د دفتر نومونه يې قانون ، ۱۲۷ پاڼه
- ¹²⁴ د هاوانا قواعد ، ۶۲ قاعده
- ¹²⁵ د زابل ، نيمروز او کندهار د ماشومانو اصلاح مرکزونه
- ¹²⁶ د غور او لوګر د ماشومانو اصلاح مرکزونه
- ¹²⁷ د هاوانا قواعد ، ۵۹-۶۰ قاعدې
- ¹²⁸ هاوانا قواعد ، ۶۰ قاعده
- ¹²⁹ ۱۰ عمومي تبصره ، ۸۷ پاراګراف
- ¹³⁰ د هاوانا قواعد ، ۶۳-۶۴ قاعدې
- ¹³¹ ۱۰ عمومي تبصره ، ۸۹ پاراګراف
- ¹³² ۱۰ عمومي تبصره ، ۸۹ پاراګراف
- ¹³³ د قوې د معيارونو د کارولو په هکله لارښود ، OD-8.10
- ¹³⁴ د پروان او ارزګان د ماشومان اصلاح مرکزونه
- ¹³⁵ د هرات ، غور ، بادغيس او فراه د ماشومانو اصلاح مرکزونه
- ¹³⁶ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرره ، ۳۱ ماده
- ¹³⁷ د هاوانا قواعد ، ۶۵ قاعده
- ¹³⁸ د ماشومانو د عدالت په هکله د قانوني اصلاحاتو لپاره د يونيسف لارښود ، د ۲۰۱۱ کال مي(د يونيسف لارښود) ، ۱۰۲ پاڼه ، په لاندې پته د لاسرسي وړ ده.
http://www.unicef.org/policyanalysis/files/juvenile_justice_16052011_final.pdf
- ¹³⁹ د ملګرو ملتونو د مخدره توکو او جرمونو د دفتر نومونه يې قانون ۱۳۰ پاڼه مرکز ته د لاسرسي په اړه لارښود ، (OD-8.01 at F(2).
- ¹⁴⁰ د پروان ، پنجشیر او لوګر د ماشومانو اصلاح مرکزونه
- ¹⁴¹ د (شکمنو ، تورنو او محکومو) ماشومانو د ترانسپورت په اړه امنيتي لارښود ، OD-8.08 at Section III(B)- C
- ¹⁴² د هاوانا قواعد ، ۶۶ قاعده
- ¹⁴³ د هاوانا قواعد ، ۶۶ قاعده
- ¹⁴⁴ د هاوانا قواعد ، ۶۷ قاعده ، همدارنګه وګورئ ، Corey Brough v Australia ، د بشري حقونو کمیته ، ۸۶ ناسته ، ۱۳-۳۱ مارچ ، ۲۰۰۶ کال ، CCPR/C/86/D/1184/2003, 27 April 2006, paras. 2.8, 9, 4. کميټي موندلې چې په يوه تجريد شوې سلول کې د يوه ماشوم دوامداره حبس ، د هر ډول ممکنه مفاهيمي پرته.....
<https://www1.umn.edu/humanrts/undocs/1184-2003.html>
- ¹⁴⁵ د ملګرو ملتونو د مخدره توکو او جرمونو د دفتر نمونه يې قانون ، ۱۳۰ مخ
- ¹⁴⁶ د بيلګې په توګه وګورئ ، د ماشومانو قانون ، اوله ماده
- ¹⁴⁷ د هاوانا قواعد ، ۷۲-۷۳ قاعدې
- ¹⁴⁸ د هاوانا قواعد ، ۷۴ قاعده
- ¹⁴⁹ ۱۰ عمومي تبصره ، ۸۹ پاراګراف
- ¹⁵⁰ د ملګرو ملتونو د مخدره توکو او جرمونو د دفتر نمونه يې قانون ، ۱۳۱ پاڼه
- ¹⁵¹ د کندهار ، نيمروز ، ارزګان او هلمند د ماشومانو اصلاح مرکزونه
- ¹⁵² د هاوانا قواعد ، ۷۵-۷۸ قاعدې
- ¹⁵³ ۱۰ عمومي تبصره ، ۸۹ پاراګراف
- ¹⁵⁴ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مقرره وګورئ ، ۲۵(۱)(۱۱) ماده ، دا ماده د ماشومانو اصلاح مرکزونو مکلفوي چې د ماشومانو شکايتونه تر لاسه او اړوندو چارواکو ته يې وړاندې کړي.
- ¹⁵⁵ د هاوانا قواعد ، ۷۹-۸۰ قاعدې
- ¹⁵⁶ د هاوانا قاعدې ، ۸۰ قاعده
- ¹⁵⁷ د کابل د ماشومانو د اصلاح مرکز
- ¹⁵⁸ د سمنګان او جوزجان د ماشومانو اصلاح مرکزونه
- ¹⁵⁹ د پيغیر حضرت محمد (ص) د زوکړې په مناسبت د ماشومانو او زندانيانو د سزا د عفوي په تړاو د ولسمشر ۱۱۷ ګڼه فرمان ، د ۲۰۱۵ کال د د اکتوبر ۲۲ ، ۹ ماده.
- ¹⁶⁰ د هاوانا قواعد ، ۸۱ قاعده
- ¹⁶¹ د هاوانا قواعد ، ۸۵-۸۶ قاعدې ، همدارنګه وګورئ ، د ملګرو ملتونو د مخدره توکو او جرمونو د دفتر نمونه يې قانون ، پاڼه ، ۱۲۹
- ¹⁶² د کنړ ، لوګر ، ارزګان او فراه د ماشومانو اصلاح مرکزونه
- ¹⁶³ اساسي قانون ، ۲۲ ماده ، د هاوانا قواعد ، ۴ قاعده.

۶. ضمیمه

ضمیمه	تشریح
الف ضمیمه	د نهو وزارتونو تر منځ تړون لیک ، نیټه ، د ۲۰۱۳ کال د اګست ۲۵
ب ضمیمه	د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې پوښتنلیکونه ، د ۲۰۱۵ کال سپټمبر ، د ۲۰۱۶ کال جنوري
ج ضمیمه	د نویو شامل شویو ماشومانو څخه د اطلاعاتو د راغونډولو په موخه د عدلیې وزارت د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د عمومي ریاست د معیارې استقبالیه کمیټې فورمه
د ضمیمه	د عدلیې او عامې روغتیا د وزارتونو تر منځ د روغتیايي خدمتونو د برابرولو پروتوکول ، نیټه ، د ۲۰۰۹ کال اپریل
هه ضمیمه	د قانون د حاکمیت د څانګې د پوښتنلیکونو څخه را غونډ شوي اطلاعات ، نیټه ، د ۲۰۱۵ کال سپټمبر ، د ۲۰۱۶ کال جنوري <ol style="list-style-type: none"> ۱. د ژمنې د حکم ساتل ۲. د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د قواعدو برابرول او د شکایتونو طرز العمل ۳. د شمولیت په تعقیب مرکې ۴. رواني او ټولنیز راپور ۵. د شمولیت پر مهال د اطلاعاتو ریکارډول ۶. د دوسیو محرمانیت ۷. د ضبط شویو توکو موجودي ۸. د دولت په لګښت د ترانسپورت برابرول ۹. د خوب خونو او لیلیو شمیر ۱۰. د خوب خونو او لیلیو اندازه ۱۱. د بسترو شمیر ۱۲. د شخصي توکو لپاره موجود زیرمتون ۱۳. طبعي رڼا ۱۴. د کړکيو اندازه ۱۵. د حفظ الصحي د مرکزونو شمیر ۱۶. د غسل خونو او شاورونو شمیر ۱۷. د حفظ الصحي د مرکزونو پاکواکي ۱۸. د تفریحي فعالیتونو نمونې ۱۹. د تفریحي فعالیتونو لپاره فضا ۲۰. د اور په وړاندې خوندیتوب ۲۱. د اور لګیدنې په صورت کې خروجي دروازې او تمرینونه ۲۲. کالي

۲۳. خواړه	
۲۴. د خوړو پاکوالی	
۲۵. اوبه	
۲۶. ښوونه او روزنه	
۲۷. تعلیمي سندونه	
۲۸. کتابتون	
۲۹. حرفوي پروګرامونه	
۳۰. کارې فرصتونه	
۳۱. دیني لارښودونه	
۳۲. د دیني استازو له خوا لیدنې	
۳۳. د ماشومانو د کورنیو له خوا اطلاعیه	
۳۴. د کورنې او خپلوانو سره اړیکې	
۳۵. د خونې پر سر د ماشومانو شمیر	
۳۶. د اړیکو نیولو میتودونه	
۳۷. د کورنۍ سره اړیکه	
۳۸. د کورنې له خوا لیدنې	
۳۹. رسنیو ته لاسرسی	
۴۰. فزیکي محدودیت	
۴۱. د کارکونکو له خوا د سلاوو لیرد	
۴۲. انطباضي طرزالعملونه	
۴۳. د یوه انطباضي تدبیر په حیث حبسول	
۴۴. د یوه انطباضي تدبیر په حیث فزیکي خور	
۴۵. د یوه انطباضي تدبیر په حیث د خوړو د اندازې کمول	
۴۶. د یوه انطباضي تدبیر په حیث د کورنیو لیدنو کمول	
۴۷. تفتیش	
۴۸. د تفتیش راپورونه	
۴۹. د شکایتونو طرزالعمل	
۵۰. د ټولنې سره د بیا یو ځای کیدو پروګرامونه	
۵۱. تیر کال له بند څخه خوشي شوي ماشومان	
۵۲. د تیر کال په موده کې له بند څخه له وخته وړاندې خوشي کیدل	
۵۳. له بند څخه له وخته وړاندې خلاصون او څنګه ماشومان ځای کړي.	
۵۴. له بند څخه له وخته وړاندې خلاصون او د کالیو مسله	
۵۵. له بند څخه له وخته وړاندې خلاصون او استخدام	
۵۶. ټولنیز تحقیقاتي راپور	
۵۷. د خلاصون څخه وروسته تعقیبي چارې	
۵۸. د ماشومانو د اصلاح مرکزونو ادارې کارکونکي	

۵۹. د امنیتي کارکونکو شمیر	
۶۰. د حقوقي مشاورینو شمیر	
۶۱. د ښوونکو شمیر	
۶۲. د حرفوي ښوونکو شمیر	
۶۳. د روان شناس / طبي ډاکټرانو شمیر	
۶۴. د کارکونکو روزنه	
۶۵. د رییس وړتیا	
۶۶. طبي مرکزونه	
۶۷. د روغتيايي کارکونکو شمیر	
۶۸. د دايمي طبي کارکونکو شمیر	
۶۹. د ډاکټرانو شمیر	
۷۰. موجوده طبي سرچینې	
۷۱. د طبي سرچینو مناسبوالی	
۷۲. د عامي روغتيا د ریاستونو سره همکاري	
۷۳. د غاښونو خدمتونه	
۷۴. د روان شناسي پاملرنه	
۷۵. د مخدره توکو ډیټاکسیکیشن او اصلاح	
۷۶. طبي معاینه	
۷۷. مړینې او د مړینو لاملونه	
۷۸. د طبي افسر له خوا د خوړو ، حفظ الصحي او د ژوندانه د حالتونو تفتیش	
۷۹. د خوړو ، حفظ الصحي او د ژوندانه د حالتونو د تفتیش د رییس اطلاعیه	
۸۰. د ناروغې شیوع	
۸۱. د شمولیت پر مهال طبي معاینه	
۸۲. د محاکمې نه وړاندې ماشومان	
۸۳. د محکمي د جریان نه وروسته ماشومان	
۸۴. د محکمي د جریان نه وړاندې او وروسته موده کې د ماشومانو لپاره اسانتیاووې	
۸۵. د ماشومانو عمرونه	
۸۶. جرمونه	
۸۷. محاکمې او جندر	
۸۸. د ماشوم پر سر د ځای اندازه	
۸۹. د ماشومانو د اصلاح مرکزونو مالیکیت	
۹۰. د نړیوالو سپارښتنو سره اجابت او د ماشومانو لپاره د ځای اندازه	
۹۱. د کارکونکو شمیر	

الف ضمیمه

د نهو وزارتونو تر منځ تړون، نيټه، د
۲۰۱۳ کال د اګست ۲۵

د کورنیو چارو وزارت
د لوی څارنوال دفتر
د کار، ټولنیزو چارو ، شهیدانو او معلولینو وزارت
عدلیې وزارت
معارف وزارت
ستري محکمې
عامي روغتیا وزارت
بنځو چارو د وزارت او
ملي امنیت د ریاست تر منځ
تړون لیک

د کورنیو چارو وزارت، لوی څارنوال دفتر، د کار، ټولنیزو چارو ، شهیدانو او معلولینو وزارت، عدلیې وزارت، معارف وزارت، ستره محکمه، عامي روغتیا وزارت، بنځو چارو وزارت او د ملي امنیت ریاست توافق کوي څو د ولایت او ولسوالۍ په کچه د هغو اړتیاوو سره سم د کومو تصریح چې د ماشومانو په قانون کې شوي د هغه عمل ملاتړ وکړي کوم چې د ټولنیزو کارکوونکو، پولیس افسرانو، څارنوالانو او قاضیانو ارجاع رهنمایي کوي.

هدف:

د شراکت عمومي موخه د ماشوم لپاره د یوه متمرکز او د حقونو پر بنسټ له متکي قضایي سیستم سره مرسته کول دي، چې د ماشوم د حقونو او بنو گټو درناوی کوي، د هغوي اصلاح او د ټولنې سره د یو ځای کیدو چارو ته چې بنسټ یې د انفرادي ماشوم پر اړتیاوو او حالتونو ولاړ وي، لومړیتوب ورکوي، او ډاډ حاصلوي چې توقیف او توقیفی سزاګانې یواځې د یوې وروستۍ هڅې او کم وخت لپاره وکارېږي.

موخې:

د شراکت ځانګړې موخې په لاندې ډول دي:

(۱) د ماشومانو د قانون د ۲، ۸، ۱۱، ۱۷، ۲۰، ۳۳، ۳۴، او ۳۵، مادو د تطبيق سره مرسته وشي كوم چې د نيولو پرمهال او د دوسيې د څيړنې په وخت کې د پوليسو د کار او عدلي تعقيب د ترسره کولو د چارو په برخه کې د ټولنيزو کارکونکو مهم نقش تصريح کوي.

(۲) "د ټولنيزو پلټنو د راپورونو" د تطبيق څخه د اطمینان حاصلولو په موخه د يوه رسمي ميکانيزم را منځ ته کول ("د بيجينگ قاعدي" ۱۶ قاعده، د ماشومانو د قانون ۱۷ ماده) د هغو ماشومانو لپاره چې د قانون سره په شخړه کې واقع کيږي او د ځايي ټولنيزو کارکونکو او پوليسو تر منځ کوم چې د ماشومانو د اړوندو مسایلو مسؤل دي د يوه ارجاعي سيستم له لارې را منځ ته کيدای شي.

تعديل:

په تړون ليک کې د هر ډول تعديل لپاره د نهو اړخونو په منځ کې ليکلي موافقه حتمي ده.

مسوليتونه:

د هر اړخ ځانگړي مسوليتونه په لاندې ډول تشریح شوي

د کار، ټولنيزو چارو، شهيدانو او معلولينو وزارت

د کار، ټولنيزو چارو، شهيدانو او معلولينو وزارت د ماشوم د ساتنې د عمل د پلان د شبکو ولايتي اداره به (SPAN)^۱ د يوه مخکښه ادارې په حيث:

۱. د لوړې کچې چارواکي ټاکي څو وکولای شي د تړون ليک په ملي کاري ډله کې د کار، ټولنيزو چارو، شهيدانو او معلولينو د وزارت استازيتوب وکړي.

۲. د کار، ټولنيزو چارو، شهيدانو او معلولينو د وزارت ريسانو ته لارښونه وکړي څو په ولايتي کچه د تړون ليک د تطبيق لپاره اړين ملاتړ برابر کړي.

۳. ډاډ حاصل کړي چې په ولايتونو کې په کافي اندازه روزل شوي او اعتبار لرونکي ټولنيز کارکونکي شتون لري څو د سرغړونکو ماشومانو اړتياوې برابرې کړي. ډاډ حاصل شي

^۱ په خطر کې د ماشومانو لپاره د ملي ستراتيژۍ سره په سمون کې، د کار، ټولنيزو چارو، شهيدانو او معلولينو وزارت، د يونيسيف په ملاتړ، په ۲۰۰۷ کال کې د ماشومانو د ساتنې د عمل شبکې جوړې کړي، شبکو ته دنده سپارل شوې څو په ولايتي کچه د ماشومانو د ساتنې په تړاو د سرغړونو مخنيوی وکړي او د سرغړونو په وړاندې غبرگون وښيي. د ماشومانو د ساتنې د عمل د شبکو مشري د کار، ټولنيزو چارو، شهيدانو او معلولينو د وزارت د ولايتي رياست له خوا کيږي، د ماشومانو د ساتنې د عمل د شبکو په ترکيب کې د دولتي او نا دولتي سازمانونو استازي گډون لري. تر ۲۰۰۹ کال پورې، ټولټال ۲۸ د ماشومانو د ساتنې د عمل ولايتي شبکې او ۳۲ د ماشومانو د ساتنې د عمل شبکې را منځ ته شوي.

چې ټولنيز کارکونکي نارینه او ښځينه وي او د هر ټولنيز کارکونکي لپاره د کار او ظوابطو جلا لايحي موجودې وي.

۴. د ټولنيزو کارکونکو لپاره د لازمو لوجيستيکي او مالي سرچينو برابرول څو د هغو په مټ د ټولنيزې پلټنې راپور، انفرادي مراقبت او د ټولنې سره د بيا يو ځای کيدو پلانونه بشپړ شي. ډاډ حاصل کړئ چې د کار، ټولنيزو چارو، شهيدانو او معلولينو په رياست کې د سي پي اي اين لپاره مسول شخص، د سي پي اي اين سره په مشوره کې په اړوند ولايت (د ټولنيز کارکونکي د اړيکو پاڼه) کې د موجوده ځايي ټولنيزو روزل شويو کارکونکو نوملړ چمتو او د ولايتي پوليسو مرکزونو او په ولسواليو کې د پوليسو حوزو ته چيرې چې د سي پي اي اين رابط شخص موجود وي وسپاري او همدارنګه د په وخت د تازه کيدو څخه يې ډاډ حاصل کړي او د هر ډول بدلونونو په اړه سمدستي د ولايتي پوليسو د مرکزونو سره په ارتباط کې شي.

۶. ډاډ حاصل شي چې ټولنيز روزل شوي کارکونکي^۲، چې د ولايتي ټولنيزو کارکونکو د اړيکو په پاڼه کې فهرست شوي، د پوليسو له خوا په غوښتنو سمدستي عمل وکړي او د منل شوي زماني مقياس سره په سمون کې د څيرنې ټولنيز راپورونه چمتو کړي (د ماشوم د نيولو په تعقيب د ۷ ورځو په دننه کې).

۷. ډاډ حاصل شي چې سي پي اي اين په اړوند ولايت کې د معلوماتو د راغونډولو له لارې د هغوي د تطبيق په اړه د څيرنې د ټولنيزو راپورونو کارونه او موثريت له نږدې نظارت کړي، او د کار، ټولنيزو چارو، شهيدانو او معلولينو وزارت مرکزي دفترونو ته په خپلو مياشتنېو نظارتي راپورونو او همدارنګه د تړون ليک ملي کارې ډلې ته راپور ورکړي.

۸. د هغو فورمو چې په اوس حال کې د ټولنيزې څيرنې د راپورونو لپاره کارول کيږي يوه دوره اي بيا کتنه ترسره کړي او د دې تړون ليک د لاسليک کونکو په اړه د هر ډول لازمو بدلونونو وړانديز وکړي.

۹. د ټولنيزو کارکونکو ګمارل څو په ولايتي مرکزونو کې د ماشومانو د عدالت د واحدونو د جنايي تحقيقاتو په واحدونو کې د پوليسو سره کار وکړي او د دوسيو د تحليل په برخه کې مرسته وکړي او د اړتيا په وخت کې د ټولنيزې څيرنې د راپورونو د سمدستي بشپړيدو څخه ډاډ حاصل کړي.

^۲ يا چيرې چې روغتيايي کارکونکي موجود نه وي.

۱۰. د مدافعي د پالیسي پر مخ وړل څو د "ټولنيزو کارکونکو، پوليس کارکونکو او څارنوالانو تر منځ ارجاع" رسمي کړي، په خاص ډول دهغو تجربو او تر لاسه شويو مشقونو د کارولو له لارې چې ولايتي سي پي اي اين له خوا مستند شوي.

۱۱. د ماشومانو د اصلاح مرکزونو څخه د خوشي کيدو وروسته د ماشومانو لپاره د د استوگنې د مناسب ځای او روانې ملاتړ برابرول چيرې چې د ماشومانو کورنۍ يا د هغوي ساتونکي معلوم نه وي او يا کورنۍ او د هغوي ساتونکي د هغوي د منلو څخه ډډه وکړي.

د کورنيو چارو وزارت

د کورنيو چارو وزارت به:

۱. لوړ رتبه چارواکي ټاکي او هغه به د دې صلاحيت ولري چې د تړون ليک په ملي کاري ډله کې د کورنيو چارو د وزارت استازيتوب وکړي.

۲. د کورنيو چارو د وزارت ولايتي پوليسو قومندانانو او د ماشومانو د پوليسو واحدونو ته لارښوونه کوي څو په ولايتي کچه د تړون ليک د تطبيق په برخه کې لازم ملاتړ برابر کړي.

۳. د ماشومانو په حقونو کې د ماشومانو لپاره د نارينه وو او ښځينه وو پوليسو افسرانو د روزلو څخه په ټولو ولايتونو کې ډاډ او د ماشومانو د هر پوليس افسر لپاره د کار د روښانه لايحو موجودي.

۴. ډاډ حاصل شي چې د ماشومانو لپاره پوليس افسر د خپلو همکارانو په منځ کې د ماشومانو د حقونو په اړه پيغامونه خپاره کړي او د ماشوم د حقونو په اړه هر ډول سرغړونې د کورنيو چارو د وزارت څارنوال ته راجع کړي.

۵. د پوليسو په مرکزونو او د ټولو ولايتونو د ولسواليو د پوليسو په حوزو کې چيرې چې CPAN شتون لري د CPAN د رابطو پوليسو افسرانو ټاکل (په خاص ډول په گڼ ميشتو ولسواليو کې).

۶. اړوند ولايتي CPAN ته د CPAN د رابطو پوليس افسرانو د فهرست په وخت سره چمتو کول او سپارل. اړتيا ليدله کيږي څو دغه فهرست په منظم ډول تازه شي او هر ډول بدلونونه د ولايتي CPAN سره سمدستي تبادله شي.

۷. د پوليسو د ولايتي مرکزونو څخه د ولسواليو د پوليسو په ټولو حوزو کې د CPAN د ټولو ټولنيزو کارکونکو د اړيکو د پانې د سمدستي خپراوي څخه ډاډ.

۸. ډاډ حاصل شي پوليس د نيولو نه وروسته د ۲۴ ساعتونو په دننه کې د ماشوم کورنۍ، خپلوانو يا د ماشوم مناسب شخص ته اطلاع ورکړي او ډاډ حاصل کړي چې د ماشوم د استنطاق په جريان کې د ماشوم کورنۍ، خپلوان يا مناسب شخص موجود وي.

۹. د هغو دوسيو په ځوابولو کې په کومو کې چې ماشومان بنکيل وي، د ولسوالي پوليسو ته لارښونه کوي څو په سمدستي توگه د روزل شوي ټولنيز کارکونکي د ملاتړ غوښتنه وکړي کوم چې د ولايتي ټولنيز کارکونکي د اړيکو په پاڼه کې فهرست شوی.

۱۰. په هغو ولايتونو کې په کومو کې چې د جنايي تحقيقاتو د رياستونو د ماشومانو د عدالت واحدونه موجود وي، د ټولنيزو کارکونکو سره چې هلته په دندو گمارل شوي د پوليسو له خوا د نږدې همکارۍ څخه ډاډ.

۱۱. د ټولنيزو تحقيقاتي راپورونو د سپارلو څخه ډاډ کوم چې د روزل شويو ټولنيزو کارکونکو په مرسته چمتو شوي او د ولايتي ټولنيزو کارکونکو د اړيکو په پاڼه کې، د اړوند څارنوال د دفتر او د ۱۴ ورځو په دننه کې د هغوي د ملاحظاتو لپاره فهرست شوي.

۱۲. ډاډ حاصل شي چې د CPAN رابطو پوليسو افسرانو ته د ماشومانو د حقونو په برخه کې روزنې ورکړل شي او په اړوندو ولايتونو کې د CPAN په ولايتي او د ولسواليو په کچه په مياشتنيو ناستو کې برخه واخلي.

۱۳. د ماشومانو د نيولو او پايډو په هکله د منظمو او سيستماتيکو ارقامو ترتيب، د هرې مياشتې پر بنسټ د تړون ليک ملي کارې ډلې ته د هغو دوسيو په اړه د پوليسو غبرگون په کومو کې چې ماشومانو سرغړونه کړې.

۱۴. د هغو ماشومانو لپاره چا چې په لومړي ځل د جرم ارتکاب کړی د انحراف په اړه د يوې پاليسي تطبيق او/يا د قباحت يا د قانون څخه د سرغړونې په قضيو کې لکه څنگه چې د ۲۰۰۵ کال د ماشومانو په قانون کې تعريف شوی.

۱۵. ډاډ حاصل شي چې د عمر معلومول د ټولنيز کارکونکي په سپارښتنه چا چې د ټولنيزې څيړنې راپور بشپړ کړی د عامي روغتيا د وزارت له خوا ترسره شي.

۱۶. په وخت او عادلانه توگه د ماشومانو د عمر د معلومولو په هدف د پوليسو، څارنوالانو او قاضيانو ملاتړ، په مرکز او په زونونو کې د عمر د معلومولو په هدف نويو تاسيس شويو ډی این ای ازماينست مرکز ته د ماشومانو ارجاع.

د لوی څارنوال دفتر

د لوی څارنوال دفتر به:

۱. د لوړې کچې یو چارواکی وټاکي څو د ملي کارې ډلې په تړون لیک کې د لوی څارنوال د دفتر استازیتوب وکړي.

۲. د لوی څارنوال د دفتر ولایتي رییسانو ته لارښوونه څو په ولایتي کچه د تړون لیک د پلې کولو په برخه کې اړین ملاتړ برابر کړي.

۳. ډاډ حاصل شي چې ټول څارنوالان په ټولیز ډول د ماشومانو د حقونو په برخه کې په خاص ډول د ۲۰۰۵ کال د ماشومانو د قانون په برخه کې وروزل شي.

۴. ډاډ حاصل شي چې په ولایتونو کې د ماشومانو په اړه کافي روزل شوي څارنوالان موجود وي څو د هغو ماشومانو اړتیاوو ته چې د قانون څخه یې سرغړونه کړې ځواب ووايي، همدارنګه ډاډ حاصل کړي چې د ماشومانو دغه څارنوالان یواځې د ولسوالیو د عدلي واحدونو څخه د ماشومانو دوسي تر لاسه کړي او د اړتیا په وخت کې یې د ماشومانو محکمې ته راجع کړي.

۵. ډاډ حاصل شي د ولسوالۍ/ولایت د کچې څارنوالان د روزل شوي ټولنیز کارکونکي څخه چې د ولایتي ټولنیزو کارکونکو د رابطه نیولو په پانډه کې فهرست شوي د ماشومانو د ټولو دوسیو په اړه د ټولنیزې څیړنې راپورونه ترلاسه کړي.

۶. ډاډ حاصل شي چې د ولسوالۍ/ولایت د کچې څارنوالان د ماشومانو د جرمونو د څیړنو او د هغوي د دوسیو دترتیب پرمهال د ټولنیزې څیړنې راپورونو ته پوره اهمیت ورکړي.

۷. ډاډ حاصل شي چې د ولسوالۍ/ولایت د کچې څارنوالان د ماشوم د دوسي په اړه د حقوقي پریکړې د نویلو څخه وړاندې د ټولنیز کارکونکي سره چا چې د ټولنیزې څیړنې راپور چمتو کړی، خبرې وکړي.

۸. په هغو ولایتونو کې چیرې چې د جنایې تحقیقاتو د ریاستونو د ماشومانو عدلي واحدونه موجود دي، ډاډ حاصل شي چې د ماشومانو لپاره څارنوالان موجود وي څو د ماشومانو د عدلي واحدونو د پولیسو سره د ماشومانو د دوسیو په اړه مشورې وکړي او همدارنګه ډاډ حاصل شي چې د هغوي ټولنیز کارکونکي په دغو واحدونو کې په دندو وگمارل شي.

۹. د هغو ټولو سرغړونکو ماشومانو او همدارنګه د هغو اړوندو اقدامونو په اړه چې د څارنوالانو له خوا ترسره شوي په منظمه او سیستماتیکه توګه د ارقامو یا احصایو ترتیبول او هره میاشت د تړون لیک ملي کارې ډلې ته د دغو احصایو راپور.

۱۰. په بشپړه توګه د یوې داسې پالیسۍ د پلې کولو ملاتړ څو هغه ماشومان چې په اول ځل کې د جرم ارتکاب کړی وي او/یا د رسمي محکمې د پروسې څخه پرته په قباحت تورن وي متوجه کړي ، چې بنسټ یې د ماشومانو د قانون په ۲۰ او ۲۱ مادو ولاړ دی.

۱۱. ډاډ حاصل شي چې د لوی څارنوال مرکزي دفتر د ولسوالۍ او ولایت د کچې څارنوالان هغو پالیسیو ته وهڅول شي چې ماشومانو ته د محاکمو په ځای بدیل پروګرامونه برابروي او د هغو دوسیو ملاتړ وکړي چې د هغو وړاندیز شوی وي.

د عدلیې وزارت

د عدلیې وزارت به:

۱. د لوړې کچې یو چارواکی وټاکي څو د ملي کارې ډلې په تړون لیک کې د عدلیې وزارت استازیتوب وکړي.

۲. د عدلیې وزارت ولایتي رییسانو ته لارښوونه څو په ولایتي کچه د تړون لیک د پلې کولو په برخه کې لازم ملاتړ برابر کړي.

۳. د هغو کسانو په شمول چې یادونه یې د ماشومانو د اصلاح او دارالتادیب په هکله د قانون په ۳۹ ماده کې وشوه، د ماشومانو اصلاح مرکزونو ته د کار، ټولنیزو چارو، شهیدانو او معلولینو د وزارت او د ماشومانو د خوندیتوب د سازمانونو د روزل شویو ټولنیزو کارکونکو د ازاد او مستقیم لاسرسۍ، تعقیبي چارو او د ټولنیزې څیړنې د راپورونو د بشپړیدو څخه ډاډ حاصل شي.

۴. د کافي تمویل، سرچینو او د کارکونکو د شمیر څخه چې د ماشومانو په اصلاح مرکزونو کې د ماشومانو لپاره د نړیوالو عدلي معیارونو سره په سمون کې په دندو ګمارل شوي څو د ماشومانو لپاره خوندي او روغ چاپیریال برابر کړي ، ډاډ حاصل شي. یقیني شي چې د ماشومانو د اصلاح مرکزونو کارکونکي روزل شوي او د ضوابطو روښانه لایحه لري.

۵. د ټولنیزو کارکونکو لپاره د ټولو لازمو مرستو برابرول څو وکولای شي د هغو ماشومانو لپاره چې په اصلاح مرکزونو کې ځای په ځای شوي د انفرادي پاملرنې او د ټولنې سره د بیا یو ځای کیدو لپاره پلانونه چمتو کړي. په دې کې د ټولنیزو کارکونکو سره هغه ټول معلومات شریکيږي چې د ماشوم سره تړاو لري.

۶. د هغو ټولو ماشومانو په اړه چې په اصلاح مرکزونو کې دي او د قانون سرغړونکي دي په منظمه او سیستماتیکه توګه د احصایو ترتیب او هره میاشت د تړون لیک ملي کارې ډلې ته د دغو احصایو راپور.

۷. د ټول لازم ملاتړ سره یو ځای، ریکارډونه، ټولنیز تحقیقاتي راپور او د ماشومانو اصلاح مرکزونو ته د فزیکي لاسرسي په شمول د مدافع وکیلانو برابرول، په دې شرط چې هغوي وکولای شي د هغو ماشومانو وکالت وکړي څوک چې په اصلاح مرکزونو کې روزل شوي او همدارنګه وکولای شي اطمینان حاصل کړي چې د توقیف څخه د یوې وروستۍ هڅې په حیث کار اخیستل شوی.

۸. د کافي پروګرامونو او روزل شویو نارینه وو او ښځینه وو کارکونکو د شتون څخه ډاډه حاصل شي، په اصلاح مرکزونو کې د ټولو توقیف شویو ماشومانو د اصلاح او رواني سوکالۍ څخه ډاډه.

۹. ډاډه حاصل شي چې په اصلاح مرکزونو کې د توقیف شویو ماشومانو د کورنیو او ټولنو تر منځ کافي اړیکې موجودې دي.

۱۰. ډاډه حاصل شي چې د ماشومانو اصلاح مرکزونه په بشپړه توګه د ماشومانو د خلاصون څخه وړاندې د ټولنې سره د ماشومانو د یوځای کیدو لپاره چمتو دي. ماشومان یواځې د کورنۍ د غړو یا خپلوانو په واک کې ورکول کېږي.

معارف وزارت

د معارف وزارت به:

۱. د لوړې کچې یو چارواکی وټاکي څو د ملي کارې ډلې په تړون لیک کې د معارف وزارت استازیتوب وکړي.

۲. د معارف وزارت ولایتي رییسانو ته لارښوونه کوي څو په ولایتي کچه د تړون لیک د پلې کولو په برخه کې لازم ملاتړ برابر کړي.

۳. په ښوونځیو او ټولنه کې د ورته موجوده معیارونو سره په سمون کې د ماشومانو په اصلاح مرکزونو کې د توقیف شویو ماشومانو د روزلو په موخه د روزل شویو او وړ نارینه وو او ښځینه وو ښوونکو برابرول. ډاډه حاصل شي چې دا ښوونکي د وظایفو روښانه لایحې ولری او د خپلو دندو او تعلیمي نصاب د مسولیتونو په اړه ورته اطلاع ورکړل شي. په اصلاح مرکزونو کې د هغوي د تعلیم لپاره د اسانیتاوو د برابرولو په موخه د توقیف شویو ماشومانو لپاره درسي کتابونه او درسي توکي برابر کړي.

۴. ډاډه حاصل شي، چې ښوونکي د ماشومانو په اصلاح مرکزونو کې همغږي را منځ ته کړي او د اصلاح مرکزونو څخه ښوونځیو ته د ماشومانو تګ وهڅوي او د هغوي د خلاصون په تعقیب د ۶ میاشتو لپاره د هغوي حاضرې نظارت کړي.

۵. د دې لپاره چې د ټولنيزې څيړنې راپورونه چمتو شي بايد ټولنيزو کارکونکو ته اجازه ورکړل شي چې د ماشوم تعليمي او د ښوونځي ريکارډونو ته لاسرسی ولري.

۶. د ټولنيزو کارکونکو لپاره د ټولو اړينو مرستو برابرول، هر ډول ښوونځي يا تعليمي مرکز ته د هغوي د ننوتلو اجازه او په تعليمي مرکز کې د کارکونکو سره د ليدلو په برخه کې د اسانتياوو او مرستې برابرول.

۷. د معلوماتو د ترلاسه کولو په موخه د هر ډول غوښتنو په برخه کې همکاري چې د ماشوم د عمر، رواني انکشاف د درجې، کرکتر، لياقت، تعليمي کچې سره تړاو ولري او نور هر ډول معلومات چې د ټولنيزې څيړنې د راپورونو د چمتوالي لپاره اړين دي، د هر ډول نورو معلوماتو په شمول چې توقيف او محکوميت متاثره کړي، اړين وي.

۸. په منظمه او سيستيماتيکه توگه د هغه ماشوم د ارقامو چمتو کول چا چې په ښوونځي کې د قانون څخه سرغړونه کړې او د ملي کارې ډلې تړون ليک ته د مياشتې پر اساس د دغو راپور.

ستره محکمه

ستره محکمه به:

۱. د لوړې کچې يو چارواکی وټاکي څو د ملي کارې ډلې په تړون ليک کې د سترې محکمې استازيتوب وکړي.

۲. قاضيانو ته لارښوونه څو په ولايتي کچه د تړون ليک د پلې کولو په برخه کې لازم ملاتړ برابر کړي.

۳. ډاډ حاصل شي چې ټول قاضيان او د ماشومانو د محکمې غړي د ماشومانو د ۲۰۰۵ کال د قانون او د تړون ليک په برخه کې روزنې ولري.

۴. ډاډ حاصل شي چې قاضيان يواځې د ماشومانو هغه دوسيې چې د ماشومانو د څارنوال د د فتر له خوا ارجاع شوي تر غور لاندې ونيسي.

۵. ټولو قاضيانو ته لارښوونه، کله چې د يوه ماشوم دوسيې ترلاسه کوي، دوسيې د ټولنيزې څيړنې د راپور د شاملولو لپاره چيک کړي. د نورو نا تکميل شويو دوسيو په څير (۳۰ ماده، د ماشومانو قانون)، او هغه دوسيې کومې چې د ټولنيزې څيړنې راپور نه لري بايد د بشپړيدو په موخه د ماشومانو اړوندو څارنوالانو ته بيا ځلي وليږل شي.

۶. ډاډ حاصل شي چې قاضيان هغو سپارښتنو ته چې د ټولنيزې څيړنې په راپورونو کې ځای شوي د پريکړې د نيولو پر مهال پوره اهميت ورکړي.

۷. ډاډ حاصل شي چې د هيڅ يوه ماشوم دوسيه د هغوي د مدافع وکیلانو د شتون پرته وا نه اورول شي.

۸. ډاډ حاصل شي هغه ټولنيز کارکونکي ته چا چې د ټولنيزې څيرنې راپور چمتو کړی فرصت ورکړل شي خو د محکمې د استعمار په جريان کې شهادت ورکړي.

۹. د پروگرامونو او تطبيقي میکانیزمونو چمتو کول خو قاضيان وکولای شي د ماشومانو د ۲۰۰۵ کال د قانون د ۳۵ مادې پر اساس د سزا بدیل انتخابونه وکاروي.

۱۰. په منظمه او سیستماتیکه توګه د ټولو ماشومانو د چا په دوسیو چې په دریو محکمو کې پریکړه شوې د ارقامو چمتو کول او د ملي کارې ډلې تړون لیک ته د میاشتي پر اساس د دغو راپورول.

د عامې روغتیا وزارت

د عامي روغتیا وزارت به:

۱. د لوړې کچې یو چارواکی وټاکي خو د ملي کارې ډلې په تړون لیک کې د عامي روغتیا وزارت استازیتوب وکړي.

۲. د عامي روغتیا ولایتي رییسانو ته لارښوونه خو په ولایتي کچه د تړون لیک د پلې کولو په برخه کې لازم ملاتړ برابر کړي.

۳. د نیولو په پړاو او د ماشومانو په اصلاح مرکزونو کې د اړتیا په وخت کې د سرغړونکو ماشومانو لپاره د طبي تدارکاتو په شمول د منظمې او جاري طبي پاملرنې برابرول.

۴. د ماشومانو اصلاح مرکزونو ته د داخلیدو پرمهال د ټولو ماشومانو د یوې بې پرې، غیر فضولانه او د ماشوم حساسیت لرونکې طبي ارزونه تر سره کړي.

۵. د فزیکي چاپیریال، خوړو او حفظ الصحې د فعالیتونو د یوې ارزونې په شمول په هرو دریو میاشتو کې د ماشومانو د اصلاح مرکزونو صحي ارزونه. ډاډ حاصل شي چې د ماشومانو اصلاح مرکزونو د روغتیا پالنې نړیوال صحي معیارونه مراعات کړي.

۶. د ملي امنیت د ریاست د توقیف ځایونو په اړه صحي ارزونې برابرې شي او په توقیف کې د ساتل شویو کسانو لپاره طبي پاملرنه برابره شي.

۷. عدلي طب ته د ارجاع شویو ماشومانو د عمر د په وخت او بې پرې تشخیص او معلومولو له لارې د پولیسانو، څارنوالانو او قاضیانو ملاتړ.

۸. په هغو مواردو کې چېرې روغتیايي مرکزونه د امکاناتو په نه درلودلو سره نه شي کولای وړیا صحي خدمتونه برابر کړي، د ماشوم د درملنې لگښتونه باید د امکان په صورت کې د ماشومانو اصلاح مرکز یا د ماشوم د کورنۍ له خوا تادیه شي.

۹. په منظمه او سیستماتیکه توګه د متخلفو ماشومانو د احصایو ترتیبول چا چې طبي معاینې ترسره کړي، درملنه یې شوې او عمر یې تشخیص شوی په دوسیو چې په دریو محکمو کې پریکړه شوې د ارقامو چمتو کول او د میاشتې پر اساس د تړون لیک ملي کارې ډلې ته د دغو راپور.

د ښځو چارو وزارت

د ښځو د چارو وزارت به:

۱. د لوړې کچې یو چارواکی وټاکي څو د ملي کارې ډلې په تړون لیک کې د ښځو د چارو د وزارت استازیتوب وکړي.

۲. د ښځو د چارو د وزارت ولایتي رییسانو ته لارښوونه څو په ولایتي کچه د تړون لیک د پلې کولو په برخه کې لازم ملاتړ برابر کړي.

۳. په هغه صورت کې چې د ماشومانو کورنۍ یا خپلوان معلوم نه وي یا د هغوي کورنۍ او خپلوان د خپلو ماشومانو د خپلولو څخه ډډه وکړي د ماشومانو د اصلاح مرکزونو څخه د ماشومانو د خلاصون نه وروسته د یوه مساعد پناه ځای او رواني ملاتړ برابرول.

۴. په منظمه او سیستماتیکه توګه د متخلفو ښځینه ماشومانو د ارقامو چمتو کول او د تړون لیک ملي کارې ډلې ته د میاشتې پر اساس د دغو راپور ورکول.

د ملي امنیت ریاست

د ملي امنیت ریاست به:

۱. د لوړې کچې یو چارواکی وټاکي څو د ملي کارې ډلې په تړون لیک کې د ملي امنیت د ریاست استازیتوب وکړي.

۲. د ملي امنیت د ریاست ولایتي رییسانو ته لارښوونه څو په ولایتي کچه د تړون لیک د پلې کولو په برخه کې لازم ملاتړ برابر کړي.

۳. د دې ضمانت چې د ملي امنیت د ریاست له خوا هیڅ ماشوم په نا قانونه او اجباري توګه نه نیول کیږي او په توقیف کې نه ساتل کیږي.

۴. د ملي امنیت د ریاست په توقیف ځایونو کې د قانون پوهانو لپاره ماشومانو ته له محدودیت پرته او شخصي لاسرسي برابرول.

۵. د دې ضمانت چې د ملي امنیت د ریاست له خوا ټولو نیول شوېو یا توقیف شوېو ماشومانو ته د دې اجازه چې ټولنیزو روزل شویو کارکونکو ته چې د ولایتي ټولنیزو کارکونکو د اړیکو نیولو په پانډه کې فهرست شوي لاسرسي ولري څو وکولای شي د هغوي سره د خپلو ستونزو د هوارولو، د هغوي د ساتنې او د هغوي د کورنیو سره د هغوي د بیا یو ځای کیدلو په برخه کې مرسته وکړي.

۶. د دې ضمانت چې د ملي امنیت په توقیف ځایونو کې د ټولو توقیف شوېو ماشومانو سره د ماشومانو د نړیوال عدلي قانون مطابق او د ماشومانو د حقونو په اړه د میثاق سره په سمون کې چلند وشي.

۷. عمومي مقررات

۱۰. ۱ تړون لیک د ټولو ۹ اړخونو په لاسلیک کولو سره نافذ دی. د تړون لیک اړوند اړخونه د رایو په اتفاق د دې تړون لیک د مقرراتو د تعدیل حق لري.

۱۰. ۲ د تړون لیک په لاسلیک کولو سره اړوند اړخونه په دې توګه د خپلې موافقې، تړون او د دې تړون لیک په ملاتړ ځانونه ژمن بولي.

۱۰. ۳ دغه تړون لیک د ۶ اړخونو له خوا د پخواني تړون لیک په تعقیب د اجراء وړ دی او تر هغو به دوام مومي چې بنسټ اړخونه ورته اړتیا ولري.

د اړخونو لاسلیکونه

ب ضمیمه

د یوناما د قانون د حاکمیت د څانګې
پوښتنلیکونه، نېټه، د ۲۰۱۵ کال سپتمبر
او د ۲۰۱۶ کال جنوري

په افغانستان کې د ماشومانو په اصلاح مرکزونو کې د ماشومانو د ژوندانه د شرایطو په اړه پوښتنلیکونه

۱. عمومي شامنظر

- د محاکمې نه مخکې په توقیف کې د ماشومانو شمیر
 - نارینه
 - ښځینه
- د محاکمې نه وروسته په توقیف کې د ماشومانو شمیر
 - نارینه
 - ښځینه
- آیا د محاکمې نه مخکې او د محاکمې نه وروسته توقیف لپاره جلا مرکزونه شتون لري؟
- عمرونه
 - د ۷ کلونو نه ټیټ
 - ۷-۱۲
 - ۱۲-۱۸
 - د ۱۸ څخه پورته
- د توقیف لاملونه
 - د امنیت سره تړلي جرمونه
 - جنسي تاوتریخوالی، د جنسي تیرې په ګډون
 - قتل
 - تهدید
 - غلا
 - زنا
 - نور

۲. د مرکزونو مدیریت

- ریکارډونه
- آیا د هر ماشوم انفرادي دوسيې د حقوقي، طبي، رفتاري او انضباطي طرز العملونو سره په مطابقت کې ساتل شوي؟
- د محرمیت سره څنګه برخورد شوی؟

- تړل شوی دفتر
- تړل شوی دوسیه
- خوندي يا لاندې کوټه
- د ساین این/ ساین اوټ طرز العملونه
- نور

- شمولیت، راجستر، خوځښت او لیرد
 - آیا د جرم د ارتکاب حکم کاپي گاني ساتل شوي؟
 - آیا د هر ماشوم لپاره راجستر يا ریکارډ موجود دی چې د لاندې مواردو په هکله معلومات برابر کړي:
 - د ماشوم هویت
 - د جرم د ارتکاب لاملونه
 - د شمولیت، لیرد او خلاصون ورځ او ساعت
 - د جرم د ارتکاب د تکرار تناسب څه دی؟
 - آیا د ورته جرمونو د تکرار په موخه مجرمین محکوم شويدي؟
 - د هر شمولیت، لیرد او خلاصون لپاره والیدینو یا ساتونکو ته اطلاعيي
 - د مخدره توکو او الکهولي مشروباتو څخه د ناوړه گټې اخیستنې په شمول، هر ډول معلومي فزیکي یا رواني روغتیايي ستونزي
- د شمولیت پر مهال، آیا ماشومانو ته د مرکز د قوانینو یوه کاپي او د حقونو یوه چاپي نسخه چې دوي پرې پوه شي، ورکړل شوې، د هغه ادرس په شمول چې دوي وکولای شي شکایتونه درج کړي؟
- د شمولیت پر مهال، آیا د ماشومانو څخه د ترلاسه شویو یا ضبط شویو شیانو په اړه کوم ډول موجودي شتون لري؟
- آیا توقیف ځای د ماشومانو د لیرد لپاره د دولت په لگښت ترانسپورت برابر کړی؟

• صنف بندي او مقرري

- د شمولیت په تعقیب، آیا د ماشومانو سره مرکي شوي؟ کله؟
- آیا کوم ډول رواني یا ټولنیز راپور چمتو شوی څو وکولای شي د اړتیا وړ پاملرنې د کچو او نمونو د تشخیص په برخه کې مرسته وکړي؟
- آیا د تخصصي پاملرنې په اړه د هر ډول لازمو شرایطو لپاره د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د رییس سره مشوره شوې؟
- د تخصصي پاملرنې لپاره غوښتنې څنگه په پام کې نیول شوې؟

- آیا داسې موارد چې کله تخصصي پاملرنه برابره شوې وي، شتون لري؟ تشرېح کړئ.
- فزیکي چاپیریال او استوګنځای
 - څو خونې؟
 - نارینه
 - ښځینه
 - په یوه خونه کې څو ماشومان
 - انفرادي خونه
 - د لیلې په ډول
 - آیا بستري برابري شوې؟
 - څو واره بستري پاکيږي/بدليږي؟
 - آیا د ماشومانو د شخصي شیانو د ذخیره کولو لپاره ځای موجود دی؟
 - د خونو اندازه څومره ده؟ (په متر مربع د خونو اندازه، څو د سره صلیب د نړیوالې کمیټې د اړتیاوو سره اجابت و ارزوي. د دې موخې لپاره، مهرباني وکړي د هرې خونې اوږدوالی او سور په متر اندازه کړئ او بیا دواړه شمیرې د یو بل سره ضرب کړئ څو د هرې خونې متر مربع ترلاسه کړئ. د متر مربع مجموعي شمیر د یو بل سره اضافه کړئ او په ضمیمه شوې پاڼه کې د ټولو موجوده خونو مجموعي مربع فټ ریکارډ کړي.)
 - آیا خونې کافي اندازه طبعي رڼا او هوا برابرې دي؟
 - آیا څوک طبعي رڼا ته لوست کولای شي؟ (په یوه سلول کې د کرکې او پلو ټولیزه اندازه باید د غولې د اندازې څخه د ۱۰٪ څخه کمه نه وي- د سره صلیب نړیواله کمیټه، ۳۷ پاڼه).
 - آیا ماشوم کولای شي کرکې پرانيزي؟
 - د حفظ الحصي د مرکزونو شمیر
 - نارینه
 - ښځینه
 - څومره شاورونو او غسل خونې موجودې دي؟
 - ایا مرکزونه پاک دي؟
 - څو واره مرکزونه پاکيږي؟

- د تفریحي یا د ساعتیري څه ډول امکانات موجود دي؟
 - د تفریحي لپاره اضافي وخت شتون لري؟
 - د تکرېبنت (سپورټ) لپاره مناسب چاپیریال موجود دی؟
 - آیا د ساعتیري/فارغه وخت (فلمونو، گیمونو، او داسې نورو شیانو لپاره) څه امکانات موجود دي؟
 - د اور څخه د خوندیتوب په موخه څه ډول سیستمونه موجود دي؟
 - زنگونه
 - علامه شوي بیړنۍ دروازي
 - منظم تمرینات
 - کالي
 - آیا ماشومان کولای شي خپل کالي واغوندي؟
 - آیا کالي د موسم لپاره مساعد دي؟
- خواړه او اوبه
 - څو ډوله خواړه ورکول کيږي؟
 - څه وخت خواړه ورکول کيږي؟
 - آیا د خوړو د چمتو کولو ځایونه پاک دي؟
 - د امکان په صورت کې، د خوړو د لایحي یا نمونه یي مینو تر لاسه کول.
 - آیا اوبه همیشه موجودې وي؟
- بنوونه او روزنه، حرفوي روزنې او کار
 - آیا ماشومان بنوونې او روزنې ته لاسرسی لري؟
 - د ټولنې په بنوونځیو کې؟ که چیرې ځواب هو وي، نو څومره؟
 - د ځوانانو په اصلاح مرکزونو کې؟ که چیرې ځواب هو وي، نو څومره؟
 - بریلیکونه یا سندونه تر لاسه شوي؟
 - د تیر کال په جریان کې څومره؟
 - کتابتون ته لاسرسی موجود دی؟
 - آیا په کتابتون کې بنوونیز او تفریحي کتابونه چې د ماشومانو لپاره مساعد وي موجود دي؟ څومره؟
- آیا ماشومان حرفوي پروگرامونو ته لاسرسی لري؟ فرصتونه تشریح کړی.

■ آیا ماشومان تلافی شوي کار ته لاسرسی لري؟ فرصتونه تشریح کړی.

○ مذهب

- آیا ماشومان مذهبي لارښودونه ته لاسرسی لري؟
- آیا مذهبي استازو ته د ماشومانو د اصلاح مرکزونو څخه د لیدني اجازه ورکول کيږي؟ څو ځله.

○ د ناروغې، ټپي کیدو او مړینې په اړه اطلاعیه

- آیا د ماشومانو د اصلاح مرکزونو چارواکي د ماشومانو د طبي حالت، د مړینې په شمول، د هر ډول غوښتنو یا بدلونونو په هکله د هغوي کورنیو یا ساتونکو ته اطلاع ورکوي؟
- د تیر کال په ترڅ کې څو اطلاعيې استول شوي؟

○ د پراخي ټولنې سره اړیکې

- آیا ماشومان د بهر نړۍ ته لاسرسی لري؟
- آیا هغوي د خپلو کورنیو یا دوستانو سره تماس نیولای شي؟
- څو ټلیفونونو ته اجازه شته؟
- څو مکتوبونو/لیکونو ته اجازه شته؟
- آیا هغوي کولای شي د کورنۍ یا دوستانه سره وويني؟
- آیا د ماشومانو د اصلاح مرکزونو چارواکي د هغوي د کورنیو سره د توقیف شویو ماشومانو د منظمو اړیکو څخه ډاډ حاصلوي؟
- د څو لیدنو اجازه شته؟
- څو کسانو ته د لیدو اجازه ورکول کيږي؟
- په هغه صورت کې چې ماشوم ته د کورنۍ نږدې غړي د ملاقات لپاره ور نه شي، د ماشومانو د اصلاح مرکزونو چارواکي د اړیکو د سمبالولو لپاره په کومو اقدامونو لاس پورې کوي؟
- آیا ماشومان ورځپاڼو، میاشتنيو، راډیو او ټلويزیون ته لاسرسی لري؟

○ د فزیکي توقیف او د قوي د کارونې په اړه محدودیتونه

- آیا د تیرو دوو کلنو په ترڅ کې توقیف ځای د فزیکي توقیف او د قوي د کارولو په اړه محدودیتونه په حال کې دي؟
- څو واره؟

■ حالتونه تشریح کړی؟

- آیا کارکونکو ته د وسلو د لیردولو اجازه شته؟

○ انضباطي طرز العملونه

- د قوانینو د انفاذ لپاره څه ډول انضباطي تدبیرونه کارول شوي؟

- آیا ماشومان په انفرادي سلولونو یا تیارو سلولونو کې ساتل شوي؟
- آیا ماشومان په فزیکي توګه وهل شوي؟
- آیا ماشومانو ته خوراکي رژیم ورکړل شوی؟
- آیا ماشومان د کورنۍ اړیکې څخه را ګرزول شوي؟
- آیا ماشومان د زیات کار سره مخ شوي؟

○ تفتیش او شکایتونه

- آیا تفتیش ترسره شوی؟

● د چاله خوا؟

● خو ځله

● آیا راپورونه خپاره شوي؟

- آیا ماشومان د ماشومانو د اصلاح مرکزونو څخه د باندې توانیدلي چې وزارت یا نورو اړوندو چارواکو ته شکایتونه وړاندې کړي؟
- ټولنې ته ستندل- (بیا یو ځای کیدل او د پاملرنې څخه وروسته خدمتونه):

● آیا د ټولنې سره د بیا یو ځای کیدو لپاره کوم پروګرام موجود دی؟ تشریح کړی.

● د تیر کال په ترڅ کې څومره ماشومان له بند څخه د وخته خوشی شوي؟

● کله چې ماشومان له توقیف څخه خوشي شي، د ټولنې سره د بیا یو ځای کیدو په برخه کې د مرستې به هدف څخه ډول خدمتونه برابر شوي؟

○ کور

○ کالي

○ استخدام

- د خیر بنیګنې ټولنیز کارکونکي د ماشومانو د عدالت د ترسره کولو په برخه کې یو ډیر مهم نهاد دی- آیا هر ماشوم په خپلو ریکاردونو کې د ټولنیزې څیړنې راپور درج کړی؟

■ د بند څخه د خلاصون پر مهال څوک د ماشوم مسولیت په غاړه اخلي؟

■ د ماشومانو د اصلاح مرکز څخه د هغوي د خلاصون پر مهال، آیا په ټولنه کې د هغوي د پرمختګ په اړه تعقیبي چارې شتون لري؟

■ که چیرې ځواب هو وي، نو بیا څوک تعقیبي چارې پر مخ وړي- په عمومي توګه د پاملرنې څخه وروسته د خدمتونو په نوم یادېږي؟

۳. پرسونل

- څومره کارکونکي او د تخصصي کارکونکو کومې کتگوري گانې موجودي دي؟
 - اداري
 - ساتونکي
 - مشوره ورکونکي
 - ښوونکي/روزونکي
 - حرفوي ښوونکي
 - د عقلي او عصبي ناروغيو متخصص يا ارواه پوه
- د هرې کتگوري لپاره، د هغوي د کار ماهيت څه دی؟
 - ټول وخت
 - نيم وخت
 - رضا کار
- د هرې کتگوري لپاره، د ښځينه وو کارکونکو په وړاندې د نارينه وو کارکونکو تناسب څه دی؟
- که چيرې کارکونکي روزنه ترلاسه کړي، نو بيا څه؟ د تيرو دريو کلنو په موده کې د کارکونکو لپاره د هر ډول روزنيزو پروگرامونو نيتي او عنوانونه برابر کړی؟
- د ريبس وړتيا څه ده؟
 - اکاډيمیک بريالیکونه
 - مسلکي تجربه
 - مخکنۍ اداري/مدیریتي تجربه
 - داخل خدمت روزنې
 - که چيرې ممکن وي، د بایوگرافي کاپي تر لاسه کړی؟

د يوناما ساحوي جي آي او ته

د ساميوول وامبوگو له خوا، د قانون د حاکميت د واحد سرپرست، ښاغلي مايکل هارټ من ته، د قانون د حاکميت د واحد مشر، د کابل مرکزي دفتر

موضوع: د ماشومانو د روغتيايي خدمتونو سروې

نېټه: د ۲۰۱۵ کال د سپټمبر ۱۷

ټولو ښاغليو،

د افغانستان د ماشومانو د توقيف ځايونو او اصلاح مرکزونو مديريت د عدلي وزارت په چوکاټ کې د ماشومانو د اصلاح د رياست له خوا او د بالغو ماشومانو د توقيف ځايونو مديريت د کورنيو چارو د وزارت د محابسو د مرکزي رياست له خوا ترسره کيږي. په تاريخي لحاظ، د محابسو مرکزي رياست تر ۲۰۰۳ کاله پورې د کورنيو چارو د وزارت په چوکاټ کې و، خو په همدې کال کې د عدلي وزارت ته وليږدول شو، ځکه چې ياد وزارت ته د يوه "بې طرفه" اړخ په حيث کتل کيږي. په ۲۰۰۹ کال کې، د عامي روغتيا وزارت د عدلي وزارت سره د يوه تفاهم ليک له لارې موافقت ته ورسيد څو د عدلي وزارت زندانونو، توقيف ځايونو ته طبي کارکونکي وليږي او د ماشومانو د اصلاح رياستونو اړتياوو ته ځواب ووايي. کله چې په ۲۰۱۲ کال کې د محابسو مرکزي رياست (بالغ زندانيان) بيرته د کورنيو چارو وزارت ته د ښه امنيت د برابرولو په خاطر (د لوتفا په مالي مرسته) انتقال شو، د ماشومانو د اصلاح رياست د عدلي وزارت په چوکاټ کې پاته شو. که څه هم د ماشومانو په روغتيا پالنه کې په بوديجه کې په دې اړه کوم ځانگړې اختصاص ته ځای نه دی ورکړی، خو بيا هم، د عامي روغتيا وزارت د ماشومانو د اصلاح مرکز د ماشومانو لپاره د روغتيايي پاملرنې د برابرولو چارو ته دوام ورکوي. داسې گمان کيږي چې د عامي روغتيا د وزارت سره د ۲۰۰۹ کال تفاهم ليک د ماشومانو د اصلاح د رياست په هکله لا هم د تطبيق وړ دی.

د عدلي وزير، عبدالبصير انور، د يوناما د قانون د حاکميت د واحد سره په يو شمير ناستو کې د هيواد په کچه د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د وضعيت په اړه ډيره علاقمندې ښکاره کړې. کله چې موږ د ماشومانو د اصلاح مرکزونو وضعيت او په ساحو کې اساسي بيا تکراريدونکي ستونزې بررسي او تفتيش کړو، د يوناما د قانون د حاکميت د مرکزي دفتر واحد به وکولای شي د عدلي د وزارت (او نورو اړوندو وزارتونو) سره رابطه ټينگه کړي

څو د وړاندوينې وړ مهمې مسلې هوارې کړي او د ماشومانو لپاره زيات روغتيايي خدمتونه برابر کړي.

موږ اړتيا لرو چې د قانون د حاکميت هر ټيم په خپله ساحه کې د ځوانانو د اصلاح د هر مرکز څخه ليدنه وکړي څو د لاندنيو تفصيلي پوښتنو سره په سمون کې د طبي خدمتونو د رسولو مسئله وڅيړي.

د دې کار لپاره به د پای نيټه د ۲۰۱۵ کال د نومبر ۱ نيټه د يکشنبې د کارې ورځې پای وي.

د سروې پر مهال، دا به يوه ډيره ښه خبره وي چې د ماشومانو د اصلاح رياست د کارکونکو تر څنگ پخپله د ماشومانو سره هم خبرې وشي- په خاص ډول د حفظ الصحي، خوړو (مقدار او کيفيت) په حواله، روغتيا پالنې ته لاسرسی، دوامداره طبي معاينات، د ناروغيو خپریدل، ناروغي او مړينه. مهرباني وکړئ لاندې داخلي قانون په ياد ولرئ.

د ماشومانو د اصلاح او دارالتاديب مرکزونو قانون ۱۱، ۱۷، ۱۹ او ۲۰ مادې

۱۱. (۴) : د اسلامي ارزښتونو او د ملگرو ملتونو د معيارونو په پام کې نيولو سره د عدلي وزارت مکلف دی چې د ماشومانو د اصلاح او دارالتاديب د موجوده مرکزونو ودانۍ تنظيم کړي.

۱۷ (۱) ماده: د ماشومانو د اصلاح او دارالتاديب مرکزونو چارواکي مکلف دي څو د مناسبو روغتيايي توکو په واسطه اړوند ازاد او تړل شوي مرکزونه مجهز او مزین کړي او د مرکزونو چاپيريال پاک وساتي.

۱۹ (۱) ماده: د ماشومانو د اصلاح او دارالتاديب مرکزونو چارواکي، د عامي روغتيا د وزارت په همکاري مکلف دي څو د شکمنو، که چيرې تورن شوي وي او بستري شويو ماشومانو لپاره وړيا روغتيايي خدمتونه برابر کړي.

۱۹ (۲) ماده: که چيرې ناروغ ماشوم چې د همدې مادې په اول بند کې ورته اشاره شوې د ماشومانو د اصلاح او دارالتاديب په مرکزونو کې د درملنې وړ نه وي، د اصلاح مرکزونو چارواکي بايد نوموړې يا نوموړی د مکلف ډاکټر په لارښونه د مرکز څخه د باندې يوه مناسب روغتون ته د درملنې په موخه انتقال کړي او د لوي څارنوال اړوند دفتر ته د خپلو اقدامونو په اړه اطلاع ورکړي. د ماشومانو د اصلاح مرکز چارواکي مکلف دي څو د پوليسو په همکاري لازم احتياطي تدبيرونه خپل کړي څو د ناروغ ماشوم امنيت يقيني شي.

۲۰ (۱) ماده: د دې په خاطر چې طبي مقرراتو او حفظ الصحي ته مراجعه وشي، د ماشومانو په اصلاح مرکزونو او دارالتاديبونو کې مقرر شوي ډاکټران مکلف دي څو کم تر

کمه په اونی کې دوه واره د ورځنیو خوړو، د خوب خونو او شکمنو، تورنو او بستر شویو ماشومانو ته د برابر شویو خدمتونو د کنترول څخه ډاډه حاصل کړي.

(۲) د انتقالیدونکو ناروغیو ناروغان باید په خاصو ساحو کې د نورو ماشومانو څخه جلا وساتل شي.

او د ملګرو ملتونو د لارښود اضافي اسناد.

د ماشوم د عدالت د مدیریت لپاره د ملګرو ملتونو معیاري کم تر کمه قواعد (د بیجینګ قواعد)

<http://www.unrol.org/files/UNAdminofJUSTICE.pdf>

د ماشوم د حقونو په اړه نړیوال میثاق

<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>

د یوناما د قانون د حاکمیت د واحد لپاره د روغتیايي خدمتونو د سروی په هکله پوښتنې

۱. آیا ستاسو د ماشومانو په اصلاح مرکز کې فعال روغتیايي مرکزونه شتون لري؟ مهرباني وکړئ د دې مرکزونو شرح وړاندې کړئ؟

۲. څو کارکونکي موجود دي؟

الف. د هغوي دندې څه دي؟

ب. څو تنه دایمي دي؟

ج. څو تنه موقت/نیمه ورځ کار کوي؟

د. دوي څه ډول زده کړي لري؟

۳. آیا د عدلي وزارت/د ماشومانو د اصلاح د ریاست د چارواکو له خوا کوم طبي ډاکټر په دنده ګمارل شوی؟

۴. څوک د دغه مرکز لپاره سرچینې-معاشونه، درمل او عملیاتي بودیجه برابروي

۵. آیا د ماشومانو د اصلاح مرکزونو لپاره د روغتیايي خدمتونو د برابرولو په موخه سامان الات، طبي او د درملو جوړولو تدارکات کافي دي؟

۶. آیا د ماشومانو د اصلاح مرکزونو د چارواکو او د عامي روغتیا د محلی ریاست تر منځ همکاري موجوده ده؟

۷. آیا مرکز ته د ابتدایي شمولیت پر مهال د هر ماشوم فزیکي او رواني معاینه/چیک آپ/مرکه ترسره شوي؟

۸. آیا د هر ماشوم دوامداره میاشتني طبي معاینې ترسره شوي؟

۹. آیا ماشومان لاندې خدمتونو ته لاسرسی لري

الف. د غاښونو خدمتونه

ب. رواني پاملرنه

ج. د درملو ډیټاکسیفیکیشن (د زهرجنو عناصرو تصفیه) او احیا

۱۰. د یوه ماشوم لپاره د هغه طرز العمل تشریح د څه په واسطه چې ماشوم کولای شي د ناروغي په اړه شکایت درج کړي او معاینه شي

۱۱. په جدي حالتونو کې، چیرې چې کلینیک غیر مناسب وي (که چیرې موجود وي) د ماشومانو د اصلاح مرکزونو چارواکي څه کوي.

۱۲. آیا د ماشومانو د اصلاح مرکز کوم ۲۴ ساعته امبولانس لري؟

۱۳. آیا د ماشومانو اصلاح مرکز د بنځینه زندانیانو لپاره د زیږون څخه وړاندې او وروسته روغتیايي خدمتونه لري؟

۱۴. آیا روغتیايي افسر د خوړو، حفظ الصحي، د ژوندانه د حالتونو او داسې نورو شیانو منظمه کتنه ترسره کوي، او آیا نوموړی یا نوموړې د دغو موندنو راپور رییس ته ورکوي.

۱۵. آیا د تیرو لسو کلونو په ترڅ کې د ماشومانو په اصلاح مرکزونو کې کوم ډول ناروغي خپره شوې؟

۱۶. آیا د هغو ناروغانو لپاره چې د انتقالیدونکو ناروغيو څخه رنځ وړي کوم جلا مرکز یا خونه موجوده ده؟

۱۷. آیا د تیرو پنځو کلونو په ترڅ کې د ماشومانو په اصلاح مرکز کې کومه میرنه درج شوې، که چیرې واقع شوې وي، لاملونه یې څه و؟

۱۸. د ماشومانو په اصلاح مرکزونو کې د تعمیرونو او سامان الاتو (تشنابونو، پخلنځیو، بریښنا، د گرمولو د سیستمونو او د هوا د تازه کیدو) عمومي وضعیت تشریح کړی.

۱۹. ایا تفریحي اسانتیاووي موجودي دی، که چیرې موجودي وی نو تشریح یې کړی؟
د دې علاوه، مهرباني وکړئ هغه عمومي ملاحظات وړاندې کړئ چې د روغتیايي خدمتونو د برابرولو په برخه کې د ماشومانو د اصلاح مرکزونو په وړاندې پراته خنډونه/ستونزې/چالشونه تشریح کوی.

راپور ورکول:

۱. تاسو ښايي د راتلونکو اونیو په ترڅ کې د ناستو او نورو شیانو، د پورته یادو شویو شیانو په هکله په خپلو اونیو راپورونو کې د دارالتادیبونو/اصلاح مرکزونو د فرعي برخې لاندې راپورونه ته ځای ورکړئ. اما

۲. د ۲۰۱۵ کال د نومبر د میاشتې په ۱ نیټه یا د هغه څخه د مخه، مهرباني وکړئ یو جلا راپور چمتو کړئ، د ۱-۱۹ فارمت په کارولو سره ټولو پوښتنو ته ځواب ووايئ، او بیا دا ټولو PJCM او علی حسارنایي ته ولیږئ او د بشپړیدو په هدف په مرکزي دفتر کې (جورج اوکومو او کیکو کامولو دواړه کاپي کړئ).

مننه

ج ضمیمه

د نویو شامل شویو ماشومانو څخه د
اطلاعاتو د راغونډولو په موخه د عدلیې
وزارت د عمومي رییس د ماشومانو د
اصلاح مرکزونو د پذیرش کمیټې معیاري
فورمه

د عدلي وزارت
د ماشومانو د اصلاح مرکزونو عمومي رياست
د () ولايت د عدلي رياست
د ماشومانو اصلاح مرکز
د پذيرش کمیته

نېټه:

نمبر:

آغلي/آغلي..... بنت/ولد..... د..... دايمي.....
اوسيدونکی، په اوس حال کې د..... اوسيدونکی، په
..... تورن، څوک چې..... کلن دی، د هغې/هغه د نذکرې/عدلي طب د
رياست/د..... عامي روغتيا د رياست په حواله د څارنوال د دفتر/محکمې د
..... شميرې مکتوب له لارې معرفي شو څو د ماشومانو په اصلاح مرکز کې وساتل
او ورغول شي. نوموړی/نوموړې په دې توگه د ماشومانو د اصلاح مرکز د کړنلارې د
مقرر و سره سم د پذيرش د کمیسیون له خوا تلاشي شو د نوموړي/نوموړې په هکله لاندې
موارد په دې توگه تشرېح شوي:

- ماشوم د رسمي اتيار لرونکو اسنادو له لارې او د صلاحيت لرونکو نمايندگيو په واسطه معرفي شوی.
- په اوس حال کې ماشوم په فزيکي او رواني لحاظ ښه معلوميری.
- د شکنجې/ وهلو او/يا ټپي کيدو نښانې د نوموړي/نوموړې په بدن په ښکاره ليدل کيږي. د ښکاريدو وړ نه دی.....؟
- ماشوم په فزيکي توگه تلاشي شوی، پيسې او لاندې شيان د ماشوم سره موجود و:

.....
.....

- د ماشوم سره هيڅ شی موجود نه و.
- د ماشوم کورنۍ د ماشوم د نيولو او د ماشوم د ځای په هکله اطلاع لري..... اطلاع نه لري؟
- د ماشوم د کورنۍ د معلوماتو د نه شتون په صورت کې، د هغې/هغې کورنۍ ته بايد هر ورو اطلاع ورکړل شي.
- آیا ماشوم په سمه توگه تلاشي شو؟ هو..... نه.....

که چیرې ځواب هو وي، نو په تفصیل سره یې ولیکي.

.....

.....

د کمیتې د غړو لاسلیکونه

د ټولنیزو خدمتونو کار پوه (غړی)

د معارف د ریاست رییس (غړی)

د روغتیا مسول (د کمیتې رییس)

سي سي: د معارف ریاست

د حقوقي او ټولنیزو خدمتونو ریاست

خبرتیا: که چیرې ماشوم د اتيار لرونکو رسمي اسنادو پرته په نا قانونه توګه معرفي شي، یا د هغه/هغې فزیکي او راواني روغتیا د قناعت وړ نه وي، د ماشومانو د اصلاح مرکز د پذیرايي کمیټه به تر هغو چې ماشوم په روغتيايي لحاظ ښه شوی نه وي و نه مني.

د ضمیمه

د عدلیې او عامې روغتیا د وزارتونو تر
منځ د طبي خدمتونو د برابرولو
پرتوکول، نیټه، ۲۰۰۹ کال، اپریل

د عدليې او عامې روغتيا وزارتونو تر منځ په زندانونو کې د روغتيايي خدمتونو پروتوکول

د عامې روغتيا وزارت د روغتيايي خدمتونو د برابرولو له لارې د ماشومانو او ځوانو هلکانو په شمول څوک چې په بندي خانو کې د خپلو ميندو سره ژوند کوي د ټولو زندانيانو د روغتيايي حالت د ښه کولو په موخه په زندانونو کې د روغتيايي خدمتونو يوه ستراتيژي چمتو کړي. يواځې د زندان کارکونکي کولای شي روغتيايي مرکزونو ته لاسرسی پيدا کړي. (د دې وروستۍ جملې مانا دا ده چې روغتيايي خدمتونه د زندان د کارکونکو لپاره هم دي چې کله په دنده موجود وي.)

چمتو شوي روغتيايي خدمتونه اساسي خو هر اړخيز دي.

د زندانونو د روغتيايي خدمتونو ستراتيژي لاندې مسایل رانغاړي:

۱. وقايه

۲. اپيدميولوژيکي ملاحظات

۳. معالجي خدمتونه

۴. مسلکي روغتيايي خدمتونه

۵. د ساري ناروغيو کنترول او مخنيوی

۶. رواني روغتيا

۷. معيوبيت

۸. د زندانونو په اړه ځانگړې مسایل

۹. تر لنگون مخکې او وروسته روغتيايي پاملرنه

۱۰. د ماشوم مصونيت او روغتيا

۱۱. په مخدره توکو د روږدو کسانو لپاره خدمتونه (د مخدره توکو تقاضا او د زيان د کچې را کمول)

۱۲. د اړينو درملو تدارک

د زندانونو د روغتيايي خدمتونو ستراتيژي ښايي د عامې روغتيا د وزارت يا نا دولتي سازمانونو له خوا چا چې د روغتيايي خدمتونو د تدارک تړون هغو ته ورکړی، پلی کړي. دا

ستراتیژی به د ۲۰۰۹ کال د اپریل د میاشتي په ۱ نیټه د تطبیق وړ وي، دا ستراتیژي به همدارنګه د ماشومانو د ښوونې او روزنې په مرکزونو کې ماشومان تر پوښښ لاندې نیسي.

د زندانونو د روغتیايي خدمتونو مجموعه د مرکزونو کچې او نمونې د خدمتونو رسول، او همدارنګه د اړینو سرچینو جوړښتونه، درمل او بشري سرچینې تشریح کوي. د کمې/منځنۍ اندازې ټولټال ۲۳ زندانونه به اساسي روغتیايي خدمتونه تر لاسه کړي او د منځنۍ/لوړې اندازې ټولټال ۱۱ زندانونه به هراړخیز روغتیايي خدمتونه تر لاسه کړي. په څرخي پله کې به هم یو کوچنې روغتون جوړ شي. د زندانونو د روغتیايي خدمتونو مجموعه به د عامي روغتیا وزارت د روغتیايي خدمتونو د مجموعي سره یو ځای شي او د هغو تمویل کونکو له خوا به تمویل شي چا چې د عامي روغتیا وزارت ته مالي چارې برابرې کړي.

د مرکزي زندان ریاست، د عدلي وزارت اړوند توقیف ځایونه هم تر پوښښ لاندې نیسي، یاد ریاست د روغتیايي خدمتونو د نظارت مسولیت لري خو د رسولو مسولیت یې نه لري. په ټوله کې، روغتیايي خدمتونه به د عامي روغتیا د وزارت یا د هغو نا دولتي سازمانونو له خوا برابر شي چې دا قرار دادونه یې تر لاسه کړي. د مرکزي زندان ریاست به د روغتیا پالنې د واحد د روغتیايي خدمتونو د نظارت دنده ولري او د مرکزي زندان عمومي رییس ته به راپور ورکوي. دا پروتوکول د پخواني پروتوکول چې په ۲۰۰۶ کال کې د عامي روغتیا او عدلي وزارتونو تر منځ د زندانیانو د درملنې په موخه لاسلیک شو، ځای نیسي.

د عامي روغتیا وزارت مسولیتونه

- د عامي روغتیا د وزارت د پالیسي پر بنسټ د روغتیايي خدمتونو برابرول
- د ټولو نویو زندانیانو څخه استنتاج او د هغوي په هکله د روغتیايي محرمو دوسیو جوړول، د هغه څه معلومول چې آیا دوي په مزمنه ناروغۍ اخته دي او یا داسې ناروغي چې چټک درملنې او تشخیص ته ضرورت ولري.
- د ټولو زندانیانو د روغتیايي دوسیو چمتو کول څوک چې د جدې روغتیايي وضعیت سره مخ دي یا څوک چې د یوه کال نه زیات په بند محکوم شوي، دا دوسیې به یواځې د عدلي، عامي روغتیا وزارتونو او قراردادي انجمنګانو کارکونکو ته د لاسرسي وړ وي.
- د روغتیايي مرکزونو لپاره د فرنیچرو، سامان الاتو او نورو اړینو توکو برابرول
- د زندانونو د روغتیايي خدمتونو د مجموعي سره په مطابقت کې د درملو تدارک او ویش
- د مسلکي کارکونکو استخدام او د هغوي د معاشونو او امتیازاتو تادیه کول

- د انجوگانو سره قرارداد، که چیرې د قرارداد ورکولو اړتیا محسوسه شي
- د روغتیايي خدمتونو نظارت او عامي روغتیا او عدلیې وزارتونو او تمویل کونکو ته د راپور چمتو کول
- د عامي روغتیا د وزارت د روغتیايي معلوماتو په سیستم کې د زندانونو د روغتیايي خدمتونو د معلوماتو ریکارډول
- عامي روغتیا وزارت ته د ټولو راپورونو د کاپي گانو برابرول

د عدلیې وزارت مسولیتونه

- د زندانیانو لپاره د ژوندانه د حالتونو کوم چې روغتیايي خطرونه را کموي، برابرول او د هغو څخه ډاډ
- د حشراتو د کنترول په موخه د لازمو اقدامونو خپلول
- د ناروغو او بستر شویو زندانیانو لپاره د خوړو برابرول
- د ماشومانو لپاره د شیدو برابرول (د هغو ماشومانو پرته چې د میندو شیدې روي) څوک چې په بندي خانو کې د خپلو میندو سره ژوند کوي.
- د روغتیايي مرکزونو برابرول او ساتل (د څښاک د پاکو اوبو ، حفظ الصحي حالتونو، حرارت، رڼا او بریښنا په شمول) لکه څنګه چې د زندانیانو د روغتیايي خدمتونو په مجموعه کې تشریح شوي
- د ټولو نویو زندانیانو د معاینې لپاره د ملاتړ برابرول
- د طبي کارکونکو مشورو ته مثبت ځواب ویل او د مناسبو اقدامونو خپلول (د بیلګې په توګه، تجرید او د ځانګړو خدمتونو برابرول)
- په زندانونو کې د ملي روغتیايي پروګرام د پلي کولو څخه ډاډ او د ملاتړ برابرول (د بیلګې په توګه، د رواني روغتیا، نري رنځ، درملو تقاضا، زیان د کاهش او ایچ ای وي په تړاو)
- د امنیت څخه ډاډ چې کله زندانیان د طبي کارکونکو په مشوره تر درملنې لاندې نیول کیږي یا د زندان څخه د باندې بستر کیږي
- ډاډ حاصل شي چې روغتیايي مرکزونه د ټولو زندانیانو لپاره د لاسرسي وړ وي، ډاډ حاصل شي چې امنیتي یا تراسپورتي مسایل روغتونونو ته د ناروغو زندانیانو د لاسرسي په برخه کې خنډ و، نه ګرځي
- د نه خوړو د اعتصاب مدیریت، که چیرې کومې روغتیايي مسلې موجودې وي، د عامي روغتیا وزارت به د عدلیې وزارت د لارښودونو پر بنسټ اقدام کوي.

- د اضافي خدمتونو، کارکونکو، ساتونکو او صفاکارانو برابرول (د څرخي پله په زندان کې د کاليو منځلو/خشکه شويې په شمول)
- د روغتيايي کارکونکو لپاره د لاسرسي او امنيت برابرول. ډاډه حاصل شي چې روغتيايي مرکزونه او نور اړوند کارخايونه د بيلگې په توگه، د عامي روغتيا د وزارت او انجو گانو د کارکونکو پر مخ پخلنځي پرانيستي وي او وکولای شي هر وخت د روغتيايي مرکزونو څخه ليدنه وکړي (د ټينگ امنيت د زندانونو په شمول)
- د روغتيا پالنې د خدمتونو څخه نظارت او عامي روغتيا او عدلي وزارتونو او انجوگانو ته راپور
- د يوې گډې کمېټې جوړول، چې په ترکيب کې يې د عامي روغتيا، عدلي او کورنيو چارو د وزارتونو استازي شامل وي څو وکولای شي د روغتيايي پاملرنې د خدمتونو د برابرولو په برخه کې د هر ډول ستونزو سره معامله وکړي
- د عامي روغتيا د وزارت د ملي کمپاين د پروگرام لپاره د ملاتړ برابرول.

د عدلي او عامي روغتيا د وزارتونو گډ مسوليتونه

- د ولايت په کچه، د دواړو وزارتونو چارواکي بايد د هر ولايت لپاره د زندانونو يوه روغتيايي کمېټه جوړه کړي څو د زندان د روغتيايي مسايلو په هکله د يوه مشورتي ارگان په حيث کار وکړي، د کمېټو د جوړېدو په تعقيب، د غړو يو نوملړ بايد د زندانونو فرعي کاري ډلې ته وليږل شي (تر اوسه نه دي تشکيل شوي).
- د روغتيا او امنيتي مسايلو په تړاو د هر ډول ستونزو په صورت کې، ستونزې بايد د ولايت د روغتيا د رييس او د زندان د قومندان له خوا د زندانونو د اړوندې روغتيايي کمېټې په مرسته حل و فصل شي.
- که چيرې په ولايتي کچه ستونزه هواره نه شي، نو موضوع بايد د عدلي او عامي روغتيا وزارت ته وړاندې شي، او، که چيرې لازم وي، د روغتيايي چارو لپاره د زندانونو فرعي کاري ډله بايد په دې کار وکړي او موضوع هواره کړي.
- د عامي روغتيا وزارت دغه خدمتونه يواځې هغه وخت وړاندې کولای شي چې د اړتيا وړ بوديجه موجوده وي.

ډاکټر محمد قسيم هاشم زى

د عدلي وزارت مرستيال وزير (تخنيکي)

ډاکټر فيض الله کاکړ

د عامي روغتيا د وزارت مرستيال وزير (تخنيکي)

هـ. ضمیمه

د قانون د حاکمیت د څانګې د
پوښتنلیکونو څخه را غونډ شوي
معلومات، نیټه، د ۲۰۱۵ کال سپتمبر او
د ۲۰۱۶ کال جنوري